Dicționarul refacerii

DICȚIONARUL REFACERII

JOHN FREEMAN

Traducere de Alina Cristea

BLACK BUTTON BOOKS

Copertă, concept grafic și DTP: Raymond Bobar
Redactor: Anca Dumitrescu și Elena Marcu

Titlul original: *The Dictionary of the Undoing*

Dicționarul refacerii

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FREEMAN, JOHN
Dicționarul refacerii/ John Freeman ; trad. de Alina Cristea.-
București : Black Button Books, 2020
ISBN 978-606-9003-12-1
I. Cristea, Alina (trad.)

32
81

Ne puteți găsi aici:
Black Button Books
Str. Zamfir Olaru, nr. 10
Sector 5, București
052077
hello@blackbutton.ro

www.blackbutton.ro

Pentru Sarah Burnes, busolă morală, și pentru Sean McDonald, pentru că a adus cartea la alt nivel

Pentru Sarah Burrows, busolă morală, și pentru Sean McDonald, pentru că a adus cartea la alt nivel.

CUPRINS

PROLOG

Ceva e foarte în neregulă cu lumea. Neliniștea vremurilor noastre se simte ca pauza dintre două furtuni. Corpul se pregătește pentru următorul val de tunete și ploaie. O agitație nouă pândește la colț. Poate fi înfricoșător; adesea chiar e. Luați o pauză cu mine pentru o clipă. Să întoarcem spatele spectacolelor care ni se arată. Abia de mai e vreme. Să ne îndepărtăm de ecranele care pâlpâie. Să ne afundăm mâinile în buzunare sau să le împreunăm la spate și să înaintăm prin aerul ionizat ce ne-nconjoară. Să ne plimbăm, să hoinărim, să ne-nvârtim. Și poate că, în timp ce facem asta, ne putem gândi la ce se întâmplă.

În multe povești antice, însuși regele e orb sau orbit. Puterea, ne avertizează adesea povestitorii, le răpește celor care o dețin capacitatea de a vedea. Însă parcurgem o epocă ciudată. Nici liderii noștri nu par capabili să oprească destrămarea la care suntem martori. Unii dintre ei nu o pot vedea; altora pur și simplu nu le pasă. Unii încurajează, ba chiar conduc această distrugere. Știm asta pentru că fiecare mișcare a lor ne este raportată. Nicicând nu a mai posedat societatea atâtea instrumente cu care să-i analizeze public pe cei puternici. Buzunarele ne vibrează cu notificarea fiecărei mișcări pe care o fac, la fiecare lovitură a fulgerului. Apoi, ne privim pe noi înșine privind cum arde lumea.

Această vigilență este esențială. Și, de asemenea, epuizantă. A mistuit legăturile fundamentale dintre noi, separându-i pe cei care privesc de cei care se ghemuiesc. Încadrându-ne în triburi de protest, în conuri de autoconservare – de parcă aceste două posturi ar trebui să se excludă reciproc. De parcă implicarea nu ar putea lua forma autoconservării, iar monitorizarea

neîntreruptă nu ar veni cu prețul – ocazional – al izolării. Al singurătății. Al narcisismului protector al suferinței.

Într-o iarnă, am campat pentru scurtă vreme pe o stâncă abruptă din apartamentul meu și mi-am montat toate instrumentele de vedere. Escaladarea spre autocrație pe care o urmăream pretutindeni în lume mă făcuse să mă simt revoltat, implicat și, în final, antisocial. Stăteam până târziu în fiecare noapte, observând schimbările la care erau supuse legile din țara mea. Notam și comparam argumentele care erau lansate pe baza unor minciuni. Urmăream firul născocirilor pe măsură ce se strecurau în discursul public și erau injectate cu rafale de aer fierbinte, devenind judecăți nobile, atingând, cumva, culmile unui adevăr general acceptat. Idei ca cea potrivit căreia un anumit grup de oameni ar fi mai bun decât alte grupuri. Că ar exista ceva numit „americanul fundamental". Italianul fundamental. Englezul prin excelență. Sau chinezul. Ideea că orice pune sub semnul întrebării aceste esențe este o invazie. Am intrat pe Internet și am văzut alți oameni conștienți de acea ascensiune a minciunilor, am mers la proteste la care am întâlnit tovarăși de călătorie care simțeau la fel. Ne-am auzit vocile unii altora; am devenit parte din acel spectacol al văzului și din acel sunet al tumultului. Lumea ardea cu o vâlvătaie și mai mare.

Nu cred că documentarea nemulțumirii noastre a fost inutilă. Consemnarea spaimei a fost și continuă să fie foarte importantă. Dar nu e îndeajuns pentru a opri flăcările pe care le vedem în jur. Ele s-au transformat acum în iaduri. Priviți-le în timp ce ne plimbăm. Le vedeți acolo, în apropiere? O vedeți pe cea care pârjolește în cale lucrările publice, sistemul de sănătate, educația – o vedeți prefăcând instituțiile acelea în carcase? Dar pe cealaltă, care gonește pe coasta dealurilor, pe iarba uscată, transformându-ne pământul într-o sursă de combustibil suprasolicitată? Dar pe cea care ne închide granițele și le transformă în fâșii de cenușă? Pe cele ce ne prefac terenurile mlăștinoase

și regiunile sterpe în deșerturi, în ruine, în șantiere? Pe cele ce ne distrug intimitatea? Nimic nu e mai dezgolit decât o casă după foc. Noi trăim într-o astfel de casă. Stăm înăuntrul ei și privim în afară.

Celălalt preț imens pe care l-am plătit pentru vigilența noastră a fost o scădere a capacităților. De parcă tot ce am deține ar fi abilitatea de a rezista. De a spune *nu*, de a ne consemna dezacordul. De a ne consemna neîncrederea, dezgustul. Antipatia. Sfidarea și disprețul. Drept rezultat, ne unim în triburi cu convingeri de nezdruncinat, ajutați parțial și de tehnologia cu care ne documentăm disputele vocale. Uneori, sub cele mai dure forme de control, până și acest drept ne este luat. Unora dintre noi nu ni se permite nici măcar să vorbim, să folosim Internetul – sau să pășim într-o piață publică – și să vedem cine ne împărtășește reziliența.

Dacă furtuna nu e, totuși, metafora corectă? Am vorbit în simboluri, hai să vorbim și la obiect. Trăim unul dintre cele mai mari transferuri de avere din istoria omenirii – un transfer de active și de bani, de muncă și de valoare a muncii –, iar forța necesară pentru a-l continua, pentru a permanentiza consolidarea resurselor sale, a ajuns la un nivel critic. Un atât de flagrant dezechilibru de putere impune violență. Beneficiarii acestei situații au început să eticheteze anumite ființe umane drept „înlocuibile". Au început să trâmbițeze fantezii ale purității, însăși esența naționalismului. În cele din urmă, astfel de fantezii duc la războaie, soluția la care oamenii recurg atunci când se leapădă de rațiune sau știu că ceva e nedrept. Schimbare instituită prin forță. A dus deja la rezistență armată. Oamenii recurg la război atunci când strigătele de durere nu le mai sunt auzite.

Dar dacă povestea asta, așa cum am spus-o mai sus, e greșită, de fapt? Dacă toate astea nu sunt altceva decât un puseu de febră? Dacă sunt mai degrabă un fel de blestem? O posedare? Dacă liderii noștri nu sunt orbi, ci știu exact ce fac, iar

neliniștea noastră provine tocmai din această conștientizare ascunsă? Îndoiala, prietena noastră în vremuri de confuzie, s-a întors împotriva noastră, invocând paranoia. Ne confruntăm cu toată această confuzie. Poate că ceea ce trebuie spus nu e o poveste, ci un fel de psalm lung, o litanie. Suferința speciei.

Această carte încearcă să pună niște întrebăre: Dacă abilitatea noastră de a ne imagina a fost atât de profund afectată de climatul informațional al vremurilor actuale, încât nu mai putem vedea decât distrugere? Dacă deformarea abilității noastre de a ne imagina prezentul este exact ceea ce fac guvernele și sistemele de putere pentru a ne controla? Și dacă am avea puterea de a schimba asta? Eu cred că o avem. Dar pentru a obține o asemenea putere e nevoie de o schimbare radicală de perspectivă. Pentru a reuși, trebuie să revendicăm un instrument care e vandalizat chiar în fața ochilor noștri – limbajul – și să redefinim ce înseamnă să fii un cetățean moral în prezent. Nu e nevoie să vânăm termenii care au fost transformați în arme ale absurdului, ci să capturăm cuvintele care ascund în ele posibilități și să începem să le folosim din nou. Folosirea acestor cuvinte cu exuberanță, cu grijă și la adevărata profunzime a semnificației lor – chiar dacă prima oară doar în propria minte – va declanșa în cele din urmă acțiunea.

Am avut această revelație la un an de la începutul crizei care descrie prezentul Statelor Unite, la mulți ani după debutul crizelor care afectează majoritatea țărilor din lume. După iarna petrecută pe marginea prăpastiei, mi-am dat seama că aveam nevoie de instrumente mai puternice dacă nu voiam să fiu un simplu privitor și documentator a ceea ce se întâmpla. Mi-am strâns lunetele cu rază lungă de acțiune și, scotocind prin casă, am descoperit că instrumentele mai puternice zăceau deplorabil în jurul meu. Fărâme ruginite de limbaj, căzute în derizoriu, dar care încă existau. Cuvinte frânte, care fuseseră descompuse până la cele mai simple componente, cu orice complexitate

înlăturată. Aceste cuvinte trăiau în cărți și uneori răsăreau pe buzele prietenilor și ale celor la care țineam. Toate aceste cuvinte erau mutilate neobosit în public.

Această carte este o încercare de a construi un lexicon al implicării și al sensului, într-o lume și o epocă media care au bagatelizat aceste forțe din viața noastră. O vreme care a adus la suprafață întunericul ce există în fiecare dintre noi. Fiecare cuvânt îi dă naștere următorului, și sper ca, până la sfârșitul acestei cărți, cel puțin o scânteie sau două să se fi aprins. Ca să putem vedea cât de mare e peștera posibilităților din fața noastră, de cât de multă grijă are nevoie limbajul din partea noastră. De câtă nevoie are să-l folosim. Lumea în care trăim cere asta. Poate că la final fiecare dintre noi va avea propriul lexicon. Sau poate că o să rămânem cu un cuvânt. Nu avem nevoie decât de o scânteie în întuneric, apoi de alta și apoi de alta...

[AGITATE] AGITAȚIE

Suntem furioși și rușinați, dar mai presus de orice suntem apatici. Știm că cei care dețin puterea se bazează asta. Au înțeles exact cât de metastazată e apatia. Cât de mult? Polițiștii și soldații pot ucide cu brutalitate chiar sub ochii noștri și să scape nepedepsiți. Politicienii pot minți. Pot înșela. Guvernele ne pot otrăvi apa și hrana. Partidele pot măslui alegeri cu nerușinare, mândrindu-se apoi cu victorii răsunătoare. Iar cei aleși pe muchie ne pot prăda trezoreriile în timp ce critică guvernul pentru ineficiență. Să vedem toate acestea – și le-am văzut – a fost mai mult decât demoralizant, dar ce putem face? Să ne ferim privirea? Să nu ne mai plătim taxele? Între timp sistemul de disidență și implicare civică nu funcționează. Câți bancheri au fost trimiși la închisoare în timpul ultimei crize financiare? Câți polițiști sunt condamnați pentru că au împușcat civili neînarmați? Ce eforturi s-au făcut pentru a evita măsluirea alegerilor? Cine plătește când o companie farmaceutică înregistrează profituri record pe seama zecilor de mii de oameni pe care i-a transformat în dependenți de analgezice? Și câți oameni și-au pierdut casele? Câți oameni din clasa muncitoare au rămas fără nicio speranță? Câți au ajuns la închisoare pentru că au agresat vreun polițist? Câte persoane de culoare sunt încă după gratii pentru că au fumat un *joint*? Câte au fost deportate – alungate în sud, în nord sau în munți, departe de locul în care își doreau doar să trăiască?

Asistăm la unul dintre cele mai mari transferuri de avere și putere din istoria omenirii și aproape că nu există revolte. Protestele apar și dispar. Indignarea cetățenilor e controlată prin violență, prin uzul de forță – nemilos de-a dreptul – din metropole și orașe. Celor care aplică legea nu le pasă dacă sunt

filmați. Au *nevoie* ca o parte din ceea ce fac să fie filmat pentru ca noi să vedem cum se manifestă impunitatea puterii. Altfel, mesajul nu ajunge la țintă. *Pot face ce vor.* Iar noi, tovarășii de călătorie ai protestatarilor și ai celor care plătesc cu propriul corp pentru propriile convingeri – sau pur și simplu pentru că există – ne abținem. Cu ajutorul Internetului. Am construit această mare mașinărie, această închisoare circulară, postare cu postare. Privim, facem declarații, ne plângem, totul merge înainte și, în felul acesta, agitația duce la apatie. Iar apatia duce la și mai multă agitație digitală. Furia și indignarea ne fac să ne simțim singuri, iar incapacitatea noastră de a fi singuri este folosită împotriva noastră. Ideea că empatia înseamnă acțiune a fost folosită împotriva noastră; așa că ne rămâne doar să vorbim unii cu ceilalți și să încercăm să păstrăm un surogat al limbajului atât de vandalizat. Un corp e un corp, nu un cumul de date; un fapt e un fapt, nu latura subiectivă a unei argumentații. Acum, schimbările din acest spectacol al violenței pe care îl numim „viața modernă" se accelerează. Dar a atins viteza ultimă, la care totul devine diform. Simpla încercare de a ține pasul și de a documenta evenimentele unei zile pare un job cu normă întreagă. Ajungi să te simți ca un nebun doar pentru că încerci. Și, chiar dacă ai putea ordona toate monstruozitățile care au loc în momentul de față, tot nu ar fi de ajuns.

Nu e îndeajuns să știi că se petrec nedreptăți. Trebuie să învățăm să transformăm informația în acțiune, nu în apatie, fiindcă în aceste vremuri, apatia contaminează o parte importantă a populației. Informația nu doar că duce la apatie, ci o cauzează. Ne îngropăm în conștientizare. Știm că trupurile noastre nu stau umăr la umăr cu propriile convingeri, noi cei cu trupurile apărate de pielea albă, de libertate, de lipsa oricărei proiecții discriminatorii. Apatia noastră – care se concretizează într-o pasională (ne)implicare – e parte a motivului pentru care lupta continuă să fie luptă și nu virajul către dreptatea adevărată.

Apatia noastră a transformat lupta în divertisment. Apatia noastră a transformat empatia în experiență consumabilă.

Trăim vremuri agitate. Cum altfel am putea descrie felul în care se simte acum viața? De parcă o sfoară aspră ne-ar zdreli pielea învinețită, trezind-o la viață în cel mai dureros mod. Organele noastre de simț sunt acum răni deschise, sunt perpetuu alerte. Forțele întunecate s-au pus în mișcare. Le simțim ca pe lovitura unei cizme, ca pe o rază de lumină răsărită din mâna puterii. O mașină care încetinește în dreptul nostru, știind că ar trebui să ne temem. Odată, astfel de gesturi se petreceau în întuneric. Sau cel puțin în semitransparența umbrelor. Acum, pare că agresorii nu trebuie să se mai ascundă. Și poate că nici nu au făcut-o vreodată.

Acel sentiment, acel val de adrenalină și neliniște care năvălește în corpurile noastre în astfel de momente e frica. Propriul corp ne spune că ceva nu e în regulă. E un instinct animalic ce nu dispare niciodată, indiferent cât de mult timp am sta la birou, cu deprinderile noastre civilizate. Ce fel de civilizație, însă? Pentru aceia dintre noi protejați de culoarea pielii, unul dintre aspectele ciudate ale vieții contemporane este că putem fi martori la frica altora, amăgindu-ne cu un soi de ușurare bolnavă că măcar nu suntem în locul lor. Astfel ne testează sistemul. Cât ești dispus să privești? De câte inundații e nevoie ca să nu mai folosești mașina? Cât de mult ești gata să sacrifici pentru a-i ajuta pe cei care au nevoie? Cât o să fii martor la complezența celor aflați în siguranță până să îi acuzi și pe ei?

Sistemul ne testează limitele și ni le forțează, pentru că limitele lui sunt forțate la maximum. 26 de oameni dețin jumătate din avuția planetei. Capitalul global și democrația depind de interconectare, însă mecanismele de control și echilibrare ale acestor sisteme au fost prădate ori s-au dovedit ineficiente, lăsând multe guverne vulnerabile în fața corupției și a manipulării. A oportunismului și a setei de putere. Reglementările

bancare introduse pentru a preveni o altă prăbușire au fost aproape golite de conținut în multe dintre economiile lumii. Dreptul de vot este pretutindeni sub asediu. Acordurile de mediu stabilite pentru a împărți povara dezastrului iminent au eșuat aproape în totalitate. Multe guverne au în față o populație distrasă și apatică, așa că își arogă mai multă putere ca oricând.

Chiar dacă nu ți-ai propus să le citești, titlurile ziarelor sunt greu de ignorat. Fiecare zi aduce cu sine o nouă criză. Fiecare știre e modelată și înfrumusețată, apoi difuzată și discutată. Reinterpretată. O zi e compusă din 86.400 de secunde, însă petrecem cea mai mare parte a lor uitându-ne la o mână de imagini, citind doar câteva povești, manipulați de câteva personalități. Dispunem de o libertate de alegere deplină, dar micii dirijori invizibili ai codurilor care conduc lumea ne atrag din nou și din nou către același număr redus de chipuri. De ce?

Pentru corporațiile și guvernele care conduc lumea e convenabil să ne simțim așa. Utilizatorii agitați ai rețelelor de socializare fac mai multe click-uri, iar click-urile – știm cu toții – aduc profituri uriașe pentru giganții media. Și există un motiv real pentru care nu poți să-ți iei ochii de la toate astea. Nu are de-a face cu faptul că spectacolele pe care ni le oferă noile forme de media ar fi deosebit de distractive. Unele dintre ele sunt grotești. Altele sunt ciudate. Unele sunt grotești și ciudate în același timp. Însă au fost *create pentru* tine. De fiecare dată când folosim rețelele de socializare și internetul, se colectează date legate de felul în care ne mișcăm în spațiul virtual și de ceea ce ne mișcă; apoi, se identifică modalitățile de a ne menține conectați. Cea mai sofisticată inteligență artificială din lume este folosită pe noi ca pe niște cobai, iar noi ne dăm acordul în schimbul accesului gratuit.

E plăcut să ai un cuvânt de spus, senzație pe care noile forme de media ne-o oferă. E plăcut să ai o voce, chiar dacă e numai una singură într-o mare de voci. E plăcut să dispui de o

platformă, să fii urmărit, apreciat și privit, să ți se acorde atenție, chiar dacă într-un mod negativ. Pas cu pas, însă, pe măsură ce numărul utilizatorilor de rețele sociale ajunge la o treime din populația planetei, pierdem controlul asupra a ceea ce înseamnă să avem o voce. Dacă vorbim doar cu cei care sunt de acord cu noi, ce înseamnă asta? Dacă suntem în mod constant agitați de spectacolele abuzului, ale suferinței și ale distrugerii, în ce moment inflația revoltei devalorizează limbajul? Cum ne mai exprimăm dezgustul față de crime și distrugere când limbajul a fost pustiit prin jafuri sau chiar prostie crasă?

Guvernele care conduc lumea și companiile de tehnologie care ne ajută să le urmărim – atât pe ele, cât și unii pe ceilalți – au strategii insidios convergente, cu efecte care poate nu au fost planificate, dar consolidează puterea. Ambele au de câștigat dacă suntem speriați și furioși. Dacă suntem răniți. Agitația ne oferă iluzia puterii, pentru că ne face să ne simțim vii, dar în realitate devenim mai ușor de manipulat. Votanții agitați votează sau nu în funcție de mesajele pe care le primesc. Consumatorii agitați cumpără. V-ați întrebat vreodată de ce muzica din restaurantele pline e asurzitoare? Ca să ne determine să plecăm mai repede. Utilizatorii agitați ai rețelelor de socializare rămân conectați. Astfel, fricii care ne cuprinde trupul, i se alătură încă o temere: suntem prostiți.

Ne aflăm în mijlocul unui război informațional. A început cu mult înaintea alegerilor din SUA din 2016 și nu se va sfârși prea curând, pentru că manipularea e foarte eficientă. Ea reprezintă cea mai ieftină formă de război inventată vreodată. Pentru doar câteva milioane de dolari, guvernul rus a aruncat Statele Unite într-un paroxism al haosului pe care nici măcar diferențele catastrofale de venituri nu au putut să îl atenueze. Nici măcar spectacolele de violență radicalizată. Astfel de intervenții au loc pretutindeni în lume. Ni se spune că știrile adevărate sunt false și știrile false sunt adevărate, în timp ce platformele care

ne livrează cea mai mare parte a acestor știri se spală pe mâini spunând că ele nu sunt altceva decât platforme, nu publiciști.

Nu suntem obligați să trăim așa. E mult mai greu să întoarcem spatele guvernelor decât canalelor media, astfel că una dintre cele mai importante întrebări pe care ni le punem astăzi este: ne vom îndrepta spre platformele care încă ne stau la dispoziție, care nu sunt folosite și încă ar mai funcționa dacă am putea cu toții, pentru o secundă, două, să privim dincolo de ecrane – către stradă, către piața publică și presa liberă (tipărită pe hârtie), către lăcașurile noastre de cult și către școli – sau ne vom folosi în continuare de cele care ne țin nervoși și distrași, care ne lasă pradă complezenței și apatiei, ne sustrag date și ne fac să ne simțim singuri și speriați, nemulțumiți de propria viață?

Trebuie să răspundem la această întrebare dificilă dacă vrem să îi mai redăm vreodată cuvântului *a agita* definiția de verb activ. Când l-ai auzit ultima oară în contextul agitării pentru schimbare? Al agitării pentru justiție? Pentru corectitudine? Pentru a pune capăt corupției? Acest vid pe care îl regăsești probabil în memoria ta ar trebui să îți arate că modurile de agitare au fost întoarse împotriva noastră. Dar putem schimba această direcție. Putem începe prin a înțelege că, de vreme ce e imposibil să întoarcem spatele întregului sistem, putem măcar să identificăm căile de a clădi spații în interiorul lui – spații vii, active, care permit schimbarea. Trebuie să alegem agitația în schimbul apatiei.

Inițial, agitatorii erau cei vocali. Cei care se mutau litralmente în piața orașului sau mergeau din casă în casă, priveau oamenii în ochi și le spuneau ceva. Cei care înțelegeau puterea ochilor și a urechilor, dar și cât de mult aveam nevoie să vedem ceva pentru a crede. În ultimele șapte decenii, odată cu apariția televizorului, am abstractizat aceste experiențe. Am ascultat și am privit oameni pe ecrane; ne-am mutat ochii de la lume – și

încă foarte ușor. Am invitat acești oameni în sufrageriile noastre fără să trebuiască măcar să îi servim cu o cafea.

Dar putem să ne retragem invitația. Chiar trebuie, dacă vrem să simțim ceva care să ne atragă în afara apatiei întunecate cu care privim lumea în flăcări. Diverse spații din jurul nostru ne cheamă. Sindicatele locale. Parcurile. Piețele. Cafenelele. Bibliotecile. Centrele de meditație. Locurile acestea sunt mai greu de manipulat. Optimismul e mai greu de alungat de acolo. Dacă vrem să răsturnăm noțiunea de agitație, trebuie să ne îndepărtăm de formele care agită pentru a crea dependență și să ne întoarcem la spațiile care nu pot fi cu totul controlate de guverne sau de companiile de tehnologie. Putem să ne scoatem corpurile în lume și să provocăm agitație. Și atunci trupul va răsuna ca un clopot.

încă foarte ușor prin izolarea acești oameni în sferele noastre iar fără să trebuiască măcar să-i vedem cu ochii.

Dar putem să ne retragem, evident. Chiar trebuie, dacă vrem să simțim ceva care să ne atragă în afara spațiilor interioare cu care printr-o lume a mașinilor. Deci: spații din jurul nostru ne cheamă. Sindicatele locale. Parcurile. Piețele. Cafenelele. Bibliotecile. Centrele de meditație. Locurile acestea sunt mai greu de manipulat. Optimismul e mai greu de atins de acolo. Dacă vrem să restaurăm noțiunea de apartenență, trebuie să ne îndepărtăm de forțele care apasă pentru a crea dependență și să ne întoarcem la spațiile care nu pot fi cu totul controlate de guverne sau de companiile de tehnologie. Putem să ne aruncăm corpurile în lume și să provocăm ecoul, și atunci trupul va răsuna ca un clopot.

[BODY] CORP

Nu primim decât unul singur. Tocmai de aceea are o asemenea forță. Fie că e mare sau mic, pistruiat sau colorat de soare, negru, cafeniu sau alb, într-o lume a nesfârșirii, propriul corp îți e sfârșitul. E locul în care *tu* devine *eu*. Executăm zilnic această translație în interiorul nostru, măsurând modul în care ne percepe sau ni se adresează lumea și răspunzând apoi prin intermediul rostirii. Prin privire. Ne creăm pe noi înșine prin improvizațiile adresării, încordându-ne corzile vocale pentru a produce un sunet. Puterea opresivă vrea să pună capăt acestei alegeri, a lucrurilor pe care le facem cu trupurilor noastre și a modului în care comunicăm cu ele. Vrea să dizolve această autonomie. Pentru a reuși, puterea opresivă trebuie să controleze corpul, să îl reducă, să îl aplatizeze. Tu ești tu, spune ea. Iar eu îți voi spune cine ești și ce ești menit să faci.

Astfel, în vremuri dificile, corpul începe să semene cu un simplu rezervor de durere. Formele tiraniei, în plină ascensiune, vor să ne convingă de acest lucru, asta înseamnă că sadismul lor funcționează. Înseamnă că am început să muncim în locul lor: să reducem anumite populații și corpuri la un simplu spectacol. În societatea modernă, există două tipuri de public pentru abuzuri comise asupra corpului: spectatorul și cel lovit, care e separat de propriul corp, astfel încât abuzurile îl definesc în totalitate. Dacă acest ciclu de vizualizare este prezentat suficient de des, persoana lovită va sfârși prin a comite abuzul pentru spectator.

Cultura noastră s-a transformat într-o mașinărie ajustată special pentru a construi astfel de imagini. Pentru a ne arăta corpuri negre și cafenii abuzate, corpuri de femei abuzate; pentru a difuza constant pornografii ale violenței. Consumăm

aceste imagini și devenim parte din ele, de parcă nu ar exista și alte moduri de a locui în propriile corpuri. De parcă în acest moment în lume n-ar trăi niciun om care fierbe spaghete. Sau scrie o vedere. Sau descarcă un serial sau se roagă, sau strigă disperat. Niciun om care conduce singur în mașină pe un drum lung. Sau urcă în autobuz sau învață un poem, sau ridică o halteră, sau mângâie un sân înainte de a-l săruta, sau râde atât de tare încât cade de pe scaun și trage un vânt; niciun om care doarme sau care plânge de durere ori de furie, sau urlă de furie, sau, după toate astea, își duce buzele la microfon într-o după-amiază și spune: „Sunt aici".

Misiunea noastră ca cetățeni este să ne reprogramăm cultura și să facem guvernele responsabile pentru nevoile noastre. Votăm și protestăm cu trupurile. Încă ne putem transforma cultura într-un antidot pentru acest ciclu toxic de imagini. Putem alege să nu ne mai injectăm cu el, putem găsi o nouă sevă dătătoare de viață. Una bazată pe adevăr – există violență; nu o putem ignora –, dar un adevăr care recunoaște totodată că niciun corp nu e conceput pentru a fi rănit, niciunul nu face față durerii mai bine decât altul. Putem crea o cultură prin venele căreia curge ideea că un corp e și un rezervor de bucurie, iar una dintre manifestările cele mai feroce ale bucuriei e rezistența. Cu toții știm că bucuria nu se exprimă în singurătate. Până și necredincioșilor le este greu, odată ajunși în sânul credincioșilor, să nege puterea bucuriei, a corpurilor care stau laolaltă cu alte corpuri și o exprimă la unison. De aceea există o asemenea forță electrizantă și în biblioteci, cu toate acele corpuri aplecate deasupra cărților, asupra bucuriei cuvântului. În unele zile – cele mai bune – simțim energia pe stradă, pășind unii pe lângă ceilalți, fiecare corp devenind o planetă în mișcare a forței și a bucuriei.

Oriunde ne-am afla, în calitate de cetățeni, deținem suveranitatea bucuriei din corpurile noastre. Asta înseamnă că nu putem fi răniți, reținuți, bătuți, scuipați, orbiți cu spray

lacrimogen, țintuiți sau sufocați pe nedrept: orice instituție care face așa ceva a început deja să-și piardă puterea. Atunci când un guvern începe să se bazeze pe instinctul de a constrânge pentru a rămâne la putere, trebuie să ne opunem cu îndârjire, cu toții. Dar trebuie să fim conștienți și că astfel de guverne au arătat ce mult se tem de forța corpului. Corpuri mărșăluind bucuroase pe străzi. Corpuri care protejează alte corpuri de durere. Corpuri care dansează, corpuri împodobite, corpuri dezgolite, corpuri care se ating, corpuri care citesc, corpuri care se roagă, corpuri mobilizate.

Deși fiecare dintre noi primește un singur corp, în fiecare dintre ele există un univers al complexității și al intensității. O presiune prea mare aplicată asupra corpurilor le va determina să se adune în altă parte, în căutarea bucuriei. Nu întrecerile în cheltuieli și rachetele îndreptate asupra popoarelor au pus la pământ Cortina de Fier; răspunzătoare a fost, de fapt, frumusețea blugilor albaștri îmbrăcând un corp frumos. Întrucât tind să consolideze puterea în mâinile câtorva oameni, guvernele se poartă ca o adunătură de sociopați și sadici. Ca entități, ele nu au capacitatea de a exprima bucurie, așa cum o fac corpurile. Este de datoria noastră să demonstrăm cum se face acest lucru, iar în acel proces de redefinire ne vom recupera propriile corpuri și ne vom aminti câtă putere avem.

[illegible]

Deși fiecare dintre noi primește [illegible] [illegible]

[illegible] puterea lucrului, a corpurilor care interacționează cu alte corpuri și o exprimă la vedere. De aceea există o asemenea forță electrizantă și în bibliotecă, cu toate acele [illegible] deasupra [illegible] În unele zile – cele mai bune – [illegible] energia pe [illegible], [illegible] unul pe lângă celălalt, [illegible] a forței [illegible].

– Oricât de [illegible], în calitate de [illegible]. Asta înseamnă că nu putem fi [illegible] [illegible] spray

[CITIZEN] CETĂȚEAN

O națiune e ca un sculptor. O națiune e ca un sculptor care crede adesea că sculptează o lucrare grandioasă, numită *Națiune*, manevrând tăișul propriilor legi, ciocanul de lemn al campaniilor politice, dalta războiului. În realitate, sculptura pe care națiunea o realizează cu aceste instrumente este, de obicei, cetățeanul.

În vremuri de naționalism extrem, cetățeanul devine din ce în ce mai mic, din ce în ce mai îngust, până când doar un grup foarte restrâns se mai recunoaște în trăsăturile acestei figurine minuscule. Națiunea își proclamă dragostea față de această creație. Agită undele radio cu apeluri – *Te iubim, o, cetățean, suntem făcuți de și pentru tine* –, ca un fel de truc, încurajându-i pe locuitorii reali, vii, să se închine la o efigie: cetățeanul fundamental. Întotdeauna trebuie făcute sacrificii pentru ca acest cetățean să fie protejat, iar sacrificiile îi evidențiază întotdeauna pe cei care vor să-i răpească ceva cetățeanului. Astfel, un popor este transformat într-o bandă sau un grup de triburi: cei care sunt de partea cetățeanului și, implicit, a națiunii și cei care sunt împotriva lor.

O a doua definiție a *cetățeanului*, ceva mai cuprinzătoare, ne așteaptă în propriul limbaj. Nu trebuie decât să o revendicăm. Ea nu se referă la cetățeanul definit pe criterii politice, adică omul recunoscut de un stat sau de o națiune, ci la cetățeanul prezentat drept cel *care trăiește într-o națiune*. La aparținătorii corpurilor care se află acolo. Cei care ocupă teritoriul, îi beau apa, își construiesc casele pe terenul său și îi respiră aerul. Gândiți-vă puțin la cât de puține tăișuri sunt necesare pentru a ciopli figurina aceasta. De fapt, dacă ne-am propune să creăm un astfel de cetățean – cu tot lemnul și toate uneltele

din lume –, nu am reuși. În schimb, am înălța o sculptură uriașă, cu proporții greu de stăpânit. Armătura ar trebui să fie atent studiată; s-ar putea să necesite un material la fel de puternic ca iubirea. Și ar cuprinde etaj după etaj, aripă după aripă. Sculptura ar trebui să includă fiecare tip de persoană care locuiește în spațiul revendicat de națiune.

În loc să existe un clivaj între națiune și *Națiune*, cele două s-ar suprapune.

Dacă vidul dintre națiune și *Națiune* nu mai există, fie a avut loc un genocid, fie noțiunea de cetățean a fost extinsă radical. Motivul pentru care naționalismul ne face să tremurăm este că știm că tăișurile făuririi națiunii ne îndeamnă la un reducționism teribil. Istoria umanității e presărată cu însemnele lui: lagăre, gropi comune, ghetouri. Însă extinderea logică a definiției *cetățeanului* nu a fost realizată niciodată. Deși mitologia unor țări a închipuit-o, numai câteva dintre ele au trăit-o cu adevărat. Ce s-ar întâmpla dacă am permite tuturor corpurilor care trăiesc între granițele noastre să fie cetățeni? Cum ne-am simți trăind într-un astfel de loc? De ce s-au opus toate religiile atât de aprig acestei idei? Dacă ar fi să folosim terminologia creștină, atunci când ni s-a cerut să recreăm Împărăția Cerurilor pe pământ, nu cumva chiar la asta s-a referit Dumnezeu? Dacă misiunea noastră principală ca cetățeni este să încercăm să transpunem acest lucru în realitate? Ce fel de națiune ar fi aceasta?

[DECENCY] DECENȚĂ

Dintre toate normele pe care se bazează societatea civilă, decența este cea mai fragilă. Ea există numai în practică, nu și în teorie. De altfel, o societate e alcătuită din suma comportamentelor pe care le tolerează, iar acele comportamente se schimbă constant. Prin urmare, deși a merge pe stradă și a te lua de oameni, în special de cei mai slabi, umilindu-i, este considerat imoral și nimeni nu și-ar învăța copiii să facă așa ceva, anumiți politicieni tocmai asta fac. Îndeosebi în epoci naționaliste sau de consolidare a puterii, aceste voci – nu mereu alese, ci și autodesemnate – predică din amvonul lumii moderne, spunându-ne că cei slabi nu sunt, de fapt, slabi. Arată cu degetul și pretind că cei în aparență vulnerabili manipulează, înșală, mint și fură. Privind de la distanță sau ascultând aceste discursuri – căci indiferent cât de mult te-ai sustrage canalelor media, nu poți evita asemenea discursuri –, simțim placa tectonică a decenței trepidând. Trebuie să o facă, pentru a-i destabiliza pe cei slabi, așa cum prea des fac cei puternici. Decența nu înseamnă bunătate universală și cu atât mai puțin pentru cei nevoiași, ci sinceritate în fața unei realități dure: trebuie să protejăm ceea ce ne va fi luat de cei care nu merită.

Foarte multe dintre aceste trucuri retorice depind de o mentalitate bazată pe principiul sumei nule. De parcă decența ar fi o resursă limitată, pe care am putea s-o epuizăm. De parcă a include pe toată lumea în definiția *decenței* ar fi, în fapt, indecent. Nimeni nu a dovedit vreodată că aceste supoziții despre decență ar fi adevărate. La fel ca în cazul tratamentului acordat cetățenilor, societățile ce tind spre tiranie încep întotdeauna prin a restrânge definiția *decenței*, excluzând oameni. E indecent să rănești pe cineva, dacă nu cumva acea persoană este

(completează spațiul liber). E indecent să ignori suferința, dacă nu cumva cel care suferă este (completează spațiul liber). Dacă ascultăm vântul și vocile pe care le poartă, simțim apropierea brutalității. Modul în care cei puternici încep să vorbească e pătruns de o anumită agitație. Repetițiile, imaginile de care nu se mai poate scăpa, grupurile de cuvinte și poreclele răutăcioase se numără printre instrumentele semantice folosite pentru a priva de cetățenism anumite segmente ale populației: *gândaci, paraziți, hoarde*. Sunetul de încleștare al acestor instrumente atunci când brutalizează definiția *decenței* macină. Așa și trebuie, fiindcă astfel de cuvinte sunt precursoarele lingvistice ale violenței fizice. Sunetul e cel al omului care încearcă să pătrundă în mintea noastră. Abia atunci poate tirania să preia frâiele: când retorica marcată de principiul sumei nule e interiorizată. Când, cu sau fără voia noastră, acea gândire ne pătrunde în corp.

Auzim acest sunet de prea mult timp. Oricât de violente ar fi societățile în care trăim, oricât de mult au redus definiția *cetățeanului*, știm că ar putea deveni și mai rele dacă nu răspundem, la rândul nostru, cu agitație, cu luptă. Acesta este unul dintre prețurile cetățeniei, ale cetățeniei adevărate: vigilența față de coruperea puterii. Nu ne putem opune tendințelor tiranice solicitând decență; e în interesul celor foarte puternici să-i altereze definiția chiar în fața ochilor noștri. Să profite de apatia noastră. În schimb, ne putem opune tiraniei depline acționând noi înșine în spiritul decenței. Stă în puterea noastră. Indiferent dacă întâmpinăm probleme de mobilitate sau trăim în colțurile cele mai îndepărtate ale vreunei țări, fiecare dintre noi întâlnim alți oameni pe parcursul zilei – unii dintre ei sunt ca noi, alții, nu; unii dintre ei o duc mai bine decât noi, alții, nu. Fiți buni cu toți, chiar dacă acei toți sunt puțini, iar comportamentul vostru va deveni, treptat, norma. Manifestați intoleranță față de suferința altora, și intoleranța voastră poate deveni norma.

Purtați-vă de parcă toată lumea ar avea un drept egal la fericire, iar asta poate deveni norma. Asumați-vă grija față de toate corpurile umane, și orice formă de abuz înfăptuită asupra lor va deveni o indecență pe care normele noastre nu o pot tolera. Avem dreptul și puterea de a încuraja aceste norme; de a le include în definiția noastră pentru decență. Trebuie să o facem. Impunerea lor va evidenția diferența dintre glasurile noastre și cele ale persoanelor care pledează pentru valori opuse. În acel moment, nu vom mai simți nevoia de a pretinde decență din partea lor, de a o implora: o vom exprima pe a noastră, transpunând-o în fapte. Votând, trăind, respingând lipsa de toleranță și protestând împotriva *indecenței* manifestate de putere.

[illegible]

[illegible]

[ENVIRONMENT] MEDIU

Cumva, am ajuns să percepem mediul înconjurător drept ceva exterior nouă. De parcă ar fi un loc, un monument cioplit în piatră sau un mamifer singuratic înotând în mare. Când unii oameni le mărturisesc prietenilor că îi preocupă mediul, vocea lor capătă un ton nostalgic. Prietenii fac un pas înapoi, vrând să lase loc emoției, iar apoi conversația își reia drumul sinuos spre subiecte ceva mai însorite. De parcă nu am fi alcătuiți preponderent din apă sau am putea trăi și fără aer curat. De parcă nu ar fi nevoie de ani de condiționare socială pentru a domestici animalul din noi. De parcă acea latură animalică nu ar muri, ci s-ar retrage supusă, privind fără a rosti vreun cuvânt în timp ce noi îi vandalizăm și otrăvim casa. Acea parte din noi care învață rostirea probabil că dezvoltă și o formă foarte profundă de apatie, pentru a putea rămâne indiferentă la sunetul laturii animalice care urlă în interiorul ei. Dacă acel zgomot ar evada măcar din câțiva dintre noi, ar fi perceput ca o cacofonie. Ar fi de nesuportat. Sunetul corpului torturat.

Așa cum trebuie să subjuge trupul pentru a-l domina, cei puternici trebuie să calce pe cap planeta pentru a obține și a-și menține autoritatea. Oare acest abuz ar deveni mai evident dacă am înlocui cuvântul *mediu* cu *corp*? Știm că mediul e în mare parte viu – de la copacii pe care îi plantăm până la animalele pe care le creștem. Știm că multe dintre animale trăiesc în condiții nemiloase. Și totuși continuăm, ca să putem consuma carne mult mai des decât ar trebui, la prețuri atât de artificial de mici încât o masă și-a pierdut demult statutul de sărbătoare sau ritual.

Am trecut demult de punctul în care așa ceva putea fi considerat o problemă de caracter. Nevoile noastre umane au

suprimat atâta vreme nevoile tutror celorlalte specii de pe pământ, încât am ajuns să epuizăm resursa care ne-a susținut pe toți, iar acum aceasta ripostează. Încălzindu-se, dând naștere unor supervirusuri, revărsând fenomene meteorologice extreme. În momentul de față, majoritatea speciilor care au existat vreodată au dispărut. Noi le-am ucis pentru suporturi de pahar mai frumușele, pentru paie de plastic, pentru posibilitatea de a călători singuri într-un vehicul de două tone pe o distanță pe care am putea să o parcurgem pe jos, doar ca să facem rost de o băutură obținută din boabe plantate la 9000 km depărtare, într-un pahar care va avea nevoie de trei vieți ca să se degradeze. Să facem o pauză și să analizăm lăcomia teribilă a unui asemenea gest și costurile lui. Latura noastră animalică încă urlă, dar o reprimăm, ne întoarcem în mașina noastră de dimensiunea animalelor care altădată trăiau libere în savană, și parcurgem aceiași kilometri înapoi spre locuința cu temperatură controlată, apă și lumină la discreție.

Noi, cei câțiva privilegiați, care locuim în astfel de condiții, ne-am pierdut abilitatea de a conceptualiza indecența realității. Acum trebuie, deci, să redefinim ce înseamnă mediul pentru noi. În calitate de ființe raționale, știm că inegalitatea ia naștere ca urmare a consolidării puterii și a acumulării resurselor. Nu ai nevoie de cursuri de economie ca să înțelegi că inegalitățile necontrolate ating în mod inevitabil proporții critice și conduc la tiranie. La nivel uman, am atins deja aceste proporții critice. 26 de oameni dețin contravaloarea muncii a peste trei miliarde de persoane. Gândiți-vă la cât au mers, au ridicat, au transpirat, au plâns, au cedat, s-au vindecat și s-au trezit din nou persoanele cuprinse în această simplă statistică. Adunați sunetele pe care le scoate toată această munca. Ascultați-le jalea. Acum, gândiți-vă la Pământ. Oamenii reprezintă doar una dintre cele aproximativ 8,7 milioane de specii ale sale. Cu toate acestea, noi

îi consumăm toată biocapacitatea și chiar ceva în plus. În zece ani, vom avea nevoie de o a doua planetă care să ne susțină.

Relația noastră cu mediul este întruchiparea indecenței. Chiar și așa, am încheiat un pact tacit cu cei aflați la putere, pact care înrăutățește lucrurile mult mai tare; el afirmă: „O să trec cu vederea această lăcomie comisă în numele meu, iar voi puteți continua să vă îmbogățiți dincolo de orice așteptări". Averile uriașe nu apar de nicăieri. Ele se produc prin confiscarea resurselor și a muncii celor mulți, și plasarea lor în mâinile celor foarte, foarte puțini. Dacă vrem să devenim vreodată cetățeni morali în locurile în care trăim, trebuie să conștientizăm acest ciclu și costurile pe care le presupune. Să recunoaștem că inegalitatea dintre oameni este întotdeauna legată de inegalitatea dintre speciile planetei, față de care noi suntem întocmai ca cei 26 de mega-miliardari. Trebuie să ascultăm animalul care se agită pentru schimbare în interiorul nostru și al celor din jur și să ne reorganizăm viețile, departe de activitățile bazate pe tortură: a animalelor, a solului, a mării, a aerului. Știm ce trebuie să reducem. Știm unde putem să economisim la sânge. Corpurile noastre ne-au spus-o deja în toate limbile, mai puțin în cea pe care o vorbim.

[FAIR] DREPT

Cuvântul *drept* e o fereastră pe care o privim ca pe o oglindă: în loc să privim prin ea către lume și toate fenomenele sale, ne uităm, de fapt, la noi înșine. Ce vedem? Depinde unde ne uităm. E just ca în acest moment un urs să se înece în marea tot mai adâncă? E just ca un pește care tocmai migrează pentru a-și depune icrele să devină masa acelui urs? E just ca unii oameni să trăiască mai mult decât alții? E just ca cei bogați să plătească taxe mai mari? E just că își pot permite contabili care se asigură că bogații nu plătesc niciodată asemenea taxe? E just că scriu aceste rânduri dintr-o locuință încălzită, în timp ce altcineva se află într-o celulă? E just că pielea albă mi-a asigurat a doua și a treia șansă, în timp ce alții abia de primesc una singură? Ar fi just să construim o lume care să echilibreze această balanță? Cât de mult ar trebui să ne fie luat pentru a reuși?

De fiecare dată când încercăm să cizelăm dreptatea întru luciditate, ea își reafirmă optica relațională. Dreptatea este geamul ce nu îți permite să privești pe altcineva fără să te vezi pe tine însuți. Așadar, ea reprezintă o valoare fundamentală în orice societate; prin definiție, le oferă oamenilor sentimentul ordinii, astfel încât să poată conviețui. Astfel încât să se vadă unii pe ceilalți. Într-o societate aflată pe muchia tiraniei, există o discrepanță uriașă între ceea ce oamenii consideră a fi just și modul în care societatea operează. De asemenea, o astfel de societate privește adesea într-o singură direcție: către clasa aflată la conducere, către cei puternici sau către un singur om. Niciun fel de suferință din afara grupului nu e văzută. Toți știu că e nedrept, iar acest tip de nedreptate – excesivă și nestăpânită – creează apatie în rândul cetățenilor. Prin demonstrațiile lor agitatoare de nedreptate, dictatorii și tiranii controlează

uneori oamenii de sub ei. Impertinența acestui narcisism este un narcotic cu efect paralizant. Gândește-te cât de mult timp petrece societatea noastră urmărindu-i pe cei bogați și puternici. Pe liderii legendari. În acest fel, ei capătă statutul de zei, dar nu în sensul că ar fi eterni, ci în sensul că trăiesc în afara regulilor muritorilor de rând. Și ale dreptății.

Revenirea de pe muchia tiraniei este posibilă dacă dreptatea încetează să existe doar sub forma unui concept de paradă publică. Pentru ca o societate să funcționeze în mod just, responsabilitatea de a provoca schimbarea nu trebuie să aparțină mereu celor care se află de partea necâștigătoare a schimbării. De fapt, este preferabil ca schimbarea să survină grație unui efort comun între așa-zișii beneficiari și pierzători ai schimbării politice. Cu ambele tabere privind pe fereastră și văzându-se pe ele însele prin ochii societății din care provin. Altfel, istoria nu devine altceva decât o luptă pentru putere, în care cei puternici iau de la cei slabi până când clasa celor puternici pierde suficientă forță încât i se poată aplica același tratament.

În esență, suntem animale, dar diferența dintre noi și animale rezidă în complexitatea conștiinței noastre. Eu nu sunt eu doar pentru că pot gândi; asemenea celor mai mulți dintre noi, când aveam patru sau cinci ani, și eu am asimilat teoria minții, ceea ce înseamnă că pot extrapola acel „Eu sunt eu" în „Așadar, tu ești tu". Prin această evoluție cognitivă, ființele umane devin capabile să sesizeze diferența dintre just și injust. Atunci când suntem mici, remarcăm cu toții nedreptatea, pentru că simțim durere dacă nu primim partea despre care credem că ni s-ar cuveni. O felie la fel de mare de tort. O îmbrățișare la fel de strânsă. O plimbare la fel de lungă cu bicicleta. Aceeași șansă la fericire. Copiii devin mai prietenoși atunci când învață teoria minții, iar nedreptatea devine tridimensională, căci și ei pot să adopte incorectitudinea celorlalți și să facă lucruri care s-o atenueze, cum ar fi să dăruiască și să împartă.

Totuși, în acest moment apare o uriașă răscruce în drumul celor mai mulți dintre noi. Unii învață că dreptatea este o normalitate și nimic altceva nu trebuie tolerat. Alții învață că dreptatea ar trebui să fie o normalitate, dar nu este, deci trebuie să se conformeze. Diferența dintre aceste versiuni ale realității este la fel de mare ca cea dintre cuvintele *just* și *echitabil*, cele două concepte pe care se sprijină dreptatea. Dreptatea depinde de modul în care o societate pedepsește injustiția, prin intermediul legilor pe care le concepe. Toți copiii învață rapid că unele dintre aceste legi sunt nedrepte. Însă echitatea este o noțiune mult mai ușor de trasat – ea nu necesită o sentință. Tot ce trebuie să faci este să te întrebi dacă ceea ce are celălalt e de proporții egale cu ceea ce ai tu. Astfel de măsurători pot fi deformate de percepții subiective, însă rămân determinabile. Ați avut în ultima vreme parte de vreo zi în care să nu dați peste vreo măsurătoare, peste vreo formă de inegalitate?

Știm că nedreptatea se resimte cu durere, că bogățiile savurate în preajma celor care suferă sunt hoții și că a suferi câtă vreme în jurul nostru se adună averi colosale e cu atât mai dureros. Dacă vrem să schimbăm vreodată aceste lucruri, trebuie să cerem ajutor pentru a reface cuvântul *dreptate*. Nu vom reuși singuri. Sticla se obține prin încălzirea nisipului la o temperatură pe care niciunul dintre cuptoarele noastre nu o poate atinge; apoi urmează răcirea. Când s-a testat prima bombă atomică în deșertul din New Mexico, căldura emanată de explozie a fost atât de mare încât a transformat nisipul în sticlă. La fel trebuie să se întâmple uneori și cu societățile și dreptatea. Ele se așază, se afundă ca în nisip în tiparul nedreptății și e nevoie de o scindare la temperaturi de supraîncălzire pentru a crea din nou dreptate. Uneori, acea căldură e generată de proteste; alteori, e generată de traumă. În cele mai bune vremuri, e generată de dezbatere, de fricțiunea dintre conceptele care se freacă unele de altele în spații deschise, provocând o flacără uriașă.

Sau de agitație pozitivă, la finalul căreia lucrurile se răcesc și apare o nouă formă de dreptate. Nici atunci nu vom avea parte de o suprafață cu totul transparentă. La fel ca sticla pentru oglindă, și noua formă de dreptate va semăna mai mult cu un lichid înghețat, turnat pe ceva argintiu și nobil. Un cadru înghețat a ceea ce societatea noastră a transformat în lege, sprijinindu-se pe eterna logică interioară a echității – cea pe care o recunoaștem la fel de firesc cum știm că a răsărit luna chiar și fără să privim cerul.

[GIVING] GENEROZITATE

Cu toții ne dăm seama dacă suntem destul de generoși. Nu există niciun grafic. În interiorul nostru călătorește pur și simplu această cunoaștere secretă. Am putea spune că e un nivel invizibil. Am dăruit sau ne-am întors privirea? Nu e nevoie să fi dat bani. Ar putea fi ceva mic, o bomboană, sau ceva mare, efortul nostru. Am purtat ceva pe brațe pentru vreun prieten? Ne-am oferit expertiza? Sună ciudat, dar atunci când ajungem pe fundul prăpastiei ne pot ridica din adâncuri chiar propriile mâini generoase. A fi generos e kriptonita apatiei: ea nu mai are nicio șansă odată ce începem să dăruim. De ce? Fiindcă atât de mulți dintre noi au mult mai mult decât le trebuie. Suntem cu toții conștienți că această situație, acest dezechilibru al lumii, e o indecență. E aproape ca și cum biologia evoluționară ar lucra cot la cot cu noi pentru a aduce la lumină cea mai bună versiune a noastră. Pentru a remodela un mediu în care a fi om înseamnă a fi generos. Generozitatea îi aduce corpului o bucurie pe care o cunoaștem. Agită în numele satisfacției. În domeniul psihiatriei se știe deja că generozitatea se resimte pozitiv la nivel celular. Dăruim și corpul ne răsplătește în același fel în care ne recompensează atunci când muncim din greu, când dormim, când facem sport: se umple de hormonii fericirii.

Societățile noastre sunt menite să alcătuiască structuri ale generozității. Aproape că am putea adăuga ideea aceasta la definiția *cetățeniei*. La un moment dat, oricine are o nevoie, până și regii. Distribuirea acelei nevoi stă la baza funcționării guvernelor. Ne apropiem însă de finalul unui experiment de eradicare a impulsului generozității la nivel guvernamental. Politicienii elimină ceea ce poate fi dăruit; iar atunci când ceva nu poate fi eliminat, retrag mâinile care pot fi întinse; atunci când nici

mâinile nu mai pot fi oprite, guvernanții prezintă mâinile care primesc drept ilegale sau lipsite de merite; iar atunci când mâinile care primesc nu pot fi supuse reducționismului, criminalizate sau umilite, politicienii elimină departamente întregi, astfel încât generozitatea să necesite o economie subterană pentru a continua. O piață neagră a generozității. Asta s-a și întâmplat. Uitați-vă în jur, la comunitatea voastră, și veți observa organizații care au răsărit pentru a face ceea ce altădată făceau sau promiteau că vor face guvernele; aproape toate aceste activități presupun generozitate. A oferi cuiva o casă; a oferi îngrijire medicală, a oferi consiliere, a oferi hrană, a oferi cuiva șansa de a termina o școală. Așa ne manifestăm decența, construind astfel de grupuri și comunități. Așa redefinim dreptatea în afara cercurilor care calomniază conceptul. Această economie care are la bază piața neagră a generozității se numără printre modurile în care corpurile, odată puse sub presiune, se regrupează în sisteme aducătoare de fericire, adică de rezistență.

Ce e un guvern care nu oferă? O autorizație pentru furt. Guvernele ar trebui să-și consolideze puterea pentru a redistribui resursele în mod corect, conform legii; ca să reușească, iau de la cetățeni și non-cetățeni. O fărâmă din puterea noastră, a tuturor, o fărâmă din banii noștri. Dacă guvernele au fost preluate de oameni care încetează să ofere sau anulează această activitate esențială, asta nu înseamnă că au și încetat să ia de la cetățeni sau că au început să împartă puterea tuturor. Un guvern care pare să fi încetat să mai ofere nu a încetat, de fapt, să ofere nimic. În realitate, a început să le dea putere doar celor puțini, iar dacă e dificil să vezi cui i se dă puterea, atunci e foarte probabil ca guvernanții să își ofere lor înșiși ori doar celor foarte bogați. Corupție.

Dacă putregaiul devine vizibil, asta înseamnă că întreaga fundație a societății civile a început să se prăbușească. Înseamnă că e momentul să o luăm de la capăt, de la fundație

în sus. Aceasta este cea mai clară dovadă de generozitate pe care noi, ca cetățeni, am putea să o dăm. Atunci când ne simțim epuizați, abuzați, chinuiți sau ignorați tocmai de guvernele care ar fi trebuit să ne servească, nu ne mai rămâne decât un ultim act de generozitate – dincolo de construirea unor structuri civice în afara guvernelor, pentru a funcționa în continuare ca o societate. Trebuie să ne oferim mințile și inimile pentru a regândi modul de funcționare a guvernelor. Trebuie să luptăm împotriva corupției, demascând-o, folosindu-ne de structurile sociale existente pentru a o trage la răspundere. Pentru a trage la răspundere acele mâini care primesc. Altfel, vom sfârși prin a trăi într-o lume în care generozitatea se îndreaptă într-o singură direcție: către cei puternici. Iar aceasta nu este o lume, așa cum nicio stea întunecată nu va mai fi vreodată soare.

[illegible]

[illegible] Guvernele au trebuit să-și consolideze puterea pentru a redis[illegible] resursele în mod corect, [illegible] O frână din procesul [illegible] o frână din banii noștri. Dacă guvernele au [illegible] Un guvern care [illegible] În realitate, [illegible] Corupția.

Dacă [illegible] Înseamnă că [illegible] de la fundație

[HOPE] SPERANȚĂ

Speranța e mai puțin o emoție și mai mult un câmp magnetic. Când corpurile se apropie, se naște speranța. Într-o mare de cinism deconectat nu se desfășoară prea multe concerte. Și nici evenimente sportive. Nici slujbe religioase. Pretutindeni, oamenii se adună pentru că anticipează sau ritualizează un posibil rezultat. Sentimentul împărtășit al anticipării ne încarcă. Corpuri care se unduiesc ușor din calea întunericului – asta este speranța, iar în unele locuri e atât de prezentă, încât devine electrică, o forță inutilă până în momentul în care generează acțiune. Iată de ce speranța e atât de importantă pentru societate: nu o putem depozita sau strânge în exces, nu ne putem lăuda cu ea și nici nu o putem transforma cu totul într-o armă. Speranța operează ca o încărcătură pozitivă între oameni, iar apoi are nevoie de mișcare. Ca orice putere, are nevoie să fie transferată. Una dintre cele mai eficiente căi de a face asta este de a o transpune în cuvinte.

În epoci tiranice, guvernele pun presiune și încearcă să dezmembreze cuvintele, pentru ca noi să nu mai putem prelua puterea care se naște pe câmpul speranței și să o transferăm de la unii la alții. Năruie semnificațiile cuvintelor, mușcând sunet după sunet, ca niște ciocane pneumatice fărâmițând betonul. Ca cineva care răzuiește cuprul de pe un fir conductor. Odată ce cuvintele sunt pulverizate, odată ce sunt atât de nimicite încât abia de mai poți auzi sensul alunecând prin ele, autoritățile ne provoacă să le folosim din nou. Putem să mai credem că ceva e adevărat după ce au fost afirmate atâtea lucruri neadevărate din poziții de putere? Cum putem să mai pretindem că ceva este just, odată ce lucruri evident juste au fost prezentate ca injuste? Cum mai putem folosi cuvântul *iubire* odată ce a fost folosit

pentru a descrie acțiuni politice pline de ură? Această violență îndreptată împotriva limbajului se plătește, în final, cu prețul vieții noastre private. Dacă încercăm să folosim limbajul în momente de criză poate părea că toate cuvintele se transformă în cenușă. Ca și cum am încerca să avem o conversație telefonică printr-o legătură foarte slabă la distanță. Uneori, ne putem folosi doar corpul pentru a spune ceea ce vrem să spunem.

Guvernele nu comit asemenea violențe asupra limbajului pentru că ar fi alcătuite din lingviști. O fac pentru că limbajul se formează în societate, printre noi, la fel cum speranța apare printre corpuri. Dacă atacăm limbajul, putem începe să deturnăm capacitatea oamenilor de a transmite sens unii către alții și, astfel, vom anula posibilitatea ca speranța să mai apară. Desigur, limbajul nu reprezintă doar linia electrică a speranței, coborând și înălțându-se de la un stâlp la altul, dintr-un oraș în altul; limbajul alimentează întreg spectacolul. Fără el, ecranul se înnegrește, iar noi ne transformăm rapid în gesturi și impulsuri, în nevoile propriilor corpuri. Ne transformăm în cele mai mari frici ale noastre. Frica nu are nevoie de limbaj. Operează cu imagini, cu mirosuri, cu sunete.

În zilele noastre, calitatea de cetățean presupune, printre altele, vigilență la abuzurile comise asupra limbajului chiar în fața ochilor și urechilor noastre – să le observăm, să propagăm informația și să ne opunem acestor brutalizări, pentru a întreține un climat în care speranța mai poate fi transferată. Pentru ca schimbarea să rămână posibilă. De aceea avem nevoie de limbaj, pentru a crea și a menține o realitate care se transmite vertical de la cetățeni în sus, și nu de la guvernanți în jos. Cuvintele și sensurile lor sunt foarte greu de conservat în izolare. Niciun călugăr nu stă în vreo fortăreață pentru a conserva acest dispozitiv prețios de transmitere numit limbaj. Dar oamenii fac mărturisiri. Jurnalele celor încarcerați și poveștilor celor ținuți captivi sunt adesea mult mai mult decât documentări ale unei

situații căreia i-au supraviețuit. Sunt un document al propriei persoane, transformând o ființă în două prin simpla ridicare a stiloului. În acea dedublare o persoană, martoră a propriei condiții, face două lucruri: creează o colectivitate în care limbajul poate exista și creează un câmp al speranței. De multe ori în cele mai improbabile condiții pentru speranță.

Pentru ca speranța să renască la nivel social este nevoie de un fel de adunare – la început, cel puțin doi oameni, care să folosească între ei cuvinte ale căror sensuri le-au stabilit de la început – pentru ca liniile electrice ale limbajului să înceapă să vibreze din nou. Am putea declanșa această vibrație chiar noi, scriindu-ne nouă înșine, citind literatură în care limbajul este folosit frumos; așa generează cărțile speranță, chiar și atunci când nu debordează de optimism. Cititorul răspunde chemării scriitorului de a deveni o ființă nouă, imaginată. Dar creăm energie atunci când un grup de două ființe imaginare devine un grup de două ființe reale datorită limbajului pe care îl folosesc. Literă cu literă, mesaj cu mesaj, putem menține vie puterea limbajului, folosindu-l cu sinceritate, arătând că într-adevăr contează. Spunând lucruri care contează. Spunând „Am văzut asta". „Îmi amintesc cum s-a întâmplat asta". Și „Te aud" sau „Te văd", sau „Am grijă de tine". În acele schimburi, aproape că întrezărim momentul în care câmpul speranței revine la viață.

În vremuri de criză, Internetul poate fi un instrument util pentru a menține speranța vie, fiindcă poate să miște puterea atunci când corpurile nu mai pot. Poate să miște cuvinte atunci când cuvintele sunt ilegale. Într-adevăr, poate transmite speranță cu repeziciune, cu viteza curentului electric, dacă nu îl folosim doar pentru a ne distrage de la propria disperare. Una dintre cele mai importante colectivități pe care le poate construi Internetul este aceea a celor lipsiți de speranță alături de cei plini de speranță. Agilitatea speranței ivite în formă digitală într-o lume opresivă e devastatoare pentru regimurile

dictatoriale și autocrații. Tocmai de aceea este Internetul atât de strict controlat în toate societățile opresive din lume.

În societățile în care corpul și libertatea de exprimare nu sunt restricționate, Internetul poate accentua degradarea provocată de tiranie; întrucât el nu este o colecție de corpuri, etica ce îl guvernează se poate eschiva de la decență. Oamenii spun către sau despre alții lucruri pe care nu le-ar rosti niciodată în persoană, dacă de cealaltă parte ar fi un chip care ascultă. Suntem furioși, și suntem speriați, și suntem rușinați de dezastrul în care am adus lumea, iar în astfel de condiții tânjim după cineva pe care să dăm vina. E mult mai ușor și mai distractiv să ne inflamăm și să învinuim decât să construim o colectivitate pornind de la un sentiment extins al existenței împărtășite. În aceste momente de slăbiciune, tiraniile înving pentru că *întrerupem legăturile generatoare de speranță*.

Remediul instantaneu pentru astfel de demonstrații de răutate este ca aceste societăți în care libertatea de exprimare și de mișcare sunt încă în picioare să se îndepărteze de interacțiunile virtuale și să iasă în stradă. Ca oamenii să stea și să caute, și să se roage, și să mănânce, și să fie împreună. Chiar și în societățile opresive există întotdeauna mai mulți oameni decât milițiii, decât supraveghetori, decât infanteriști. În societățile libere cu-atât mai mult. Acest remediu generează energie imediat ce ieșim în stradă să protestăm. De altfel, un protest este o încercare de a transforma un grup de corpuri într-o propoziție, spunând *Vrem mai mult*. De aceea protestele sunt la început mânate de furie, dar se încarcă apoi cu speranță. Tocmai această calitate conductivă este motivul pentru care guvernele sunt nevoite să controleze protestele. Motivul pentru care au devenit experte în controlul mulțimilor, în subterfugii, în a crea apatie. În a provoca. În a întoarce agitația împotriva noastră. Guvernele știu chiar mai bine decât propriii lor cetățeni că speranța este furtuna dinaintea ploii care aduce schimbarea.

[I] EU

Auzim foarte multe despre noi înșine pe Internet – mesele noastre prezentate cu pricepere, cea mai recentă seară petrecută în oraș, documentată fastuos, gândurile de zi cu zi, dictate atent. Internetul este exclusiv despre noi. E un curent în creștere, spumos al persoanei întâi. Reacțiile noastre față de știri. Animalele noastre de companie și obiceiurile lor haioase, chipurile noastre încadrate de citate inspiraționale. Fețele noastre după o despărțire sau înainte de o primă întâlnire. Corpurile noastre după dietă sau înainte de dietă, sau chiar în timpul dietei, având nevoie de încurajare. Împărtășim foarte multe astfel de frânturi din viața noastră; prea multe, îndeosebi veștile bune și pozele bune. Nu e de mirare că numele unora dintre cele mai populare instrumente tehnologice create vreodată – de la iPod până la iPhone (chiar dacă i-ul din denumirea lor trebuia să vină de la *Internet*) – încep cu litera i, nu-i așa?[1] În limbajul de zi cu zi, acel i a devenit de multă vreme sinonim cu *eu*.

Cu mult înainte să normalizeze prezentul sociopatic de tip reality show, rețelele de socializare au normalizat narcisismul. Pe astfel de platforme, este perceput drept normal să vorbești mai tot timpul despre tine. Să vorbești despre tine la persoana a treia. Să îți faci la nesfârșit poze, de parcă ai fi și vedeta, și paparazzi mereu pe urmele ei. Chiar dacă ești doar „prieten" și nu prieten al persoanei care manifestă o asemenea nevoie evidentă, e firesc să apreciezi fotografia cu un *Like*. Cerem să fim văzuți și e ușor să oferim asta. Fiind dirijate de algoritmi, rețelele de socializare rețin acel *Like* și ne arată apoi mai multe

1 Joc de cuvinte intraductibil. În limba engleză, „I" înseamnă „eu". (n.t.)

poze asemănătoare: poze cu oameni aflați într-un proces de fabuloasă transformare, care ne determină pe noi – cei care stăm cine știe unde, în trening sau chiar mai relaxați – să ne gândim că poate ar trebui să ne mai dichisim.

Cu destul de puțin timp în urmă, înainte ca rețelele de socializare să fie inventate, în unele țări din Vest era normal ca oamenii să petreacă mai mult timp cu computerele decât cu soții sau soțiile lor. Acum, afirmația e valabilă în cazul celor cu telefoane mobile, iar ceea ce altădată era un instrument de comunicare s-a transformat într-un soi de oglindă. Dacă ai aplicațiile de socializare descărcate pe telefon, și cel mai probabil le ai, poți să-ți împarți momentele de plictiseală între Like-urile pe care le-ai primit la cea mai recentă postare, numărul de reacții de la ultima fotografie distribuită și numărul de oameni pe care nu i-ai întâlnit niciodată, dar care ți-au redirecționat cea mai recentă reacție schematică la reacția schematică a altcuiva față de o știre comentată. Oglinda este întotdeauna prezentă și ne hrănește. De fiecare dată când privim spre ea, primim o recompensă – un comentariu, o apreciere, o reacție – și o mică străfulgerare de dopamină ne pulsează în sistem. E aceeași buclă de feedback pe baza căreia funcționează automatele. Tehnologia a fost dintotdeauna o proteză, dar trebuie să ne gândim la modurile în care e acum dirijată de un foarte puternic circuit ce ne condiționează cognitiv: fiecare buclă ne învață să avem nevoie de mai multă atenție și feedback constant, pe canale multiple.

Aceste instrumente ne schimbă și merită să ne întrebăm dacă vrem să continuăm pe acest drum și dacă drumul e suficient de încăpător. Oriunde ne-ar purta meandrele rețelelor de socializare sau ale Internetului, acolo există deja o falangă de Euri care prezintă ce s-a întâmplat, digeră (și deseori critică) persoanele care au trecut pe acolo și transmit ce cred despre asta, provocând una dintre cele mai frecvent întâlnite senzații

moderne ale existenței profund digitalizate – FOMO[2], teama de a nu rata ceva. Date fiind instrumentele și infinitele posibilități de transmisie ale jurnaliștilor, un număr semnificativ de utilizatori avizi ai Internetului își transformă viețile sociale în arme și aplică tonurile vieții sociale digitale – caracterizate de superficialitate și un cult împământenit al preaslăvirii personalității, derivat din cultul celebrităților – asupra politicii și a evenimentelor din lume.

Ne mai mirăm că suntem paralizați de apatie? Apatia este răspunsul natural la această maree de autosuficiență agitatoare. Odată declanșată, apatia este greu de oprit și nu se manifestă ca o formă de apărare dirijată. E dificil să îți activezi scuturile pe un plan, dar să te expui cu totul pe un altul, cu atât mai mult cu cât popularizarea rețelelor de socializare ne-a erodat însăși convingerea că am putea încăpea cu toții pe aceeași plajă. Suntem atât de îndrăgostiți de ideea că mânuim propriile mașini de valuri, încât nu ne dăm seama că, zi după zi, noua cultură a narcisismului aduce din ce în ce mai aproape tirania. Chiar în timp ce dependența noastră – puterea pe care o solicită, metalele și mineralele de care au nevoie dispozitivele noastre – ne otrăvește mediul.

Din când în când, trebuie să facem un pas înapoi. Internetul nu este lumea; este un vis care ne distrage de la lumea în sine. În timp ce Internetul se năștea, noi dormeam, ratând numeroase cicluri de dezvoltare. Când am clipit și ne-am ridicat în sfârșit privirea, mulți dintre noi s-au întrebat unde dispăruseră librăriile noastre locale, puburile noastre, oficiile noastre poștale, ziarele noastre, magazinele noastre cu piese de computer, cafenelele noastre, florăriile noastre. Orice ar fi putut fi

2 FOMO este prescurtarea în limba engleză a expresiei „fear of missing out" (n.t.).

însoțit de cuvântul *nostru* a fost, în mod ironic, pus în pericol de cel mai grozav instrument de comunicare creat vreodată, pe măsură ce acesta s-a înclinat spre intensa și nesfârșita emancipare a cuvântului *eu*.

De ce să cumperi la nivel local când poți să cumperi la un preț de nimic la nivel global? De ce să mai mergi în parc când poți sta în propria curte? De ce să mai dormi în camera de oaspeți a vreunui prieten când poți să închiriezi un apartament de la un străin care e plecat din oraș? De ce să folosești transportul în comun când poți să faci rost de o cursă cu un actor rămas fără slujbă? De ce să citești ziarul când poți să urmărești știrile pe un *social hub* care a selectat și organizat informațiile astfel încât să îți arate exact ce vrei să afli despre întreaga lume?

Cuvântul folosit adesea pentru a descrie această interacțiune între eul nostru digital, care consideră că i se cuvine totul, și lumea din jur este *libertate*. Firește, suntem liberi să facem cumpărături oriunde vrem; cine nu ar renunța la magazinul local în favoarea unui gigantic comerciant global, dacă toate prețurile de acolo sunt la jumătate? În realitate, noi, consumatorii, suntem încurajați de așa-numita mână invizibilă a pieței să facem acea alegere. Mâna spune: „Voi, cei de aici – de pe Internet – ați câștigat competiția în afaceri, așa că sunteți liberi să vă răsplătiți companiile așa cum doriți." O caracteristică a acestui *tu* modern al secolului XXI – acest *tu* împodobit și apreciat – este chiar faptul că tu ești stăpân. Tu decizi. Mii de mesaje primite zilnic pe Internet ne spun numai asta, ne imploră, spun că totul este despre noi. Trebuie doar să alegem.

În viața noastră modernă, confundăm mult prea adesea libertatea cu independența: abilitatea de a acționa fără nicio constrângere cu abilitatea de a acționa fără restricționări opresive. Cele două nu sunt sinonime – limitele rezonabile impuse propriului comportament sunt definiția *societății civile*. Iar dacă decența, corectitudinea și o fărâmă de generozitate nu își fac

apariția în peisaj, începem să reproducem la scară mică tiraniile pe care am fi, de altfel, suficient de înțelepți să le respingem. Propulsându-ne înainte ca indivizi când, în realitate, saltul ar fi mult mai amplu dacă l-am face împreună, ca *noi*.

Nu e greu să reconstruim acest pronume. Distanțarea de Internet, chiar dacă doar pentru o scurtă vreme, ajută. A ne lăsa telefonul deoparte, chiar și câteva minute, ajută. Nu fiecare moment trebuie înregistrat pentru a căpăta valoare; ceea ce poate conferi valoare e însăși experiența. Atunci când experiența se bazează pe interacțiunea cu o altă ființă umană, a ne gândi de două ori înainte de a o transforma în ceva înlocuibil devine o formă de rezistență. Acest *noi* ia naștere în egală măsură din intimitate și vizibilitate. Din afirmarea dreptului de a ne exprima, și a forma grupuri, și a avea interacțiuni care nu sunt comodificate. Acel *noi* pe care trebuie să îl construiască societățile din care facem parte nu e genul care se pune la vânzare. E un noi complicat, un noi refractar, un noi profund, un noi lent, un noi care se deplasează cu viteza conversației, nu a ciclurilor de producție. Un noi durabil și decent, un noi care privește spre interior și încearcă să invite oamenii înăuntru, în loc să le amintească celor care n-au fost prezenți că au pierdut ceva.

Internetul a apărut ca o armă de apărare; era o rețea trainică, pe care președintele Statelor Unite și oamenii de știință americani din domeniul nuclear ar fi putut s-o folosească pentru a comunica în cazul unui atac nuclear catastrofal. Cum ar fi putut comunica unii cu alții dacă ar fi picat toate liniile telefonice? Cum ar putea un președinte să știe ce se petrece în orașe fără să poată comunica cu locuitorii lor? Odată ce a devenit clar că această amenințare nu era atât de presantă pe cât se temuseră, cercetătorii americani au început să folosească rețeaua proaspăt apărută pentru a distribui puterea celor câteva sisteme supercomputaționale din lume. Computerele erau atât de mari și atât de scumpe, încât puține instituții și le permiteau.

La câțiva ani de la începuturile acestui studiu al distribuției, un grup a cercetat Internetul primilor ani pentru a vedea cum fusese folosit. Descoperirile au fost șocante. Aveau de-a face cu niște computere mari cât casa, care necesitau timpi îndelungați de așteptare pentru operații simple de procesare a datelor. Prea puțini oameni de știință le accesau de la distanță. În schimb, se pare că foloseau aceste instrumente puternice, create în scopuri defensive, pentru un singur lucru: să comunice, să-și trimită mesaje unii altora. Poate că acela este punctul în care trebuie să ne întoarcem dacă vrem să ne mai reclădim vreodată capacitatea de a pronunța cuvântul *noi*. Să facem un pas înapoi și să ne amintim în primul rând ce miracol e că putem face asta.

[JUSTICE] JUSTIȚIE

Astăzi am căutat cuvântul *justiție* pe Internet și primul rezultat pe care l-am primit a fost o linie de îmbrăcăminte pentru preadolescenți. La rând venea apoi Justice, o trupă alt-synth al cărei stil era descris ca nu-disco. Mai jos, o definiție: menținerea sau administrarea a ceea ce este just sau, în esență, corect. Cu greu aș putea găsi o metaforă care să descrie mai bine starea multor societăți actuale decât această ordine a rezultatelor pentru justiție. Cu toate că au fost clădite și conservate prin dreptate, sau cel puțin în speranța că dreptatea poate lua naștere, societățile noastre se află într-un punct de răscruce. Multe dintre departamentele noastre de justiție sunt golite din interior: fie preluate de conducători radicali, fie tocite de o inflitrare corozivă de bani. Există de asemenea posibilitatea ca acest arc al justiției, după cum a fost descris de Martin Luther King, să nu fie altceva decât un șanț de apărare în flăcări – un inel imposibil de trecut, care îi protejează pe cei puternici de restul lumii. Cum am putea crede că justiția e un arc dacă nu vedem decât cenușa? Distrugerea nepăsătoare a corpurilor, înfăptuită de brațul legii, alimentează convingerea că sistemul de justiție a fost de fapt conceput să întrețină nedreptatea. Nu ca s-o condamne sau s-o corecteze. Câți infractori bogați nu primesc altceva decât un bobârnac, în timp ce alții, fără resurse, merg la închisoare? E posibil ca atunci când deschizi cartea culturilor noastre să nu găsești o poveste despre justiție și despre cetățeni care se agită pentru a defini termenii propriilor vieți, ci mai curând o istorie a suferinței.

Avem motive întemeiate să fim bântuiți de aceste temeri. În ciuda tuturor distragerilor pe care le presupune, Internetul ne-a adus într-un nou timp al simultaneității. Lumea digitală

nu se împarte în fusuri orare și zone întunecate. Asta înseamnă că scânteile pe care le scuipă acel râu cuprins de flăcări ce ne separă de tărâmul promis al justiției se aprind constant. Ne zdrobește. Tineri împușcați doar pentru că stăteau împreună pe stradă. Fete agresate în autobuz doar pentru că erau singure. Bătrâni care cad pradă comercianților perfizi, ademeniți cu instrumente financiare păguboase. Parcuri publice deschise doar la comandă, ca un ou de struț, spre a fi consumate doar de o mână de oameni prețioși, de parcă mediul ar fi o resursă inepuizabilă. Iar și iar. Administratori cu parfum de citrice, retrași din viața publică după fraude uriașe. Setea de sânge a criminalilor, căutând eliberarea în conflicte din întreaga lume. Vedem toate acestea în timp real.

Apatia pe care o pot provoca furnalele injustiției e puternică. Uneori, te poate face să nu-ți mai dorești să te trezești. Îți poate da sentimentul că legea este o armă pe care cei mai mulți învață s-o mânuiască pentru a-i răni pe alții. Istoria, însă, ne spune o poveste diferită. Pentru fiecare avocat care își burdușește buzunarele cu profiturile unui șantaj legal, alte zeci și sute trăiesc cu buzunarele găurite pentru a-i ajuta pe cei mai vulnerabili. Trebuie să ne amintim că puterea e o valoare neutră. În climatul actual, îi vedem abuzurile în spectacol după spectacol, multe dintre ele prezentate tocmai pentru a ne controla. Parte din definiția acelui gen de putere este abilitatea de a se autoproiecta. Dar puterea poate fi exprimată și prin abilitatea de a dărui, de a iubi, de a-ți pune serviciile la dispoziție în mod voluntar, de a asculta, de a lupta pentru drepturilor altora și de a te opune injustiției. Acestea sunt formele de putere care răzbat dinspre oameni, care pot alimenta un sistem de justiție. Puterea nu se limitează la forță copleșitoare; puterea poate însemna efortul lent și susținut de a împinge un bolovan pe un urcuș lung, până când se ajunge la un platou. Puterea poate însemna abilitatea de a defini lupta ca ceva cu sens.

Pentru a trăi în cultura modernă avem nevoie de ceea ce poetul John Keats numea „capacitate negativă": abilitatea de a accepta în propria minte două idei contradictorii, fără nevoia de dovezi sau de logică. Suntem egoiști, dar cei mai mulți dintre noi nu pot suporta o viață fără ceilalți. Suntem rasiști, dar putem depăși aceste instincte nocive sau cel puțin le putem contracara prin lege. Există oameni care studiază Dreptul pentru a milita în numele copiilor orfani, migranți, pe care multe dintre societățile noastre încearcă să-i deporteze. Există și cei care studiază Dreptul pentru a-și îmbunătăți sau menține statutul în cadrul unei clase al cărui bocanc strivește gâtul acelor copii.

Cum se poate trăi cu această contradicție? Trebuie să fim în stare să credem că societățile noastre pot fi juste chiar și atunci când produc valuri de nedreptate. A crea suficient spațiu pentru această contradicție în noțiunea de justiție nu echivalează cu a tolera abuzurile, ci reprezintă calea spre a înțelege cât de mult se bazează justiția pe contribuția noastră. Justiția nu funcționează de la sine până când avem nevoie de ea. Justiția e un sistem întreținut de cetățenii ei, chiar și atunci când guvernele încearcă s-o folosească pentru a redefini cetățeanul. Iată de ce trebuie să ne implicăm. Justiția se bazează pe poziții antagonice. Trebuie să existe ceva versus altceva. Cineva versus altcineva. Cineva versus propriul stat. Indiferent unde locuim, nu putem să ignorăm ceva ce am creat imperfect: responsabilitatea noastră de cetățeni constă inclusiv în a echilibra imperfecțiunea. În a ne așeza degetele, corpurile, portofelele pe talerele balanței în momentul în care o vedem înclinându-se dinspre puterea poporului spre puterea celor puțini.

Legea este un text și, în general, ea poate fi scrisă, prelucrată și remodelată continuu, pentru a tranșa mai departe disputele societăților în schimbare. Noi putem lua parte la acest proces de editare; trebuie să luăm parte la el dacă nu vrem să privim cum sunt scrise și ratificate legi care dăunează societății noastre.

Unul dintre marile elemente rușinoase ale politicii moderne este încercarea de a scoate cetățenii din procesul legislativ, fie curățând listele electorale de cei care au comis infracțiuni, fie măsluind circumscripții, fie extinzând drepturile corporațiilor astfel încât să aibă mai multe libertăți decât oamenii, fie făcând și dezbătând legi cu o influență extrem de mare a grupurilor de lobby și a intereselor speciale. Multe legi au sute de pagini, sunt scrise rapid, în întuneric, votate la orele târzii ale nopții și căptușite cu completări pe care niciun parlamentar nu le-ar mai putea enumera la micul-dejun. Acesta este ritmul circadian al nerușinării. Ei speră că suntem prea ocupați, prea distrași, prea apatici și prea obosiți pentru a mai protesta. Știu că suntem.

Dar iată un motiv de speranță. Noi suntem mult, mult mai mulți decât ei. Dacă trăim în regimuri democratice, ei au nevoie de noi pentru voturi; oriunde am locui, au nevoie de noi pentru taxe. Pe tărâmul acțiunii politice, *eu* se transformă foarte rapid în *noi*. Poate că justiția nu e oarbă, poate că acordă prea mult respect contului bancar, dar respectă inerțiile. În calitate de cetățeni, putem înfăptui justiția noi înșine, în afara sistemului: adunându-ne, mobilizându-ne și organizându-ne în grupuri care, datorită dimensiunii, consolidează în mod ironic valoarea celor mici. Valoarea individului. Acolo zace contradicția care alimentează sistemele noastre de justiție: doar recunoscându-ne propria vulnerabilitate în fața ei putem face justiția să lucreze pentru noi.

[KILLING] CRIMĂ

Mulți dintre noi au beneficiat de pe urma unei crime. Mâncarea pe care o consumăm adesea ia naștere la finalul unei vieți. La fel și hainele pe care le purtăm, dacă sunt din piele. Produsele cu care ne îngrijim pielea au fost testate pe creaturi blănoase, mici și nevăzute. Exact ca medicamentele care ne țin în viață sau pur și simplu fericiți. Capacele de la sticle. Vârfurile radierelor. Aproape orice ne atinge pielea. Și nu vorbim doar despre animale. Străzile, dacă sunt goale și sigure în timpul nopții, au fost probabil curățate prin brutalități comise asupra unor corpuri umane. Multe dintre telefoanele mobile pe care le folosim au fost asamblate în ateliere în care condițiile sunt atât de dure, încât copiii care lucrau acolo s-au sinucis. Asta înseamnă crimă. Crimele economice contribuie adesea la altfel de crime, doar că nu le vedem. Sau legătura dintre actul uciderii și decizia noastră de a cumpăra ori a folosi un produs a fost decuplată deliberat de mitologiile difuzate, de publicitate, mai exact. Dacă trăim în Vest, prețul aproape tuturor bunurilor și serviciilor a fost redus prin crimă. Indiferent dacă e vorba de benzina cu care ne alimentăm mașinile sau de diamantele pe care le purtăm. Dacă la fiecare atingere a unui obiect atins de crimă, ne-ar străbate un impuls electric, am trepida neîncetat. Ca într-un carusel, ne trăim zilele circular, pușі în mișcare de energia altor corpuri invizibile ce suferă.

Să fim cetățeni ai lumii înseamnă să ne facem temele în legătură cu lucrurile pe care le atingem. Trăim o politică economică vastă și complexă, alimentată de căutarea nesfârșită – unii ar numi-o turbată – a forței de muncă ieftine. În multe state, muncitorii obișnuiau să se organizeze. Sindicatele protejau profesorii, mașiniștii și lucrătorii care împachetează cărnuri

de tirania stăpânitorilor și, implicit, de fluctuațiile pieței. Sindicatele nu erau entități perfecte – ele puteau fi la rândul lor brutale, corupte, arogante și lacome. Dar în mare măsură protejau muncitorii. Mobilizau lucrătorii împotriva forțelor autoritare, creând un tampon între forța de muncă și abstractizarea ei globalizată în piețe valutare, bazaruri cu mărfuri, fonduri de acțiuni. Practic, sindicatele priveau masele uriașe de lucrători ca pe un corp uman.

Dar lucrurile nu mai stau deloc așa. În ultimii 40 de ani, am privit cum niște lideri autoproclamați, amabili, dar puternici, au distrus pe rând aceste uniuni. Aproape toate corporațiile au recompensat președinții și prim-miniștrii pentru faptul că s-au ocupat de treburile murdare în locul lor, mutându-și fabricile în țări în care sărăcia era de neimaginat, în state care erau fericite să mențină în legalitate salarii inumane, condiții de lucru periculoase și contracte neloiale. Sau cel puțin să pretindă că nu le văd. Astfel, ni se spune de ceva vreme, lumea va deveni mai egală. Punând populațiile unor țări să moară muncind, în beneficiul celor puțini. Pentru a le oferi generațiilor următoare șansa odihnei.

Dacă deții titluri de valoare, există șanse mari ca și tu să fi beneficiat de pe urma acestui sistem. Nicio companie nu o să-și facă reclamă arătându-ne broșuri sclipitoare despre condițiile inumane din fabricile sale. Foarte puțini miliardari o să se laude cu cât de avari sunt. Cel mai bogat om al lumii – a cărui valoare netă este mai mare decât valoarea a două treimi din națiunile lumii – refuză să plătească salarii decente în unele dintre țările în care compania sa își desfășoară activitatea. În multe dintre aceste locuri, este dat în judecată. De asemenea, se folosește de sistemul fiscal global până la limita colapsului, pentru a evita plata taxelor. Oare nu asta înseamnă să ucizi? Firește că da. Câți oameni care se luptă să trăiască fără un salariu decent suferă

de afecțiuni cardiace? Câți se refugiază în băutură? Câți adorm la volan? Câți apasă pe trăgaci pentru a pune capăt presiunii?

Trăim într-o societate ciudată când vine vorba despre vizibilitatea violenței. Muzica și filmele noastre sunt pline de crime stilizate. Spectacole de balet ale unor răzbunări sociopate. Avem nevoie de aceste valsuri cu focuri de calibru mic pentru a elibera furia ce crește în noi din cauza vieții într-o societate a crimelor aerate. Cine sunt eu – ne gândim – să schimb un lanț global de aprovizionare? Cine sunt eu să opresc un om care încearcă să devină primul trilionar din lume? Câte cadavre trebuie să vedem pe ecrane, pentru ca trupurile noastre să fie străbătute de un șoc toxic? De conștientizarea neașteptată și îngrozitoare a faptului că, văzute la nivel global, corectitudinea și ordinea sunt ficțiuni letale, pentru că ele fac posibile visuri pe care cei din țările puternice trebuie să și le întrețină ca să poată trăi cu propria conștiință? Ține minte că singura super-putere rămasă în lume prezintă, totodată, cel mai coerent mit al valorii morale excepționale de pe glob. Să ne întrebăm de ce o țară construită pe spatele forței de muncă furate – și, în esență, pe baza torturii și a crimelor – are nevoie de așa ceva.

Există crime, dintotdeauna au existat crime și întotdeauna vor exista crime, atâta vreme cât trăim într-o lume care cedează mare parte din dreptul la violență statelor și corporațiilor. Putem atenua aceste crime, însă, și le putem reduce la un minimum absolut dacă refuzăm să luăm parte la ele. Dacă încetăm să achiziționăm produse fabricate prin torturarea animalelor, dacă încetăm să facem cumpărături în bazaruri online care nu oferă salarii rezonabile, dacă încetăm să comandăm cafea de la lanțuri care tolerează discriminarea rasială a clienților, dacă încetăm să sprijinim firme care nu se comportă decent. Trăim într-o lume în care corporațiile, oriunde s-ar afla, se bucură de aceleași drepturi ca ființele umane. Sunt protejate de puterea exprimării libere, de dreptul la viață privată și aproape și de

dreptul nerostit la fericire. Sunt ființe umane abstracte și, așa cum păstrăm distanța față de sociopați, ar trebui să păstrăm distanța și față de companiile care se poartă ca niște sociopați.

Să fim cetățeni ai lumii înseamnă să ne facem temele în legătură cu lucrurile pe care le atingem. Ce înseamnă asta? Înseamnă ca aceia dintre noi cu mai mult timp liber să-și dea seama că timpul liber și comoditatea se cumpără și se produc. Întotdeauna există un cost. Are legătură cu faptul că pădurile tropicale din Brazilia sunt puse la pământ? Are legătură cu faptul că o suită de soldați de carieră e trimisă dintr-o țară în alta pentru a destabiliza guverne în așa fel încât cele mai bogate rezerve de gaze naturale și petrol din lume să ajungă în mâinile câtorva oameni mituibili? Astfel de lucruri sunt ușor de aflat. Poate că Internetul e un instrument de distragere, dar el poate fi folosit la fel de bine ca cea mai rapidă, cea mai vastă și cea mai conectată bibliotecă clădită vreodată.

Aceia dintre noi care trăiesc în țări dezvoltate au responsabilitatea de a se documenta, pentru că autoritățile și corporațiile omoară în numele nostru. Știm cine sunt, dar de fiecare dată când sunt prinse asupra faptului pretind că ne apără modul de viață, vorbesc despre devotamentul lor față de clienți. Rareori pronunță vreo corporație cuvântul acționar în public, pentru că asta ar ridica întrebări: câți dintre noi sunt acționari? Și de ce au drepturile acționarilor întâietate față de drepturile altor ființe umane? O dată în plus, avem de-a face cu un sistem de inegalitate care se bazează pe apatia noastră, pe faptul că suntem ocupați, pe picioarele noastre prea obosite de ani întregi de călcat apa, care ne împiedică să întindem o mână de ajutor. Să oferim un pic din timpul nostru.

Dar să nu uităm că aceste crime sunt comise în numele nostru. Noi suntem numiți în acele momente, pentru că atât națiunile, cât și corporațiile cred că n-avem puterea de a le contrazice. În mare parte, au dreptate. Cum răsturnăm această

realitate? Știm că trebuie să o facem. Cei mai mulți dintre noi se consideră persoane decente și poartă acea decență în sunetele pe care le produc, în modurile în care merg, în modurile în care își proiectează imaginea în lume.

Ce-ar fi dacă am petrece puțin mai mult timp încercând să proiectăm speranță asupra noastră? Ce-ar fi dacă mai mulți dintre noi ar conștientiza mai des că suntem beneficiari ai unor crime? Ce-ar fi dacă am avea capacitatea de a ne imagina un mediu în care crima e intolerabilă și devine mult mai rapid vizibilă? Ce-ar fi dacă justiția ar acționa mai prompt decât presupunerile pe care trebuie să le devanseze? Toate acestea depind de noi. Dacă ai fost vreodată martor la prăbușirea puterii, știi că se întâmplă foarte neașteptat. Azi se ridică un zid, mâine e doborât. Azi un om puternic e de neatins; mâine este în sfârșit tras la răspundere pentru că a violat femei pe care ar fi trebuit să le angajeze. Azi capitalul unei companii valorează miliarde; mâine compania dă faliment pentru că a pierdut încrederea pieței. Noi suntem mult, mult mai mulți decât ei. Dacă începem să spunem în grupuri mici, și apoi mai mari, că toate crimele trebuie să înceteze, vom fi surprinși de cât de departe putem ajunge și de cum să nu ne mai afundăm până la glezne în sângele altora.

[illegible]

Să fim cetățeni [illegible]

[illegible]

prezentat vreo corporație [illegible] în public, pentru

că asta ar ridica [illegible]? Și de

ce [illegible]

[illegible] O dată la [illegible] de

[illegible] pe faptul că sis-

temul [illegible]

de [illegible]

Să [illegible] din timpul nostru.

Dar să nu [illegible] în numele

nostru. Noi [illegible], pentru că sunt

[illegible] să le con-

trazice. În mare parte, [illegible] dreptate. [illegible]

[LOVE] IUBIRE

Iubirea e opusul crimei. Ea își lipește buzele de corpul lipsit de viață și încearcă să-l învie. Întinde o mână, un braț, un sprijin pentru un bătrân. Iubirea își cedează locul, dă un bănuț cui are nevoie și le face loc copiilor care coboară din autobuz. Iubirea doar dăruiește, căci a dărui înseamnă a iubi. În toate aceste moduri și în multe altele, iubirea e ca apa. Tăcută, perseverentă găsește căi de-a se mișca prin lume. Face posibilă viața. La fel cum orice mediu în care trăim a fost modelat de apă, cei mai mulți dintre noi sunt modelați de iubire, iar ceilalți, de lipsa ei. Poate că de aceea cel mai radical și plin de speranță gest al unui cetățean este de a iubi profund, liber și articulat. Astfel, poate că paharul celui iubit se va revărsa și atunci nu va putea decât să dăruiască. Așa se construiește o societate decentă, în afara legilor și a căutării continue a dreptății. Cu toții avem zăcăminte de iubire pe care nu le oferim. Trebuie eliberate.

Sănătatea emoțională a unei societăți nu poate depinde de puținii generoși plasați strategic printre noi. Mătci ale iubirii. Oferind, conectând. Super-dăruitorii. O iubire neoferită e ca o fântână ferecată. Nu potolește nicio sete și nu ajută nicio holdă să crească. Treptat, iubirea neoferită devine sălcie și vâscoasă, iar apoi se transformă în ceva ce nu seamănă cu iubirea, ci mai degrabă cu regretul sau cu amărăciunea. O neliniște prinsă într-o buclă. Unii oameni pot părea incapabili să primească iubire; probabil că au crescut fără o astfel de fântână, murind de sete. Singurul lucru uman pe care îl putem face este să îi iubim orice ar fi; pentru că, deși timpul ne e limitat, iubirea nu ne e limitată. A oferi iubire generează și mai multă iubire și mai multă energie de a o oferi. Ideea că am putea cheltui iubirea sau că ea ar fi o tranzacție arată cât de mult am interiorizat

sistemul capitalist în care trăim. Nu orice resursă e o monedă de schimb; uneori, iubirea e pur și simplu iubire.

Și nu trebuie să o rostim pentru a fi auzită: uneori, un simplu gest e suficient. Putem să ne imprimăm viețile în iubire și să le gravăm cu grijă. Cum vorbim cu alții; cum ne ascultăm unii pe ceilalți; cum ne hrănim unii pe ceilalți. Cum vedem oamenii din jurul nostru. Cum lucrăm cu ei. Dreptatea este tributară iubirii; justiția, de asemenea. Dacă iubim lumea și viața care ni se oferă, cel mai plin de iubire lucru pe care îl putem face este să împărțim asta cu ceilalți, să ne asigurăm că toți avem acces egal la această lume. Națiunile noastre se comportă adesea ca niște părinți disfuncționali, divizând și hărțuind lumea, întorcându-ne unii împotriva celorlalți. A fi cetățean înseamnă și să respingem acest model și să învățăm să iubim în afara lui. Să destrămăm ciclul acestor state-națiune lipsite de generozitate, care par să ceară din ce în ce mai multă iubire, dar sunt din ce în ce mai puțin capabile să le-o ofere cetățenilor lor.

Nu doar națiunile ne dezamăgesc. O mare parte din cultura noastră e structurată în jurul unui model similar, al iubirii care migrează numai în sus. O persoană faimoasă este, prin definiție, cineva adorat de milioane, cineva care are mereu nevoie de mai multă iubire. Unul dintre cele mai frecvente răspunsuri pe care le dau copiii atunci când sunt întrebați ce vor să devină când se fac mari este „vedetă". Ce înseamnă asta? Am creat cumva o cultură-mașinărie, care diluează iubirea până nu mai rămâne nimic? Care o vinde și o transportă ca pe un bun de larg consum? De ce suntem atât de dependenți de această formă sintetică de iubire? Am clădit un întreg sistem de interacțiune care mimează formele media, iar ele gravitează în jurul acestui model în care dăruim și primim o iubire dezintegrată sub formă de atenție. În care câștigăm și pierdem, iar miza e iubirea. În care suntem oligarhi ai unui surogat de iubire.

Dar dacă avem noroc cu toții ne amintim cum se simte iubirea profundă. Ea include mâncare, și atingere, și râsete, și recunoștință. Este opusul singurătății. Am încercat să transferăm acest sentiment într-un ecran, dar pur și simplu nu e posibil, mai ales atunci când sentimentul este diseminat între atâția oameni. Iar șansa de a oferi iubire așteaptă peste tot în jurul nostru. De multe ori putem chiar să atingem oamenii cărora să le-o oferim în voie. Și practic oriunde am trăi există străini sau oameni care au nevoie de ajutor. Există oameni care mor fără apă, fără iubire. Toți profeții noștri, indiferent de religia căreia îi aparținem, au vorbit despre nevoia de a-i iubi pe cei slabi, pe cei nevoiași, pe cei uitați. Trebuie doar să dăruim pentru a înțelege că așa a dărui devine și mai posibil. Iubirea care observă copilul stând singur în colțul unei săli de mese. Iubirea care sună acasă la cei uitați și își arată îngrijorarea. Iubirea care îi dă o pătură unui om care doarme pe străzi. Iubirea care dispune de arme și nu le folosește. Nu e nevoie să adoptăm limbajul războiului pentru a înțelege cât de revoluționară poate fi iubirea. Dacă ne-am îngădui o asemenea iubire în viețile noastre – caldă, nediscriminatorie, pasională –, tiraniile cu care ne confruntăm nu ne-ar putea controla, așa cum niciun om nu poate opri curgerea unui râu.

[MONUMENT] MONUMENT

Atunci când murim, pierdem totul: corpul, pe cei dragi, toate bogățiile pe care le putem acumula în această viață scurtă. Unora dintre noi li se pierd și numele. Numele noastre se fărâmițează ca pielea de șarpe pe care o lăsăm în urmă când ne îndreptăm către o nouă viață. Asta dacă nu cumva am făcut ceva fantastic sau îngrozitor. Atunci numele noastre vor dăinui, independent de pietrele funerare, ca o monedă de schimb pentru povești. Ea a făcut aia, el a făcut cealaltă, ei au crezut în libertate, ei au fost arși de vii... uneori, culturile încearcă să păcălească separarea aceasta capricioasă a morților de vii. Așa că înalță un monument.

Mult prea multe monumente sunt închinate criminalilor. Dacă vezi statuia unui soldat călare, cu sabia ridicată, cel pe care îl comemorează a ucis mulți oameni. Iar dacă acest călăreț e înconjurat și de alți bărbați, atunci cei uciși vor fi fost de ordinul miilor. Rareori ucigașii sunt femei, cu toate că știm că și ele au fost trimise la război. Există monumente închinate unor generali care au murit ca martiri și unor soldați necunoscuți care au pierit în anonimat. Piloți de bombardiere, comandanți de nave, supraviețuitori ai războaielor purtate în tranșee, prizonieri de război, cercetași călare sau nu, cei care le-au îngrijit rănile și conducători fără odihnă, suflete cuprinse de vinovăție și jale. Monumentele glorifică războiul.

Și apoi sunt toți ceilalți. Toți noncriminalii, toți nonrăzboinicii. Aboliționiștii, inventatorii, dezvoltatorii, profesorii, procurorii și îngrijitorii de la școlile de reeducare. Luptătorii pentru justiție. Oriunde mergem, monumentele ne privesc de sus, aducându-și poveștile în vremurile noastre. Spunându-ne

ce a fost sacrificat ca noi să putem fi cetățeni. Dacă aruncăm o privire fugitivă asupra acestor statui și vom înțelege cine sunt cei care contează, ce fel de instituții au nevoie de istoric și care fragmente din trecut nu sunt deloc trecute. Nu numai că o parte din această narativizare e jignitoare, dar reprezintă și o încercare în ariegardă de a repurta bătăliile pierdute odinioară.

Tuturor ne-ar plăcea să credem că civilizația se deplasează pe o traiectorie progresivă – de la tiranie la libertate, de la întuneric spre lumină. Dar monumentele spun o poveste cu totul diferită. În societățile noastre decența se leagănă ca un pendul. La unul dintre capete stă extinderea noțiunii de cetățenie, însoțită de monumente închinate liderilor mișcărilor pentru drepturile civile, celor generoși și celor care luptă pentru protecția mediului. Apoi, pendulul alunecă în direcția opusă, iar societatea începe să îngusteze definiția cât mai mult. De exemplu, în așa fel încât să se aplice doar bărbaților albi. Pentru a îngusta o societate, liderii trebuie să arate spre personaje din trecut care au făcut același lucru. Întotdeauna fac cruzimea să pară dureroasă, dar necesară. Nedreptatea devine un soi de putere. Apoi, acești lideri arată către cei care au trăit, au luptat și au murit în numele națiunii noastre. În astfel de momente, ajută să ai la dispoziție monumente.

În timpul acestei pendulări – ca cea prin care trece acum întreaga lume – lumina se va răsfrânge brusc asupra personajelor din trecutul nostru care altădată erau invizibile. Asupra deportatorilor. A ucigașilor. A rasiștilor care nu se căiesc. A criminalilor de război. A bigoților și a tâlharilor. Nume altădată imposibil de pronunțat vor începe să fie rostite. Vor fi readuse la viață, cosmetizate și repuse în circulație. La început n-o să ne vină să credem. „Am auzit bine?", o să ne întrebăm la o dezbatere publică. „Da. Chiar am auzit bine." Deodată, vom începe să observăm toate monumentele acestor personaje adunate în jurul nostru, aparent prăfuite și ignorate de multă vreme. De ce

nu au fost dărâmate odată cu extinderea drepturilor civile? Cel mai probabil că persoanele care aveau autoritatea de a ridica și dărâma monumente nu au simțit nevoia s-o facă, pentru că nu viața lor era asuprită de acele monumente. Sau poate de vină e apatia publică: cui îi pasă de acea veche piatră rece pe lângă care treci în drum spre muncă? De fapt, aceste monumente n-au așteptat decât să fie readuse la viață.

În unele dintre țările care au cunoscut războiul, părți întregi din orașe binecunoscute sunt lăsate la fel ca la finalul războiului. Clădiri fără ferestre se înalță într-un întuneric care te bântuie. Din clădiri brăzdate de gloanțe se vinde pâine proaspătă. Așa menținem vie amintirea – nu suprimând părțile rușinoase ale istoriei, ci păstrându-le vii. Îmbrăcând acele vremuri întunecate în povestea națiunilor, în speranța că nimeni nu va presupune vreodată că o națiune a fost construită doar prin iubire. E nevoie de violență pentru a o clădi. Iar violența amenință în permanență să destrame națiuni.

Dar o națiune este alcătuită din atât de multe lucruri. Profesori, asistente, docheri și vânzători. Miniștri, șoferi de autobuz, bunici și tâmplari. Cea mai extinsă definiție a națiunii pe care o putem da este cea care spune că toți oamenii care trăiesc într-un anumit spațiu geografic – și cei care îl revendică de la distanță, pe baza unor valori comune – formează o națiune. Dar conducătorii noștri nu ar fi niciodată de acord cu o astfel de definiție, pentru că ea ar distribui puterea mult prea egal și ar face războiul să pară prea stupid. Dacă națiunile nu sunt foarte diferite și dacă noi, oamenii, suntem atât de asemănători, ce rost mai au războaiele? De ce sărbătorim moartea? De ce dăm oameni afară din țara noastră dacă știm că mulți dintre ei consolidează economia? De ce construim toate acele monumente?

Monumentele trebuie să sărbătorească moartea pentru că trecerea timpului cere uitare. Trăim, murim, suntem uitați. Există o anumită ușurare în asta, căci fiecare generație primește

șansa de a fi mai bună față de celelalte. Ne sunt oferite instrumente noi, legi noi, dispozitive noi, infrastructură nouă, descoperiri științifice noi, indicii noi cu privire la originile hibride și complicate ale omenirii. Știm care sunt elementele mărețe, pentru că ne-au îmbogățit pe toți: oamenii de știință care au găsit tratamentul pentru poliomielită, constructorii care au înălțat biblioteci publice, oratorii care au cerut libertate și dreptate în perioade întunecate.

Ce-ar fi dacă monumentele ar fi înălțate pentru a readuce la viață toți acești oameni și poveștile lor?

Ce-ar fi dacă am avea mai multe monumente închinate poeților, medicilor, pictorilor, ornitologilor, sticlarilor, comedianților, fizicienilor și profesorilor? Ce-ar fi dacă s-ar înălța deasupra piețelor publice și a caserolelor cu prânzul lucrătorilor și deasupra parcurilor, dând un exemplu mut?

Ce-ar fi dacă monumentele ar reuși să ne amintească mai des de vremurile întunecate? Ce-ar fi dacă, în loc de a decora colțurile străzii cu chipuri ale urii, am reuși să ne amintim ce au făcut aceste chipuri? Înfometarea controlată a maselor. Ce-ar fi dacă am marca locul exact al oricărui linșaj? O parte dintre aceste metode de rememorare încep să fie formalizate; justiția nu se înfăptuiește în timpul unei vieți. Căutarea ei continuă și pentru generația următoare, iar dacă am putea rememora etic, monumentele închinate cruzimii nu s-ar mai întoarce din morți.

Cu atât mai mult dacă regândim ce ar trebui să întrupeze un monument. Ce-ar fi dacă monumentele i-ar readuce la viață pe cei cu adevărat uitați? Ce-ar fi dacă nu oamenii excepționali, ci oamenii buni ar fi comemorați în piața publică? Dacă, în loc să trecem prin dreptul statuilor unor persoane care și-au lăsat adesea familiile în urmă pentru a-și face un nume întru eternitate, am avea mai multe statui ale celor care au rămas acasă? Femeia care a avut grijă de nepoți pentru ca fiica ei să poată lucra până târziu la spital și să găsească tratamentul pentru paralizia Bell.

Unchiul care s-a mutat în casa unor rude pentru că a dezvoltat o boală neuromotorie și s-a jucat cărți cu nepoata și nepotul, dându-le o lecție despre optimismul incurabil al umorului.

Ce-ar fi dacă istoria noastră oficială ar spune mai multe despre viața celor care au trăit-o? Oare am avea nevoie de atât de multe monumente? Oare am mai ridica o statuie a vreunui criminal sau a vreunui general care a propagat ură? Ce-ar fi dacă aceste statui înălțate pentru lucruri atât de groaznice – și știm care sunt – ar fi dărâmate pretutindeni, iar în golurile lăsate ar crește copaci? Iar acei copaci să crească și să se arcuiască deasupra trotuarului din jur, creând o boltă răcoroasă vara și o explozie de culoare toamna? Amintindu-le tuturor celor care se așază sub ei, în moduri mult mai blânde decât un general cu sabia ridicată, că timpul nostru e limitat – întrebând: „Cum vrei să-ți trăiești viața?"

[illegible]

[NORMS] NORME

Societățile au nevoie de norme la fel de mult pe cât au nevoie de legi – chiar și acelea cu regimuri parlamentare, în care normele devin legi. Legea spune că trebuie să; norma spune că s-ar cuveni să. Așa funcționează. De fiecare dată când cineva legiferează o normă, ni se atrage atenția asupra discrepanței dintre legislație și comportament. De asemenea, se afirmă capacitatea societății de a reglementa discrepanța din interior. O societate care transpune în legi orice aspect al vieții civile nu acordă niciun fel de încredere decenței umane. Și totuși, istoria oricărei societăți ne învață că legislația nu parcurge întotdeauna arcul justiției. Iar unele norme sunt nemiloase. De exemplu, înainte de legile Jim Crow, era pur și simplu o normă ca persoanele de culoare să fie tratate inuman; odată cu promulgarea lor, norma a devenit lege.

Așadar, legislația trebuie să intervină acolo unde normele sunt monstruoase. La început, să bați o femeie era norma; să supui copii la munci silnice era norma; să înrobești oameni era norma; să privești în altă parte când membri ai clerului abuzează copii și tineri era norma; să tratezi dorința femeilor ca pe un pericol era norma; să permiți doar cuplurilor de același sex să-și exprime afecțiunea în public era norma; să tratezi angajatele ca pe niște obiecte sexuale era norma; pentru numeroase culturi să-și proiecteze frica asupra trupurilor de culoare era norma; să descurajezi femeile care aspirau la educație era norma; să deții arme era norma; să le fie permis să vorbească doar bărbaților era norma; să nu vorbești niciodată despre bani era norma.

Normele spun la fel de multe despre o societate pe cât spune cultura acesteia, cea din urmă exprimând adesea fanteziile și

coșmarurile. Dimpotrivă, normele reflectă *statu-quo*-ul și, în mare măsură, îl consolidează. În timp, mai ales în societățile informale și cele profund inegale, *statu-quo*-ul devine peiorativ – așa cum ar trebui, de altfel. Dar unele elemente ale acestuia sunt necesare; normele tactice formalizează decența. Ele ne spun cum să ne comportăm în situații sociale, înlesnind interacțiunile și generând o abreviere a bunătății. În plus, realitatea este, prin natura sa, haotică; un acord asupra a ceea ce e real, tangibil și adevărat este absolut necesar pentru ca orice societate să funcționeze. Astfel, normele de bază formează o societate; o fac mai pregătită să funcționeze.

Mulți tirani au descoperit că cea mai rapidă cale de a compromite o societate civilă constă în etalarea normelor. Loviturile de stat sunt periculoase și costisitoare; revoluțiile necesită timp. Dar răsturnarea societății prin însăși distrugerea normelor poate fi înfăptuită rapid în această epocă digitală. De fiecare dată când un cetățean adoptă o normă, o voce mică, abia perceptibilă din interiorul său este reprimată. Una care spune „Eu, eu, eu". Una care se laudă. Una care bate din picior și scandează pentru propria libertate. Din nefericire, mulți dintre cei mai puternici cetățeni trebuie să se dezvețe de bigotism; trebuie să învețe să-și vadă privilegiile – acel punct în care sentimentul că li se cuvine ceva se întâlnește cu privarea altcuiva de dreptul la vot. Un curent subteran de resentimente se va învolbura mereu sub fundația societăților care încearcă să aplice această delicată dezarmare a celor puțini și puternici. Multe societăți care consideră că au o problemă cu culoarea pielii, o problemă cu imigrația, o problemă cu un anumit grup, au, de fapt, o problemă mai mare cu puterea: în sensul că refuză să renunțe la ea, să o împartă sau pur și simplu să lase la o parte capacitatea de a răni oameni fără a numi asta sadism.

O persoană foarte vizibilă care exultă atunci când încalcă norme poate deveni un personaj exploziv în acest mediu. Cu

câteva lovituri puternice împotriva normelor, poate să aducă la suprafață acel curent și să îl agite mai departe. Forța de gheizer a resentimentelor în culturi guvernate de norme va fi confundată cu o revoluție. S-ar putea chiar să pară o schimbare socială. Dar râul învolburat al resentimentelor nu e nici una, nici alta; e doar presiunea eliberată prin vandalizarea normelor. În societățile în care a existat dintotdeauna un anumit *statu-quo*, într-un astfel de moment se naște o plăcere bolnavă, așa cum se naște o fericire inocentă atunci când ești surprins de o ploaie torențială.

Dar un tiran care distruge normele nu reprezintă starea vremii; de obicei, o dictează. Societățile dominate de *statu-quo* sunt mai predispuse la a le confunda pe cele două. În timp ce clasele vocale încearcă să diagnosticheze această schimbare bruscă a climatului, tiranul aspirațional agită încântat o altă secure ascuțită, măcelărind o altă normă.

Am parcurs o astfel de perioadă extraordinară în ultimii ani. Multe izvoare subterane, golfuri și, da, râuri au fost dezlănțuite cu ajutorul unor manifestări cheie de falsitate. Iar acum, în acest peisaj în care plouă cu resentimentele descătușate ale celor puternici, guvernele noastre exploatează haosul pentru a-și consolida și mai mult controlul. Este o perioadă bizară și stresantă pentru toată lumea, dar mai ales pentru cei care au anticipat-o. Normele pivotează cu o prea mare ușurință în jurul felului în care sunt tratați cei slabi, oricui nu e considerat normal, în jurul celor pe care societatea îi etichetează ca inferiori, ca să-și poată defini cetățenii prin substragere. De cele mai multe ori demolarea normelor nu duce întotdeauna la altele mai umane, ba chiar poate duce mult prea rapid la unele letale. Astfel, perioada de luptă pentru drepturile civile din anii '60 a deschis calea către încarcerările în masă din anii '70.

Una dintre caracteristicile uluitoare ale prezentului gravitează în jurul modului în care cultura, haosul și tirania pot

părea imune la ridiculizare. Comedianții, chiar și cei mai buni dintre ei, lucrează în acest spațiu, dinamitând norme care au devenit atât de sacre încât nu se mai vorbește despre ele. Satira își întoarce întotdeauna flăcările asupra cărbunilor absurdităților sociale, multe dintre ele fiind conținute de norme. Există acolo un mare potențial inflamabil. Personajele culturale care produc o astfel de artă sunt necesare și uneori trăiesc în afara regulilor societății tocmai pentru a le putea ironiza. Societățile au nevoie de acești artiști atât de mult încât se străduiesc cu disperare să îi aducă în prim-plan, normalizând, astfel, critica.

Atunci când cineva care funcționează ca satiric sau comediant – arzând și demolând normele în public – reușește să acapereze centrele puterii, ne-am aștepta ca rezultatul să fie revoluția. De fapt, cu ajutorul vectorilor corecți de putere politică, răspunsul societății mimează adesea tratamentul aplicat acelor comedianți periculoși. Încearcă să normalizeze o astfel de persoană. Să compună o perspectivă nouă și coerentă asupra realității, îmbrăcând acest agent al haosului în propria viziune de sine. Asta se observă foarte clar în cazul autocraților. La început, poza lor apare peste tot, de parcă am uita că există dacă nu ni s-ar reaminti constant. Apoi, „comentariatul" construiește un soi de eșafodaj intelectual. Iar apoi, vechea gardă a culturii normative îi acceptă. Chiar dacă doar pentru scurt timp. Acum deja această persoană ar fi putut acumula puterea unui adevărat tiran și nu va mai putea fi dată jos de pe scenă prin glume.

[OPTIMISM] OPTIMISM

Speranța e oxigenul care alimentează focul optimismului. Fără ea, optimismul nu poate să se dezlănțuie și atunci am trăi în întuneric deplin. Optimismul nu e o formă de naivitate; e o etapă necesară a anticipării. Speranța ne spune: Ar fi frumos dacă s-ar întâmpla asta; optimismul, cu licărirea lui de lumină, răspunde: Chiar cred că s-ar putea întâmpla. În acest sens, speranța este o emoție intimă și personală, hrănită în orele târzii. Poate fi crescută ca belladonna. Citind poezie, ascultând muzică, făcând prăjituri sau privindu-ți propriul copil cum doarme. Plimbați-vă pe malul mării, priviți cum pescuiesc păsările și s-ar putea să vă întoarceți plini de speranță. Mergeți la un protest, înaintați printre celelalte corpuri care luptă pentru decență, dreptate și justiție, și vă veți întoarce mai optimiști.

Un sistem cu adevărat tiranic va încerca să zdrobească speranța și optimismul deopotrivă. Poți desluși asta în mesajele transmise. Unele dintre ele vor viza grupuri care luptă pentru justiție, iar altele vor fi doar retorică bizară, crudă și barbară. Un sistem tiranic va încerca să ne inunde atenția, astfel încât să nu putem vedea nimic altceva. Modificând, aranjând și filtrând realitatea în favoarea sa. Cel mai acut resimțim asta în corp. Imigrația, politica și intervenționismul militar nu sunt importante pentru tiranii la nivel filosofic; ele reprezintă doar căile prin care sistemul poate să înceapă să-și exprime și să-și proiecteze puterea în mod legitim. Pe măsură ce tirania va câștiga teren, limbajul va deveni violent. Apoi va încuraja violența. Apoi va aplauda violența. Apoi va începe să pretindă că există un drept la violență. Că violența este necesară. Sistemul va testa terenul prin lansări de rachete, prin convocarea gărzii naționale, prin parade militare. Concomitent, trupele sale de

șoc, cele care operează la nivel intim, rezervat, își vor îndrepta forța asupra celor slabi, aflați în situații precare. Ridicându-i. Deportându-i, lovindu-i sau pur și simplu omorându-i.

În cele mai multe dintre societăți, acest barbarism josnic se petrece de ani de zile. Ori nu a fost filmat, ori a fost aplicat atât de selectiv asupra grupurilor marginale încât societățile nu au fost niciodată nevoite să se confrunte cu brutalitatea forțelor de ordine. Odată ce tirania se instalează, însă, mai ales atunci când e mânată de distrugerea normelor, apare și o tendință de a eroda acest camuflaj al secretelor și al rușinii. În imperii, va surveni o fuziune între limbajul folosit pentru a descrie misiuni de forță interne și externe. Locurile ar trebui îmblânzite, la fel ca frontierele. Vom începe să realizăm că forțele polițienești interne seamănă foarte mult cu armatele; sunt înarmate asemenea brigăzilor; percep oamenii din zonele pe care la patrulează ca pe niște dușmani.

Într-un astfel de mediu, optimismul este la fel de periculos pentru cei puternici ca un incendiu forestier. Ați văzut vreodată cum se luptă cu un incendiu forestier? Atunci când devine suficient de mare, trebuie atacat și de sus și din interior. Pompierii își pun deseori viața în pericol pentru a se asigura că focurile disipate nu se unesc niciodată. Tiraniile abordează în mod similar optimismul. Dacă optimismul rămâne într-un anumit sector al societății sau într-un anumit grup, e ușor de combătut. Îl sufoci și îl asediezi la sol. Dacă niciun alt foc nu i se alătură, acel optimism poate fi stins sau măcar ținut sub control.

Când se întâlnesc, însă, flăcările devin incredibil de greu de stins. Astfel, când victimele atacurilor armate din școli își unesc forțele cu comunitățile destabilizate de violența bandelor și luptă pentru schimbare, aprind flacăra optimismului. Atunci când femeile care au fost hărțuite și bărbații care au fost abuzați de alți bărbați formează un front comun, și ei aprind o flacără puternică. Atunci când femeile de culoare și bărbații gay participă

împreună la marșuri, folosindu-și corpurile ca să protesteze pentru dreptate, aprind scânteia optimismului. Dacă bătrânii neglijați și veteranii de război nedreptățiți se înfrățesc, aprind un infern al optimismului; majoritatea societăților alocă o parte semnificativă din buget acestor două grupuri. Un sistem tiranic poate fi recunoscut după modul în care încearcă să divizeze și să izoleze comunități. Să le amuțească cu lingușiri.

Doar într-o societate care își exercită vigilența față de modul în care e folosit limbajul această laudă aerată nu capătă greutatea apei. Dar va funcționa ca un accelerator. Iată de ce speranța are mai multă forță decât o scânteie în întuneric. Speranța poate fi exersată prin monitorizare. Un sistem tiranic se răspândește prin falsitate; aproape nimeni nu ar alege un tiran de la bun început. Monitorizarea acelor minciuni, a acelor deformări ale limbajului, ordonarea și expunerea lor necesită deseori mai mult timp decât are la dispoziție vreo instituție sau vreun individ – tocmai de aceea ne bucurăm atât de mult de proteste în vremurile dominate de abuzuri de putere, tocmai de aceea agitatorii au nevoie de lumina de optimism pe care o creează protestele. Lupta de apărare a realității, care trebuie susținută în astfel de perioade, cere efort și energie. Dacă ne alăturăm unei mulțimi care duce aceeași luptă – monitorizează minciunile –, nu vom descoperi doar minți înfrățite, ci și o vibrație similară la nivel celular. Ca o simfonie.

Dar protestele reprezintă doar una dintre căile prin care astfel de focuri pot lumina. Asemenea pompierilor care acționează din aer, guvernele au devenit foarte pricepute la a controla o astfel de rezistență. La a o dirija, stăpâni, controla și, în cele din urmă, a o stinge. Dar nu pot controla sute și sute de focuri mici, care izbucnesc în același timp. De aceea rezistența față de o tiranie instituționalizată începe cel mai eficient la scară mică. Prin a ne pune speranța, oricum ar fi ea, în instituțiile locale. Prin participarea la ședințele de consiliu, prin votul

la alegerile locale, prin încercarea de a ne cunoaște propriii vecini, de a face cumpărături de la producători locali, definind și apărând dreptatea alături de chipuri familiare.

Am neglijat lumile care ne înconjoară. Cei care locuim în metropole, cei care locuim în orașe mici. Am fost vânduți și cumpărați de ideea libertății digitale și a unei vieți de consum bazate pe izolare și detașare. De posibilitatea de a face cumpărături la distanță, chiar peste ocean, la prețuri mai accesibile. De a schimba mesaje cu străini din întreaga lume. De a folosi sateliți pentru a naviga. Nu ai nevoie de Google Maps dacă știi străzile din jur. Nu e nevoie să îți anunți vecinii printr-un *check-in* că ai fost la un restaurant local dacă oricum e foarte posibil ca cineva de acolo să le spună mai târziu prietenilor tăi. Nu e nevoie să postezi un comentariu pe un ecran și să aștepți aprecieri. Dacă te faci auzit în comunitate, oamenii vor reacționa imediat.

Iată un mare secret al acestui mod de viață, pe care l-am uitat mult prea ușor. E plăcut. Nu toată lumea e prietenoasă, desigur, și nici nu poți să te manifești în miez de noapte, dar e plăcut să fii cunoscut, să faci parte dintr-o comunitate, chiar și constituită aleatoriu, prin serviciu, naștere sau căsătorie. De asemenea, aceste grupuri mici sunt foarte greu de oprit dacă multe dintre ele se activează în același timp. Dacă alimentează speranța, iar grupurile adiacente pot vedea focurile arzând în apropierea lor. Treptat, coșmarul pe care tiraniile îl țes înaintea privirilor poporului cu ajutorul media va fi dezvăluit: o uriașă distragere narativizată.

Forțele din interiorul culturii vor încerca să ia parte la acest instrument de distragere – să bea din fântâna sa. În perioade în care tirania ia amploare, aceste forme de cultură pot semăna puțin cu rezistența, pentru că induc un sentiment de familiaritate. În clipa de față, fanteziile apocaliptice sunt la mare căutare, asta chiar în timp ce guvernele noastre lucrează activ să le transforme în realitate, în special când vine vorba de mediu.

Nivelul mării crește; nimeni nu-i ia în seamă pe oamenii de știință, vin valuri ucigașe, dispare Statuia Libertății. De câte ori am văzut acest film? Poate faptul că totul poate fi readus la normal de un bărbat și câinele său cu abilități de înotător ne face să ne relaxăm instantaneu?

Nici o mie de filme cu zombie nu ne vor alina suferința. Și nici filmele cu supereroi sau *cli-fi*. Asemenea scenarii de evadare cu bugete uriașe ne vor învălui într-o voluptoasă apatie incurabilă în timp ce ne hrănim cu divertisment. Când simțim că această plăcere facilă ne acaparează cu totul, e vremea să ne desprindem de televizor și de serialele vizionate fără oprire, și să ne dedicăm muncii mai dificile de a aprinde mici focuri. De a acumula optimism. De a ieși din casă, de a vorbi cu cei cu care nu suntem prieteni pe social media. Până când o scânteie purtată de o adiere va purta focul către o altă comunitate, care, la rândul ei, are nevoie de foc și cu siguranță îl va aprinde. Dacă avem răbdare, această formă de rezistență la scară mică ne va permite să reconstruim ceea ce am pierdut: să interacționăm unii cu alții în mod real, nu doar sub forma divertismentului apocaliptic.

[illegible]

[illegible] asemenea, aceste grupuri mici sunt foarte greu de oprit dacă multe dintre ele se activează în același timp. Dacă [illegible] se epuizează, iar grupurile adiacente pot veni [illegible] în apropierea lor. Trupele, [illegible] pe care [illegible] [illegible] [illegible] o uriașă distrugere [illegible].

[illegible]

[POLICE] POLIȚIE

Nu putem trăi fără forțe de ordine. Unii oameni încalcă legea până când sunt opriți. Prin urmare, societățile noastre trebuie să delege anumite persoane care să-i oprească, rețină și aresta pe cei care sfidează regulile. Cu uz ocazional de forță și forță letală în situații foarte rare. În acest sens, polițiștii ar trebui să fie slujitori ai justiției. Mulți aleg această carieră tocmai din acest motiv. În societățile care înclină spre tiranie, însă, polițiștii încep să se comporte mai degrabă ca niște torționari. Permisiunea de a folosi violența atrage aspiranți care vor să folosească forța ori au noțiuni preconcepute despre persoanele asupra cărora ar trebui s-o folosească. Patrulând prin metropole și orășele, neobservați sau pur și simplu fără simțul răspunderii – căci foarte puțini polițiști au fost vreodată puși sub acuzare sau condamnați pentru crimă –, le-au făcut lucruri îngrozitoare unor oameni nevinovați.

De-a lungul ultimului deceniu, pe măsură ce telefoanele mobile au fost dotate cu camere video, cruzimea cu care majoritatea comunităților de culoare se confruntă a fost expusă în fața publicului alb. Peste tot în lume, dar îndeosebi în Statele Unite, poliția nu a acționat întotdeauna ca un organ de aplicare a legii. Adesea, a comis cruzimi motivate rasial și a aplicat sentințe la moarte asupra corpurilor cetățenilor de culoare. Aceste cazuri denotă lipsa oricărei decențe, oricărei justiții și foarte rare motive de optimism. Doar un rasism evident și feroce, justificat prin insignă. Băieți împușcați în magazine alimentare, în parcări și în spații de joacă. Bărbați opriți și împușcați înainte să fi avut ocazia de a ridica mâinile. Bărbați puși la pământ, împușcați pentru că nu s-au mișcat. Bărbați bolnavi psihic, împușcați pentru că erau tulburați. Bărbați strangulați până la

moarte pentru că vindeau țigări; femei imobilizate pentru că au condus cu un far spart. În 2018, poliția din America a omorât aproape o mie de oameni. În medie, un ofițer de poliție e omorât în fiecare săptămână.

O mie la cincizeci – orice general ar numi asta o baie de sânge. Iar noi suntem martori la ea. Acum o vedem și în direct uneori, în timp ce un bărbat sângerează până la moarte în propria mașină. Cum se face că societatea americană nu a izbucnit încă într-o revoltă în toată regula? Acum 30 de ani, un filmuleț care dezvăluia brutalitatea poliției a cauzat o revoltă care ne-a costat nenumărate vieți. Acum, vedem astfel de filmări în fiecare zi, uneori chiar mai multe pe zi. Forțele din spatele sistemului tiranic au descoperit ceva groaznic cu privire la trauma dispersată. Dacă pot transforma emoțiile publicului din șoc în apatie, atunci își pot continua nestingheriți activitatea, și exact asta s-a întâmplat în America. Clipurile în care John Crawford, Tamir Rice și Walter Scott au fost omorâți au provocat șoc, alertă și proteste masive. Mișcarea de rezistență Black Lives Matter s-a format pe fundamentul acestei traume și a dat naștere unor grupuri adiacente, care urmăresc și raportează intervențiile brutale ale poliției, organizând proteste și chiar mai mult decât atât atunci când sunt comise astfel de crime. Trupuri mărșăluind au închis autostrăzi, luptând împotriva acestor abuzuri. Spectacole de solidaritate au fost puse în scenă în centre comerciale elitiste și în gări. Trupuri cu piele de toate culorile s-au întins la pământ pentru justiție.

Dar cât de multe s-au schimbat?

Este datoria etică a albilor să participe la acest gen de proteste, pentru că adesea crimele sunt comise în numele lor. Doar așa pot fi respinse: când trupurile albilor sunt expuse și ele pericolului. Dar poliția știe că apatia este mai puternică decât conștiința. Așa că așteaptă răbdători să se termine protestele, permițând glasurilor protestatarilor să fie auzite și să se mai

liniștească, direcționând lent participanții către spații din ce în ce mai mici, până când aceștia sunt nevoiți să se disperseze. Forțele de ordine fac același lucru la nivel metaforic. Așteaptă răbdători stingerea mișcărilor de protest, până când cei curioși și – să recunoaștem – cei albi se desprind. Black Lives Matter și celelalte mișcări asemănătoare au devenit proteste conduse de oameni de culoare. Acesta este un foc împotriva căruia se poate lupta de sus și de la sol. Poate fi stăpânit. Iar cei puternici pot să se uite la televizor și să-și consume indignarea și empatia ca pe o formă de divertisment.

Astfel, la cinci ani după crimele atroce comise asupra lui Michael Brown și John Crawford, poliția omoară la fel de mulți oameni de culoare ca întotdeauna. Investigația pentru drepturile civile condusă de Departamentul de Justiție din Statele Unite, care a vizat conduita secțiilor de poliție din 12 orașe, a fost digerată, iar apoi băgat sub preș de un procuror general. Departamentul de justiție a decis că rolul său principal este acela de a investiga încălcări ale justiției înfăptuite asupra albilor, în colegii și universități, și în locuri în care aceștia sunt „victimele discriminării". Se difuzează mai multe clipuri cu focuri de armă ale poliției ca niciodată, dar acum trebuie să concureze cu spectacolele produse de un președinte-animator. Unul care știe că ratingul e rege și că oamenii au nevoie întotdeauna de ceva nou. Unul care știe, de asemenea, cât de ușor pot fi manipulați oamenii prin propriile frici.

Iată o particularitate stranie a prezentului nostru. E considerat mai jignitor să fii numit rasist decât să ai un comportament rasist. Tot ce trebuie să facă o persoană cu un comportament conștient sau inconștient rasist pentru a se pretinde jignită este să vorbească despre frică. Din cauza fricii s-a întâmplat ca barista să cheme poliția pentru că doi bărbați care își așteptau un prieten într-o cafenea. Frica nu trimite doar un polițist, ci șapte la fața locului. Frica face ca dialogul despre

acest eveniment să nu zăbovească asupra celor opt ore petrecute de cei doi bărbați în arest pentru neîncălcarea legii; în schimb, vizează criminalitatea și motivele pentru care o persoană rațională ar putea suna la poliție pentru că doi bărbați negri își așteaptă un prieten la cafea. Din politețe pentru prietenul așteptat, nu comandaseră înainte. Delictele lor au fost politețea și culoarea pielii. Frica, pe de altă parte, spune că femeia care a făcut apelul avea motive întemeiate să se comporte ca o rasistă. Frica este paravanul oricărui rasist.

Într-o societate în care normele sunt rasiste, dar ale cărei legile nu sunt mereu încărcate de prejudecăți, poliția poate acționa în spirit corector. Acesta este unul dintre numeroasele motive pentru care contează cine conduce o țară. Dacă un președinte sau un prim-ministru încurajează agenții în mod public să intimideze subiecții și să-i lovească cu pumnii sau cu picioarele, spunându-le că le va plăti costurile de judecată, dacă pretinde că există oameni buni de ambele părți ale unui protest pentru supremația albilor soldat cu moartea unui protestatar, atunci mesajul e clar pentru forțele de ordine: puteți face ce vreți. Astfel, în America, energia e orientată spre implementarea normelor rasiste. Dacă ai face un sondaj, probabil că cetățenii ar prezenta altfel de păreri: ar spune că acțiunile de supraveghere și control ale forțelor de ordine ar trebui să fie corecte și proporționale. Dar asta e irelevant. Poliția are o putere imensă. Dacă episoadele abuzive filmate și difuzate nu atrag condamnări și pedepse, cele mai sinistre personaje din poliție vor urma exemplul de la vârful piramidei: Puteți acționa fără teamă de repercusiuni. Iar acest mesaj nu poate decât să conducă la corupție: unora le place violența fizică, altora, violența economică. Unii dintre ei vor prăda și vor șantaja. Polițiștii nu sunt diferiți de ceilalți cetățeni: unii vor face asta până când sunt opriți, iar dacă nu sunt opriți de lege, trebuie opriți altfel.

Într-o lume ideală, unul dintre motivele pentru care guvernul federal există în atâtea locuri este pentru a reglementa normele regionale. Dacă anumite zone ale unei țări încearcă să restricționeze dreptul la vot sau drepturile civile ale cetățenilor, guvernul federal ar trebui să intervină și să aplice o corecție. Dar, odată ce tirania a ajuns la vârful statului federal, guvernului nu i se mai poate acorda încredere, iar schimbarea trebuie declanșată de la firul ierbii. Comunitățile își pot trage polițiștii la răspundere protestând, în unele țări chiar intentând procese civile împotriva lor, atribuindu-le apelativele rușinoase cu care își asaltează victimele. De asemenea, schimbarea poate fi înfăptuită prin acțiuni pozitive, prin crearea unor oportunități de dialog. Nu putem să contăm pe cei mai deschiși la minte din poliție să conducă această acțiune; cele mai multe dintre departamente au o cultură a protecției colective.

Ar fi mai bine dacă poliția ar cunoaște oamenii pe care îi protejează. Ce-ar fi dacă mai multe consilii locale ar implementa o reglementare comunitară, astfel încât mai mulți polițiști care răspund apelurilor legate de furturi mărunte, de reclamații cu privire la tulburarea liniștii publice sau persoane cu afecțiuni psihice care sunt dezorientate în spațiu public să-i cunoască pe cei cu care vorbesc? Dacă ar cunoaște cartierul? Ce-ar fi fost dacă polițistul chemat la o cafenea din Philadelphia ar fi cunoscut-o pe barista? Ce-ar fi fost dacă i-ar fi cunoscut pe cei doi bărbați care-și așteptau prietenul? S-ar fi evitat irosirea timpului și a energiei multora, iar cei doi nu ar fi fost umiliți în public. Pare un lucru mărunt, dar poliția comunitară lucrează cu viața și moartea. Astfel, Alejandro Nieto, împușcat pe banca unui parc din cartierul în care crescuse, în San Francisco – dar un străin pentru cei doi albi care au sunat la poliție și pentru polițiștii care au răspuns la apel – ar fi încă în viață. De fiecare dată când are loc un astfel de incident, încrederea dintre poliție și comunitate se întoarce în timp.

Poliția trebuie să facă mai mult decât să acționeze cu bună-credință pentru a vindeca aceste răni. Trebuie să devină parte din comunitate. Prea mulți polițiști străbat kilometri întregi pentru a patrula într-un cartier pe care nu-l cunosc. Cum ar fi dacă oamenii i-ar vedea mai des în civil? Cum ar fi dacă și copiii lor ar merge la aceleași școli din cartier? Cum ar fi dacă acești polițiști și-ar invita vecinii la mic-dejun în loc să patruleze străzile? Cum ar fi dacă poeții care scriu despre brutalitatea polițiștilor ar fi invitați în secții pentru a începe un dialog cu aceștia? Cum ar fi dacă poliția ar vedea asta ca pe o investiție în propria siguranță? Foarte multe departamente de poliție cheltuiesc sume uriașe de bani, în special în SUA, pentru a achita costurile proceselor civile. De ce sunt dispuse să cheltuiască doar post-factum și nu preventiv?

Cum ar fi dacă mai mulți polițiști ar fi politicoși?

În unele orașe, e de-a dreptul imposibil să vorbești cu un polițist prietenos. E suficient să ceri indicații rutiere și ți se răspunde: „Ți se pare că sunt o hartă ambulantă?". E prea complicat să angajăm și să instruim oamenii să fie amabili? Ce-ar fi dacă polițiștii ar arăta ca cei din comunitatea în care își desfășoară activitatea? Până și agenții de colectare a datoriilor sunt mai prietenoși. Condiția minimă necesară ar putea fi capacitatea de a transmite bunătate, nu doar autoritatea de a proteja. Oare acestea sunt contradictorii? Cum ar fi dacă gesturi mici și răzlețe de bunătate ar putea duce la speranță, chiar și pe o cale ocolitoare? N-ar fi asta preferabil patrulării în veste antiglonț, privirilor temătoare și neîncrezătoare ale celor care te văd gata de război?

[QUESTIONS] ÎNTREBĂRI

Întrebările sunt sistemul respirator al copiilor. Cu fiecare gură de aer inspiră o parte din lume, se dezvoltă cu fiecare răspuns. Apoi se naște o altă întrebare. Așa construiesc copiii lumea, interogând-o și înțelegând-o. La un moment dat, ca un soi de ființă ciudată care respiră întâi prin branhii și apoi prin plămâni, cei mai mulți dintre noi încetează să mai absoarbă lumea în acest fel. Ne orientăm spre propriile voci; reacționăm inspirând, reacționăm expirând. Dar există câteva profesii care ne permit să continuăm să punem întrebări: jurnaliștii, cercetătorii, detectivii și filosofii pun întrebări. Dar majoritatea acestor profesii – cu excepția filosofiei – pleacă de la premisa că întrebările pot primi un răspuns. În realitate, poți să crești suficient încât să devii unul dintre întrebătorii profesioniști și vei fi întotdeauna uluit de un copil de patru ani. Spectrul întrebărilor lor e enorm, constant și firesc pentru ei. Radical.

Trebuie să învățăm să punem întrebări continuu. NU ÎNCETA SĂ TE ÎNTREBI, scrie pe un sticker auto pe care îl vezi adesea în California. NU UITA SĂ TE ÎNTREBI ar fi o variantă și mai bună. O întrebare poate avea orice dimensiune. „Unde mergem azi?" poate fi pusă în buzunărelul unui preșcolar. „Cum te simți?" s-ar putea să aibă nevoie de buzunarul de la pantaloni. „De ce ne purtăm cu toții de parcă știrile ar fi reperul suprem?" va avea nevoie de un ghiozdan. Dacă învățăm să ne punem unii altora întrebări mărunte, vom începe să ne vedem unii pe ceilalți. De unde ești? Cum a fost azi la serviciu? Ce fac ai tăi? A învăța să pui întrebări e un pas esențial spre decența esențială. O întrebare transmite: „Te văd și știu că reprezinți mai mult de-atât." Ai petrecut vreodată timp cu cineva care nu pune nicio întrebare? E paralizant.

Dar pe măsură ce îmbătrânim, iar lumea are deja un nume, corpurile ne sunt împărțite în categorii în funcție de cultură și ne însușim toate responsabilitățile care vin la pachet cu a fi cetățean, începem să respingem lumea. Există deja suficientă lume pentru noi, sau cel puțin așa credem, așa că devenim apatici. Călătorim prin lume în învelișuri ale independenței deghizate în învelișuri de libertate – mașina, Internetul –, acumulăm întrebări și le punem bine. Dacă suntem norocoși, ne păstrăm abilitatea de a pune întrebări politicoase. Dar cum rămâne cu toate celelalte întrebări? Viața e prea încărcată pentru asta. Prea complexă. Prea nedreaptă. Chiar vrem să știm despre toate celelalte lucruri, despre toți ceilalți?

Astfel, agitația zilnică devină un fel de armură. E posibil să nu o percepem drept apatie; e posibil s-o simțim ca pe un soi de intimitate sau demnitate, sau realism. Cu toate acestea, atunci când pătrundem în lume fără întrebări, acceptăm universul așa cum este sau spunem: „Merge și așa, pentru că nu-l pot schimba." Asta e periculos. Atunci când segmente semnificative ale unei culturi operează în acest fel, societatea devine nihilistă. Poate deveni decadentă. Înclină către pornografie sau către repetarea unor acțiuni altădată improvizate, cu o plăcere din ce în ce mai redusă. O mare parte a industriei de divertisment din Occident e concentrată în jurul ideii de a îndeplini astfel de nevoi. Ca toate formele de compoziție, aceste căi de evadare sunt conforme cu așteptările noastre; nu ne solicită prea mult. Le putem urmări pe telefon, în drum spre serviciu. Știm că, până la final, se va fi întâmplat ceva, poate ceva surprinzător.

Una dintre problemele principale ale oricărei întrebări este că impune posibilitatea schimbării. Voința de a schimba. Activismul este, în esență, un mod de viață dedicat întrebărilor: Ce-ar fi dacă toți acești lucrători ar fi plătiți mai mult? Cum ar arăta țara noastră dacă ar plăti și corporațiile aceleași impozite ca orice om? De ce ne alegem reprezentanți care sunt mai

atenți la entități juridice decât la ființele umane? Activismul – un cuvânt adesea demonizat pentru că este profund amenințător pentru putere – e un mod de a pune întrebări importante care duc la întrebări practice: Cum sunt organizate alegerile? Ai cui bani intră în joc? Ce lege a făcut posibilă acea structură de finanțare? Cine a votat pentru acea lege? Câți oameni din districtul acelui reprezentant și-au pierdut locul de muncă din cauza sprijinului acordat de corporații acelei legi? Câți dintre ei vor să participe la un miting? Care sunt obstacolele care îi împiedică pe oamenii aceștia să renunțe la timpul lor pentru a participa? Cum le depășim?

Civilizațiile sunt bazate pe echilibrul dintre întrebări și răspunsuri. Cele mai bune civilizații creează structuri care nu doar că le permit cetățenilor să pună întrebări, ci și canalizează forța acestor întrebări. Alegerile electorale, școlile, bibliotecile, ziarele, piețele publice și carnavalurile se hrănesc din întrebări. În societățile decadente, care șchioapătă către tiranie, segmentele culturale care încurajează întrebările ajung să fie amenințate. Jurnaliștii, oamenii de știință, profesorii. Ori de câte ori auzim pe cineva protestând la un microfon împotriva acestor cetățeni, trebuie să fim precauți. Cu atât mai mult dacă protestatarul poartă uniformă. În vremuri de război, se pleacă de la premisa că nu putem pune la îndoială guvernul. Așadar, tiraniile încearcă să creeze structurile retorice ale războiului, inventând binarități false și uneori vagi. Ești cu noi sau împotriva noastră. Cine suntem *noi*? Dacă simți nevoia să întrebi, înseamnă că nu ești unul dintre noi.

Un cetățean e o persoană care își chestionează guvernul. Cetățeanul unui stat non-tiranic își afirmă dreptul de a întreba, nu are nevoie să și-l ceară. Mulți dintre noi trăim în societăți în care liderului ales sau așa-zis ales i-ar plăcea ca mulți dintre noi să fie nevoiți să cerșească dreptul de a pune o întrebare. Ați văzut vreodată interviuri televizate cu un dictator? Sunt hilare

în mod involuntar. „Spune-ne, lider neînfricat, cum e să fii atât de iubit? Te bucuri de victoria ta?" Poți deduce cât de sănătoasă e o societate în funcție de cât de viguros le adresează întrebări celor aflați la putere. Poate că e doar un spectacol, dar *Prime Minister's Questions*, sesiunea săptămânală de întrebări adresate prim-ministrului Marii Britanii, are un scop simbolic important: transmite ideea că liderul unei națiuni nu se situează deasupra tirului de întrebări vigilente și i se cere să aibă răspunsuri.

Când o societate încetează să mai pună întrebări către vârf, de cele mai multe ori își întoarce energia interogativă către sine. Asta e o greșeală. „Nu-i așa, domnule președinte, că sunteți un șarlatan și un rasist?" nu ar trebui să fie pentru nimeni prima întrebare a zilei. Nu doar pentru că ne transformă în personajele unui *thriller* ieftin, ci și pentru că înghesuie tipurile de întrebări pe care le adresăm într-o capcană retorică. Dacă punem doar întrebări implicite, mai punem, de fapt, întrebări? Trebuie să începem cu pași mici, foarte mici, pentru a ne aminti în câte feluri putem formula o întrebare. Vrei niște cafea? Ce scrie în ziar? Cum e vremea azi? Cum ți-ar plăcea să-ți petreci ziua? De ce trebuie să stai până târziu? Când vrei să vorbim despre căutarea unui nou loc de muncă? Cine te poate ajuta?

Dacă punem întrebări care acoperă întregul registru, întrebări dinamice, racordate la realitatea imediată, viețile noastre nu mai par atât de statice. Capătă o formă care, în cele mai bune momente, poate semăna cu optimismul. Dacă ne îndepărtăm de întrebările retorice și implicite și adresăm întrebări deschise, ne dăm seama că viețile noastre au exact aceeași dimensiune ca întrebările pe care le punem. În unele momente, întrebarea potrivită poate atrage o poveste încă nespusă. În altele, o întrebare pusă la momentul potrivit ne poate sili să ne punem la îndoială chiar pe noi înșine, nu ceea ce ne-am dori să fim sau ceea ce ne-am imagina că suntem, ci felul în care trăim astăzi în lume. Dacă nu înțelegem această discrepanță dintre ceea ce

suntem și ceea ce ne dorim să fim la nivel social, suntem vulnerabili la manipulări: candidații fac apel la temerile noastre, și nu la adevărurile noastre, și cu atât mai puțin la speranțele noastre. Ei se descriu ca răspuns la o întrebare încă neadresată.

Nici măcar în dragoste, cea mai intensă și mai durabilă dragoste, o singură persoană nu poate fi răspunsul tuturor problemelor. Deci cum ar putea face asta un lider? Ar accepta vreunul dintre noi o relație în care unul îi spune celuilalt: „Doar eu te pot întregi"? Când un astfel de lider câștigă teren, înseamnă că am încetat demult să mai punem întrebări. Dar nu e niciodată prea târziu. Niciodată nu suntem îndeajuns de pierduți pentru a pune întrebările ce ne pot scoate din hăul în care ne-a aruncat apatia. Am comis greșeala de a crede că cea mai puternică armă din arsenalul nostru de instrumente este sinele: eul. Pe rețelele de socializare, în explorarea personală, am încercat să sondăm totul folosindu-ne de el.

Însă o întrebare, o întrebare important, anihilează treptat eul. Pentru ca o întrebare importantă să ia avânt, trebuie să deschidă un câmp de răspunsuri posibile mult mai vast decât poate acoperi un individ. De aceea poveștile sunt instrumente de visare atât de puternice: „Ce-ar fi dacă acesta ai fi tu?", ne spun când începem lectura. În cele mai bune dintre ele, aproape că poți auzi eșafodajul desprinzându-se și câmpul de întrebări deschizându-se, probabil la fel de vast ca însuși spațiul. Toate tipurile de activități imaginative funcționează așa. Visarea cu ochii deschiși e un mod de a ne pune întrebări; la fel și cântatul, desenatul, ruga. Imaginația este esențială mai ales pentru rugăciune, pornește de la prezumția că cineva ascultă.

Pe măsură ce punem întrebări, structurile lumii capătă alte nuanțe. Dacă ne punem întrebarea „Ce-ar fi dacă...?" suficient de des la nivel personal, s-ar putea să începem să o facem la fel de des și la nivel public. Dacă răspunsurile pe care structurile noastre ni le livrează nu sunt satisfăcătoare, s-ar putea să

începem să ne punem întrebări cu privire la acele structuri în sine. Sau s-ar putea să începem să punem altfel de întrebări. Ce-ar fi dacă alegerile electorale n-ar fi despre cel mai bun conducător pentru cetățeni, ci despre cine suntem cu adevărat? Ce fel de întrebări le-am pune atunci conducătorilor noștri? Ce-ar fi dacă am solicita să ne pună întrebări și ei la rândul lor? Ce-ar fi dacă le-am cere candidaților angajamentul de a ne proteja dreptul să punem astfel de întrebări? Ce-ar fi dacă am avea dreptul la răspunsuri? Cum ar arăta atunci societățile noastre? Cine am fi?

[RAGE] FURIE

Furia este un derivat al dezechilibrelor de putere. Ca o combustie, fumegă și întunecă cerul. Furia ia naștere incandescent, ca un semnal de acțiune. Dovadă a punerii în mișcare. De fapt, furia este opusul; furia este derivatul toxic a ceea ce se întâmplă atunci când mânia nu a condus la acțiune sau schimbare. O revoltă e expresia furiei, la fel ca un *tweet*, ca vandalismul și ca orice formă de ură pe lângă care poți trece mai departe. La fel ca o crimă. Linșajul a fost expresia supremă a furiei. Rasiștii au ucis și au schingiuit fără motiv în Sudul Americii, însă nu au reușit niciodată să șteargă culoarea întunecată a pielii și cu atât mai puțin întrepătrunderea profundă dintre trauma afro-americanilor și destinul țării. Această realitate a hrănit o furie care arde până în zilele noastre. Și a prins din nou rădăcini chiar în cele mai înalte structuri statale.

Ar trebui menționat că e plăcut să fii cuprins de furie. Este eliberarea energiei și a tensiunii acumulate, la fel ca în comedie. La fel ca în orice formă de combustie. Dar, în timp ce comedia poate coti spre voioșie sau chiar spre complexitățile transformative generate de observarea absurdului împărtășit, furia nu îl vede pe celălalt. Așa că furia blochează momentul de expansiune. Furia nu cunoaște decât nevoia de combustie și, din acest motiv, are nevoie de cineva sau ceva pe care să-l nimicească. Să distrugă. De obicei, asta presupune un inamic, chiar dacă e vorba doar de oameni de paie ușor de aprins. Societățile prinse în cicluri de stază sunt cu atât mai predispuse la a susține persoane care creează astfel de ființe de paie. În cel mai rău caz le pun la dispoziție oamenilor ceva de ars. Nu contează ce, atât timp cât furia îl poate arde. Furia îi poate face să se simtă mai puțin singuri.

Desigur, anumite forme de furie sunt mai acceptabile din punct de vedere social decât altele. Până la urmă, furia scoate la lumină normele unei societăți. Secole la rând, furia albilor a fost acceptabilă; orice alt gen de furie a trebuit să caute căi de a se ascunde sau stăpâni. Femeile au fost nevoite să caute modalități de a-și reprima sau ascunde furia; la fel și cei de culoare. La fel și imigranții. Unele metode de eliberare sunt mai distructive decât altele. Femeile și bărbații care își canalizează furia la sală se confruntă cu o sabie cu două tăișuri: îmi modelez corpul într-un instrument de putere sau într-o reprezentare a modului în care se presupune că ar trebui să arăt?

Să trăim cu furia, să ne-o cultivăm e periculos, pentru că ne schimbă. Mintea celui care trăiește prea mult timp cu furie va fi alterată, iar conexiunile care au dus la alte conexiuni și reacții posibile sunt arse, devenind inutile. Acesta este motivul pentru care noile generații sunt atât de importante pentru schimbarea socială, iar intersectarea diferitelor culturi este importantă pentru mișcările lor. Furia fiecăruia este diferită și distruge diferite aptitudini. Dacă petreci timp cu grupuri suficient de diverse, poți menține vie posibilitatea de a împrumuta aspecte ale unei comunități epuizate în comunitatea ta. Supărarea se adună și capătă straturi, apoi conduce la furie, iar furia născută din frustrare poate epuiza chiar și atunci când se naște din epuizare. Relația multor comunități cu poliția este exemplul perfect și justificabil.

Populismul de la toate nivelurile se hrănește cu furie; e ceea ce liderii populiști activează în comunități nedrepte și statice din punct de vedere social. Schimbarea, schimbarea reală, e cu atât mai dificilă; adesea, pare imposibilă. Așa că furia este singurul lucru pe care par să îl posede cei deposedați de putere: singurul capital social, singura putere electorală. Nu prea diferit de cea a unei bande. Exprimarea colectivă a furiei poate fi intens revelatoare, poate fi înfricoșătoare, dar de

vreme ce necesită cel mai adesea un dușman, iar arderea dușmanului nivelează mediul – îl purifică pentru scurt timp, ceea ce e o aberație –, furia distruge în final opțiunile mai vaste pe care se bazează cetățenia. Odată ce populismul a început să se hrănească cu furie, trece greu la un alt catalizator. Populismul pârjolește, pornind de la ideea că, în final, o formă nouă, „mai pură" a națiunii poate lua naștere sau poate reveni. Acesta este triumful tribalismului.

Există mai multe focuri care persistă în viețile noastre. S-ar putea însă ca ele să nu se vadă în mijlocul acestui tribalism alb, încins. Odată ce furia a mistuit inamicii, odată ce a fost îndreptată din nou asupra populației înseși, odată ce și-a dezvăluit adevărata față – aceea a forței distructive, orientate în permanență spre ceva sau cineva –, aceste mici focuri devin vizibile. Momentele de decență le dezvăluie; la fel cum o face și iubirea. Unul dintre lucrurile pe care sperăm să le primim de la conducători – unul dintre lucrurile după care tânjim – este o demonstrație a posibilităților de dincolo de furie. Puterea bunătății și a compasiunii. A speranței transformate în optimism. Altfel, națiunea consumă în permanență furia venită de sus, ceea ce o poate otrăvi.

Uneori, asta înseamnă că cel mai eficient lucru pe care îl poate face un cetățean este să întoarcă spatele celor puternici și proiecțiilor acestora. Să se ferească de furie sub toate formele ei, atunci când e posibil. Asta nu e apatie, ci alegerea de a-ți direcționa atenția asupra unor forme mai puțin distructive de căldură și luptă. Multe dintre aceste lumini pot fi găsite în afara Internetului, în lumea reală, unde corpurile noastre sunt instrumente bine acordate pentru empatie.

Dar recalibrarea după zeci de ani de furie va dura, fiindcă în societățile polarizate exprimările din afara acestui registru au încetat să mai fie auzite sau crezute. Trebuie să ne punem întrebările dificile: Vrem să continuăm așa? Din ce moment această

formă de dezbatere iluminatoare duce la apocalipsă? Noi, oamenii, avem o înfiorătoare istorie a schimbării. De atâtea ori ne-am schimbat doar când am fost nevoiți să o facem sau când distruseserăm ceva frumos! Practic, balenele au fost pescuite până la extincție până să începem să găurim pământul și să extragem petrolul care a provocat actuala criză de mediu. În mod similar, dezobișnuirea de furie în actualul climat media echivalează cu trecerea de la cărbune și petrol la energie regenerabilă. Știm că trebuie să facem asta. Dar schimbarea e de o asemenea amploare, încât punerea ei în aplicare presupune să învățăm să folosim o formă de lumină veche și veșnic prezentă. Avem capacitatea, ceea ce ar trebui să ne dea speranță. Biologic, mental, am dezvoltat această capacitate. Dacă încetinim – pentru un moment oricât de scurt –, putem vedea o cale de scăpare, folosindu-ne de imaginație.

[SPIRIT] SPIRIT

Era o vreme când inima era nucleul ființei noastre. Vorbeam din inimă atunci când voiam să ne exprimăm sinceritatea și intensitatea. Credeam în noțiuni fundamentale din toată inima. Le încredințam celor iubiți inimile noastre pentru că asta însemna să le oferim întreaga noastră ființă. Iar atunci când aveam nevoie să ne ascultăm conștiința, căutam tot în inimă.

În secolele care s-au scurs de la începuturile neuroștiinței, însă, ne-am reorientat vocabularul dinspre inimă spre minte. Iar de la minte am trecut foarte repede la limbajul robotic. Deși inima dăinuie, vorbim din ce în ce mai mult despre noi înșine racordați la logica seacă a computerelor și a datelor. Folosim emoticoane în loc de cuvinte, folosim *hashtag*-uri în loc de referințe. Vorbim despre cum suntem programați pentru justiție și rezistență. Vorbim despre cum ștergem oameni din cercurile sociale dacă au transgresat anumite limite. În același timp, în interacțiunile publice, ne bazăm mai mult ca niciodată pe abilități de recunoaștere a tiparelor – de parcă am putea concura cu superputerea computațională a dispozitivelor portabile – pentru a înțelege lumea.

Aceasta este o evoluție periculoasă. Nu suntem *gadget*-uri, iar a opera ca ele ar însemna să ignorăm capacitatea noastră ultimă, aceea de a trăi în acord cu starea de necunoaștere. Într-adevăr, nivelul ignoranței noastre este atât de pantagruelic încât a trebuit să dezvoltăm culturi care să-l gestioneze. Nu știm de ce suntem aici, așa că am creat religii care să ne explice prin povești; nu știm cum am ajuns aici, așa că am creat știința, pentru a investiga dovezile găsite; nu știm cine suntem, așa că am creat guvernarea care să găsească modalități de organizare, dar și jurnalismul, ca să ne spună cum merg experimentele noastre

de supraviețuire; nu știm cum se simte viața, extrem de variată și de complexă, așa că am creat arte care să ne-o arate și care pot înflori doar atunci când există un respect reciproc față de elementele cunoscute și necunoscute ale lumii. Nu știm cum să stocăm și să accesăm toate căile spre cunoaștere, așa că am creat tehnologia.

În vremuri în care tirania câștigă teren, fiecare dintre aceste forme de explorare a ignoranței noastre va fi sub asediu. Totul în așa fel încât noi să ne bazăm pe o singură putere, uneori chiar pe o singură persoană, pentru a primi răspunsuri la întrebările cele mai importante. Într-adevăr, sistemele de putere tiranică vor adopta limbajul tuturor acestor moduri de cunoaștere pentru a le transmite cetățenilor ideea că fărâma de revelație pe care ele o aduc poate fi culeasă de la o singură sursă. În dictatură, sursa este conducătorul unic, susținut de statul polițienesc; în capitalism, pieței îi sunt atribuite adesea toate puterile interogative ale tuturor formelor de cunoaștere. Suntem aici ca să cumpărăm lucruri, spun reclamele; ceea ce credem e determinat de competiția dintre idei similară economiei de piață și așa mai departe.

Totuși, mai deținem o armă, încă o metaforă care poate fi folosită în perioade grele, poate mai rezilientă decât dictaturile și sistemele capitaliste și ne poate spune foarte multe despre modurile în care ne putem gestiona lipsa de cunoaștere: spiritul. A vorbi despre spirit nu înseamnă să dăm la o parte formele de cunoaștere descrise mai sus; e doar o modalitate de a cuprinde tot ceea ce aceste moduri de cunoaștere nu cunosc încă. Vorbim despre spirit pentru că simțim că există o parte din noi care nu poate fi cuprinsă de corpurile noastre, de națiunile noastre, de viețile noastre, de arta noastră. Uneori, dacă îți pui credința în spirit, accepți concomitent și spiritul altcuiva. Accepți faptul că mai există ceva și dincolo de corpul unei persoane, de comportamentul și de viața ei. Și, cel mai adesea,

această convingere – oricât de nefondată – tinde spre ideea că spiritul conține tot ce e mai bun din celălalt.

Etimologia acestei convingeri nu e la fel de interesantă ca faptul că dăinuie în culturi clădite de iluminiști și gânditori raționali. Specialiștii din domeniul științelor cognitive au studiat undele cerebrale și schimbările chimice care apar atunci când oamenii trăiesc experiențe spirituale. Aceste informații sunt, desigur, utile și, într-o bună zi, ar putea fi folosite pentru binele universal, dar nu vor elimina necesitatea unei metafore care să ne cuprindă neștiința, să cuprindă cea mai bună latură a noastră, esența noastră în raport cu o realitate prea complexă și prea rapidă ca s-o putem înțelege pe deplin. Atât de mare este și va continua să fie ignoranța noastră.

Gândiți-vă, până la urmă, la câteva dintre lucrurile pe care nu le știm și probabil nu le vom ști niciodată. Nimeni nu ne poate spune unde am fost înainte să ne naștem și nu există absolut nicio persoană care să ne poată spune cu certitudine ce se întâmplă după ce murim. Nu ne este clar cum a fost creat universul și nu știm ce este dincolo de granițele sale. Ba chiar a trebuit să inventăm un concept – infinitul – pentru a cuprinde dimensiunea acestei întrebări, iar limbajul computațional care descrie ce reprezintă timpul e dincolo de capacitățile celor mai multe ființe umane. Nu în ultimul rând, știm, printre altele, doar o frântură din ceea ce știe natura și toate ecosistemele care își au casa în ea; și chiar dacă își strigă durerea către noi, agitându-se pentru a se elibera în timp ce noi exterminăm specie după specie, nu știm să le auzim.

Spiritul nu este o soluție pentru aceste forme de necunoaștere, ci o proteză – exact ca în tehnologie –, pentru a face față ideii că trăim într-o lume în care suntem înconjurați de lucruri cunoscute și necunoscute. Abilitatea noastră de a ne adapta la această stare intermediară e crucială pentru ca sistemul nostru juridic să facă mai mult decât să pedepsească. Numai în

povești putem pătrunde cu totul în mintea altcuiva, așa că ne gândim la spirit. Dacă avem noroc, ne trăim viețile lângă oameni pe care ne putem baza, și în care putem avea încredere și în vremuri de fericire, și în vremuri de suferință. Lângă alții pur și simplu trăim. Iar pe lângă alții doar trecem pe stradă. Într-o lume guvernată de legi și norme, conceptul de spirit se strecoară printre aceste spații și devine o modalitate de a te încrede în capacitatea lumii de a face bine.

Au existat, desigur, încercări istorice de a purifica spiritul, de a separa spiritul de corp, de a trata spiritul de parcă ar fi singurul lucru de valoare din noi. Religia instituționalizată a optat mult prea des pentru astfel de campanii. Aceste cruzimi și isterii persistă până în ziua de azi și sunt o plagă pentru posibilitățile pe care le cuprinde credința în spirit. Adesea, aceste forme de abuz au fost îndreptate spre cei mai vulnerabili din societățile noastre, iar suferința lor a devenit un soi de spectacol prin care spectatorii erau amuzați și purificați. E o violare a spiritului să participi la astfel de ritualuri, iar viața modernă se balansează pe marginea dintre sadismul acestor tendințe și optimismul și decența care derivă dintr-o viziune mai amplă asupra spiritului.

Există lucruri pe care le putem face pentru a conduce cu acest spirit extins. Pentru a proteja în mod spiritual calitatea de cetățean și dreptatea în societățile amenințate. Pentru început, furia de a reface și a îmbunătăți lumea poate fi transformată în speranță și acțiune dacă respectăm dimensiunea necunoașterii noastre. Modul fundamental prin care putem face asta este să ne implicăm în activități și să derulăm acțiuni de natură exploratoare: să chestionăm puterea, să ne proiectăm drumul în viață citind, să consolidăm sisteme de educație, să respectăm corpurile celorlalți și, mai presus de toate, să respingem simplitatea purificatoare a tribalismului.

Una dintre cele mai rapide metode de a activa spiritul constă în a dărui. Generozitatea este moneda spiritului; apatia este

falimentul său. Unii dintre voi, cei care citiți această carte, probabil ați ajutat la un moment dat vreun trecător și ați simțit acel fior straniu după ce le-ai dăruit celor nevoiași din timpul, iubirea, energia sau resursele tale. Chiar și prin cele mai mici gesturi. Spiritul nu are nevoie de permisiune pentru a se activa, dar, odată ce o face, acest spirit extins – acest spirit care conține ce e mai bun din noi – răsplătește corpul. Ne permite să ne mișcăm printr-o lume îngustată de neștiința noastră, de pierderile noastre, de monumentele pe care le închinăm nesiguranțelor noastre, și să o extindem, acțiune cu acțiune.

[illegible]

[illegible] pe care le cuprinde credința în spirit. Adesea, aceste forme de [illegible]

[illegible]

[TEACHERS] PROFESORI

Avem nevoie de o schimbare revoluționară, nu doar de schimbări mici, pas cu pas, pentru ca societatea noastră să se apropie de dreptate. Trebuie să revenim la principiile și ideile care ne îmbogățesc, nu să alunecăm spre vechile obiceiuri toxice. Trebuie să începem să discutăm despre modul în care se nasc inegalitățile. Decența se exersează de la om la om. Putem proteja mediul prin deciziile de zi cu zi, prin ceea ce mâncăm, prin felul în care ne deplasăm. Combaterea inegalității presupune să analizăm însăși structura multora dintre societățile noastre.

La rădăcina multora dintre problemele noastre stau lipsa de susținere acordată sistemului public de învățământ și faptul că am abandonat profesorii.

Dacă ar fi să coboare pe Pământ o ființă de pe Marte și să afle cum sunt remunerați oamenii pentru activitățile lor, ar fi șocată de salariile profesorilor din întreaga lume. De la patru, cinci ani până la 18 ani, mulți copii petrec la fel de mult timp cu profesorii lor pe cât petrec cu părinții. Nu doar că așa învață, dar așa socializează, așa sunt îngrijiți; la școală întâlnesc multe dintre modelele de adulți de la care vor învăța, și chiar modele de grijă și iubire. Gândiți-vă pentru o secundă și veți constata că probabil aveți o amintire clară a vreunui profesor. Persoana cu care copilul tău își petrece astăzi orele va lăsa, la rândul ei, o impresie de durată.

Primii ani din viața noastră sunt incredibil de importanți. Specialiștii din domeniul științelor cognitive au stabilit că, în jurul vârstei de patru ani, când merg la grădiniță, copiii încep să pună întrebări pentru a contura forma și logica lumii. Oricine are un nepot, o nepoată sau un copil a răspuns probabil la astfel de întrebări și s-a minunat de tirada lor nesfârșită. Pentru

a face față interogatoriului e nevoie de răbdare și simțul umorului. Aproape toți copiii au simțul umorului și reacționează bine la glume. Orice profesor sau învățător trebuie să înțeleagă foarte bine cum sunt copiii și, în același timp, să fie suficient de răbdător încât să-i atragă să se implice. E mult mai ușor să-i ignori, iar copiii înțeleg mesajul la un moment dat. Unii dintre ei se închid. Îți fac viața puțin mai ușoară, și mai urâtă. Un copil neglijat este unul dintre cele mai ne-frumoase lucruri din lume.

E nevoie de energie, muncă și o formă aparte de calm ca să petreci perioade lungi de timp cu un singur copil, să nu mai vorbim de 30 la un loc?! Am crede că am vrea să angajăm oameni excepționali pentru această sarcină epuizantă și extrem de importantă. Să ne gândim: în multe zone ale lumii, dăm cele mai prețioase ființe din viețile noastre – propriii copii – pe mâna unui grup de funcționari publici subfinanțați, terorizați și suprasolicitați, care primesc atât de puțină susținere încât de multe ori trebuie să își mai ia un al doilea sau al treilea loc de muncă pentru a o scoate la capăt. Ceea ce înseamnă că a doua zi, și apoi a treia, se prezintă la muncă obosiți, având corpurile afectate de stres. Uneori, chiar într-un mediu pus în pericol de arme.

În paralel, directorul unei fabrici de pesticide îmbogățite cu substanțe cancerigene ar avea nevoie de două sau trei vieți ca să cheltuie banii pe care îi câștigă.

În ce lume e asta corect?

Unul dintre misterele capitalismului este eficiența cu care ne-a transformat pe toți în niște snobi cu aspirații. Nu vrem să luăm de la bogați în eventualitatea în care vreunul dintre noi va ajunge la rândul lui bogat. Sună ca genul de joc pe care un profesor l-ar aplica pentru a preda corectitudinea. Dacă, acceptând sistemul de față, ai putea fi bogat, adică atât de bogat încât să se înalțe monumente în numele tău, dar și posibil sărac, dacă ai putea să mergi la o școală bine finanțată, revelatoare, generoasă sau să îți asumi rezultatul oricare ar fi el, ce ai alege? În

acest exercițiu, riscul asumat îți aparține. Totuși, foarte mulți dintre noi sunt dispuși să își lase propriii copii să își asume riscul, rezervându-și dreptul de a-i scoate din sistemul de învățământ public.

O școală scumpă poate să răsfețe copiii cu atenție, dar, până la urmă, ei cresc într-o lume în care mulți dintre cei cu care interacționează, de la asistente medicale la șoferi de autobuz sau contabili, și chiar membrii abstracți ai aparatului de stat, poate nu au avut parte de asemenea beneficii. Dacă nu avem încredere să ne lăsăm copiii la o școală de stat, dar avem încredere în rețeaua publică de apă, ce ne spune asta? Dacă nu avem încredere să ne lăsăm copiii la o școală de stat, dar avem încredere în mijloacele de transport în comun, ce ne spune asta? Dacă nu avem încredere să ne lăsăm copiii la o școală de stat, dar avem încredere în sistemul electoral, prin care se decide cum e condusă o țară, ce ne spune asta? Din nefericire, răspunsul la multe dintre aceste întrebări este că, dacă suntem suficient de înstăriți, rezultatele alegerilor nu contează așa de mult.

Principiul se aplică, într-adevăr, în cazul unui segment mic, dar foarte puternic din multe societăți. Pentru noi, ceilalți, rezultatele au fost devastatoare, căci acea noțiune de „public" și cum ar trebui el organizat a fost distrusă. Fiecare poate observa cu claritate efectul devastator pe care acest model l-a avut asupra Statelor Unite, în special în sistemul public-privat de sănătate. Costurile medicale catastrofale sunt acum cauza numărul unu de faliment în America. Cei bogați pur și simplu își mută afacerile în altă parte, iar în Statele Unite obțin cea mai bună îngrijire medicală din anumite ramuri. Același lucru e valabil și în Anglia.

Educația e la fel de deficitară și constituie o criză la fel de gravă, chiar dacă e nevoie de ani, zeci de ani, poate, pentru ca rezultatele ei să devină vizibile. Alegerea unui președinte voit ignorant și arogant de crud ar putea fi un astfel de semnal.

Nivelul criminalității este un altul. Singurătatea. Rata sinuciderilor. Trecerea unui referendum idiot, vândut pe minciuni evidente. Apatia generală față de politică. Într-adevăr, societățile au nevoie de cetățeni informați și educați pentru a funcționa sănătos. Fără ei, devin vulnerabile în fața controlului de haită și al mentalității de bandă. Exact la asta am fost martori recent în Statele Unite și în alte zone ale lumii.

Dar nu trebuie să fie așa. În SUA, la fel ca în multe alte zone și în țările în curs de dezvoltare, crearea unui sistem de educație public și obligatoriu a fost o reușită. Aducerea Statelor Unite de la un nivel scăzut de alfabetizare la nivelul din prezent (precum și intrarea târzie în al Doilea Război Mondial) a stimulat avântul vieții americane postbelice. Investind în fizică, chimie și matematică, Statele Unite au crescut generații de oameni de știință care au avut reușite grozave, au inventat Internetul și au vindecat boli până atunci incurabile. Absolvenții școlilor publice s-au luptat pentru decență legislativă. Școlile publice, care altădată aveau programe solide de arte și științe umaniste, ni i-au dat pe Toni Morrison, Philip Roth, fondatorii Apple și Google. Dar aceste fapte sunt interesante doar dacă ne bazăm pe oamenii excepționali să conducă lumea. Dacă vrem să trăim într-o societate civilă, avem nevoie de clase întregi de oameni. China face această investiție acum. La fel și Germania, una dintre țările cu cea mai bună educația publică din lume.

S-a purtat un război împotriva practicilor și a posibilităților de implicare a guvernului în viața publică, iar acea abordare a privatizării a fost exportată de America în jurul lumii. Credința în puterea pieței mai presus de orice nu a răsturnat cu totul democrațiile socialiste din Peninsula Scandinavă, însă a fost adoptată în alte părți, iar națiunile au adaptat modelul virulent de capitalism al Americii atât în Anglia, cât și în Europa Centrală. Și multe dintre țările fostului bloc sovietic au sărit direct la acest nivel de capitalism, ceea ce a însemnat că, la momentul deschiderii

posibilităților – atunci când aveau nevoie de propriii Morrison și Roth –, au făcut un salt peste alfabetizare în masă și educație, ajungând direct la inegalități care îți taie respirația.

Svetlana Alexievich, autoarea din Belarus distinsă cu Premiul Nobel, spune povestea vieții de dinainte, din timpul și de după comunism; ea a fost un produs al școlilor publice.

Cei puternici au de profitat de pe urma unei societăți needucate. O societate needucată este întotdeauna mai dispusă să respingă fapte, argumente științifice și chiar menirea jurnalismului decât una cu o profundă înțelegere a contextului. O societate needucată poate fi manipulată. O societate needucată va nutri resentimente și paranoia, ceea ce o va predispune la reacții de excludere. Asta nu înseamnă că toții rasiștii au mers la școli sărace; dimpotrivă. Unii dintre cei mai groaznici rasiști din societățile noastre au mers la cele mai bune școli din țară. Cu toate astea rasismul este un eșec al educației: dacă nu am segmenta societatea atât de mult, împărțindu-ne copiii între educația privată și cea de stat, probabil că am avea mai puțini rasiști.

Sună incredibil, dar e posibilă rezolvarea crizei actuale din educație. Cândva, era o sursă de mândrie să fi mers la o școală publică. Apoi, în multe societăți a devenit o regulă ca oamenii să-și trimită copiii la școli private; în același timp, subfinanțarea școlilor publice a devenit lege. Schimbarea reală va trebui să apară odată cu modificarea normelor și a legii. Trebuie să începem prin a pune întrebări, în public, în privat, online și offline, în loc să repetăm papagalicește, să apreciem sau să răcnim cel mai nou slogan. Ce-ar fi dacă ne-am întreba cu voce tare ce s-ar întâmpla dacă profesorii ar primi salarii la fel de mari ca medicii? Până la urmă, efectele muncii lor sunt la fel de profunde.

Ce-ar fi dacă școlile ar primi finanțări la fel de mari ca scutirile de taxe ale corporațiilor?

Ce-ar fi dacă fiecare corporație ar plăti o taxă specială pentru școli, la fel cum plătește asigurări de sănătate?

Ce-ar fi dacă am petrece la fel de mult timp renovând școli pe cât petrecem producând arme?

Am atins limita modurilor în care Internetul și soluțiile bazate pe dinamica pieței pot îmbunătăți sistemul de învățământ public; acum este clar că a conta pe cele două pur și simplu îi sărăcește pe cei mulți în beneficiul celor puțini. Dacă doar câteva dintre produsele super bogate ale școlilor publice și-ar investi timpul și banii într-o campanie menită să convingă guvernul federal să finanțeze aceste instituții, ar fi posibil ca școlile publice să devină, dacă nu atrăgătoare, măcar relevante.

Până la urmă, Warren Buffet a absolvit școli publice. La fel și Amelia Earhart.

Asta nu înseamnă că trebuie să înlocuim finanțarea publică a școlilor cu donații private, ci să folosim donatorii pentru a pleda pentru această cauză, astfel încât guvernul să sporească susținerea acordată sistemului public de învățământ. Din păcate, aceasta este realitatea vremurilor noastre. Lucrurile evidente trebuie precizate. În America, elevii trebuie să facă grevă pentru a-și susține dreptul de a nu fi împușcați în clasă. Imaginați-vă cum ar fi să avem o populație suficient de educată încât să înțeleagă cât de catastrofal e acest lucru. Ce-ar fi dacă americanii ar înțelege că modul în care a fost concepută legislația îi pune în pericol? Imaginați-vă ce fel de răspundere ar apărea. Acum priviți cum elevii care au crescut luptând cu aceste absurdități încearcă să forțeze o unică schimbare privind legea armelor. Imaginați-vă cum ar fi să-i ajutăm să transforme lumea într-una mai bună; imaginați-vă câte lucruri ar deveni posibile atunci.

[USURP] UZURPARE

E atât de tentant să vrei să uzurpi puterea atunci când e abuzată. Tabăra ta, dacă vezi lucrurile din perspectiva asta, a fost dezavantajată prea mult. *Dacă* ai prelua tu frâiele, câte probleme ai rezolva! Câte corpuri ai putea pedepsi! Câți cetățeni ai rechema pe domeniul castelului! Câte festine și câtă bucurie, ce sărbătoare! În sfârșit dreptate, și apoi? Cum ai folosi puterea după aceea? Ar fi just să oferi o fărâmă din ea oamenilor de la care a fost furată? Da, desigur. Și atunci, pe cine ai trimite la închisoare? Ce monumente ai construi?

Pericolul acestei mentalități constă în faptul că pur și simplu reproduce noțiunea de putere ca vector de coerciție. Puterea de a forța, de a ordona, de a ucide, dacă e nevoie. Acesta e apogeul autorității în contextul dat: eliminarea autorității celuilalt. Dacă e să trăim cu oameni diferiți de noi, trebuie să redefinim puterea într-un sens mai larg. Acest gen de putere include, dar nu se limitează la compasiune, iubire, generozitate și curiozitate. Comisiile pentru adevăr și reconciliere, care au contribuit la vindecarea unor răni groaznice din societățile aproape distruse de violență, au stabilit că, pe lângă transparență și responsabilitate, celelalte valori menționate sunt la fel de importante. Altfel, doar încărcăm arma pentru ca un alt ciclu de violență sau abuz să continue.

Trebuie să vedem umanitatea în inamicii noștri. Dacă nu, ajungem să facem la rândul nostru ce ne fac unii dintre ei: ne diluează umanitatea până când devine posibil abuzul. Așa funcționează armatele. Un om complet maturizat nu posedă de obicei capacitatea de a ucide. Trebuie să i se îngăduie, să i se justifice în avans. Așadar, armatelor care ajung pe câmpurile de luptă li se servesc povești, minciuni și cele mai teribile forme

de simplificare pentru a dezumaniza inamicul. Dacă ai ști că soldatul transformat în țintă pentru tine trimite scrisori acasă, către fratele lui infirm, l-ai mai omorî?

Multe dintre imperiile noastre au fost pe picior de război decenii la rând, deversând toxinele acestui limbaj în sângele soldaților. Națiunile, toate, au nevoie de un altul la care să se raporteze: cum altfel pot defini ce nu sunt? Aceasta a fost una dintre funcțiile antiamericanismului. O parte din această mentalitate provine din repulsia față de politica externă, față de intervenționismul, stilul războinic discreționar și ipocrizia Statelor Unite. Furia pe care actualul echilibru al puterii o provoacă se va revărsa curând în acțiuni.

Totuși, se dezvoltă și o latură mai blândă, ca formă de rezistență la ubicuitate. Dacă America e pretutindeni, vizibilă în cultura și climatul națiunilor din întreaga lume, multe dintre aceste națiuni au nevoie să dezvolte un răspuns din interior: iată de ce noi nu suntem americani. Umorul poate fi o formă a decenței: recunoaște o situație împărtășită și eliberează o parte din furie, conștientizând adevărul stării de fapt, prin sublinierea ocazională a unor detalii. Imaginați-vă cum ar fi să trimitem comedianți în loc de armate în alte țări. Imaginați-vă cum ar fi să trimitem comedianți în loc de polițiști în cartiere. Ce-ar fi dacă nu diplomații, ci comedianții ar fi solicitați pentru discuții la nivel înalt? Cheltuim miliarde livrând arme, ce rău am putea declanșa?

Faptul că această înșiruire de întrebări sună absurd spune ceva despre nevoia acută de reabilitare la care trebuie să ne supunem optimismul. Decenii la rând, țările au trimis de la unele la altele bărbați înarmați, în uniforme. Ce a adus bun acest lucru? Poți simți cum apatia îți inundă creierul la gândul acelei imagini? Dacă vrem un răspuns diferit cu privire la ceea ce poate face societatea civilă, trebuie să schimbăm întrebarea. În calitate de cetățeni, mulți dintre noi au dreptul de a crea spații

noi, iar pe baza tipurilor de interacțiune care se ivesc acolo, pot crea formule mai bune conform cărora să conceapă societatea civilă. Mai bine de un miliard de oameni au renunțat la viața privată pentru a face acest lucru pe Facebook; apoi, am descoperit că asta pur și simplu ne transformă în bunuri.

Există o altă cale. Cultura, prin însăși natura sa, nu trebuie să fie de partea sau împotriva a ceva; până și noțiunea de „război cultural" trădează elementele ce compun o cultură reală. Atunci, Dostoievski e de partea sau împotriva statului rus? Virginia Woolf e pro sau contra avortului? Ce are de spus Niemeyer despre capitalism? Ce crede Pavarotti despre căsătoria între persoane de același sex? Întrebările acestea sunt absurde. E ca și cum ai întreba un hipopotam pe cine are de gând să voteze sau un fulger dacă a pornit aragazul. Dar în lumea noastră de azi, niciunui segment al culturii nu i se permite libera circulație: este oprit la graniță și i se cere să prezinte actele.

Sunt atâtea culturi care fac treaba tiraniilor înainte ca tirania să preia controlul! Se denunță, își consumă tinerii sau bătrânii, duc campanii de purificare, îi alungă pe cei care nu propovăduiesc crezul partidului. De multe ori fac toate astea în numele rezistenței. Nu e momentul potrivit pentru slăbiciune, se argumentează. Trebuie să ne definim pe noi înșine dovedind ce nu suntem. Dar astfel rezistența devine o oglindă a tiraniei. Rezistența își poate rescrie noțiunea de putere în așa fel încât, până în momentul în care ajunge la masa critică, nu mai știe altceva decât să uzurpe.

Cea mai eficientă metodă de apărare împotriva tiraniei este celebrarea complexității. Până la urmă, tiraniile sunt încercări de a reduce omul la anumite componente controlabile, după cum dictează un partid, un sistem sau o persoană. Dar, dacă oamenii nu pot fi reduși – dacă refuză să se lase încastrați în date, tabere, grupuri pro sau contra –, ei nu sunt la fel de ușor dirijabili, controlabili, manipulabili. Dacă vom investi

în complexitate și în formele de trai și cultură care o celebrează – de la orașe, cu interdependența și diversitatea lor, până la forme de artă ca literatura –, vom conserva acele funcții ale visurilor necesare pentru a continua să punem întrebări. Pentru a transforma formula interogativă din „Cine deține puterea?" în „Ce vom face cu ea?".

[VOTE] VOT

Un vot face diferența dintre cetățean și supus. Cei puternici le puteau spune tuturor, fără excepție: „Trebuie să faceți"; un vot le transmite celor puternici: „Nu, voi trebuie să ascultați".

Așa începe în multe locuri lumea modernă.

Vreme îndelungată, autoritățile și-au plecat urechea către oameni – pentru că o dată la doi sau patru ani, acei votanți îi așteptau; odată cu votul a apărut și simțul responsabilității. Dacă ești lacom sau corupt, dacă faci abuz de putere sau ignori nevoile cetățenilor, există șansa să fii eliminat prin vot.

Așadar, încă de la începuturi a apărut o mișcare menită să limiteze grupul care are puterea de a folosi votul și să niveleze terenul responsabilității. Inițial, în cele mai multe regiuni nu li s-a permis să voteze decât bărbaților care dețineau pământ; apoi, bărbaților; apoi, bărbaților și femeilor. Istoria multor democrații liberale se reflectă în această poveste, cel puțin parțial: povestea drumului către incluziune la scară largă.

Acum ne îndreptăm în direcția cealaltă. Cele mai multe dintre societăți s-au îngreunat atât de mult în zona de vârf – prăbușindu-se sub greutatea unei clase de oligarhi ale căror interese sunt suprareprezentate la scară largă –, încât singurul mod în care mai pot funcționa este să restrângă sau chiar să anuleze votul. Dacă oamenii ar vota într-o proporție mai mare, structurile de putere ar pierde. Așa că votul în sine e sub asediu.

Unele dintre aceste asalturi sunt discrete, de obicei la nivel de sugestie. O putere străină sau chiar un candidat poate pretinde că votul e măsluit, exacerbând apatia. În multe sisteme bipartide, chiar candidații, angrenați în jocul dezbaterilor, generează suficientă empatie pentru a elimina votanți ai adversarului. Ceea ce se poate realiza și prin mesaje țintite.

Cu toate acestea cei de la putere nu-și pot menține poziția doar în baza apatiei cetățenilor. Prin urmare, votanții trebuie eliminați din registrul electoral. Cei care nu au votat de ani de zile sunt tăiați de pe listă; sunt adoptate legi noi, care fac votul mai dificil – se cere birocraie sporită, se impun programări. Aceste reguli au drept țintă oamenii săraci, care muncesc mult prea mult, minoritățile și persoanele care au o relație complicată cu precizia chirurgicală a legii. Uneori, apar „accidente": mergi să votezi și numele tău nu apare în sistem.

Și lista continuă. Districtele sunt trasate și retrasate, mai ales în America, pentru ca victoria unui anumit partid să fie îngreunată. Ambele partide au folosit acest instrument. În unele cazuri, se recurge la poliție: nimic nu întoarce anumiți cetățeni din drumul lor spre secția de votare decât două-trei mașini de poliție parcate în față, cu girofarurile aprinse. Se transmit mesaje false în legătură cu intervalul de timp în care se poate vota, în legătură cu regulamentul de vot. Secțiile sunt mutate în cealaltă parte a orașului. La niște alegeri recente, un candidat a instalat în mod ilegal camere video în interiorul secțiilor de vot. În cele mai grave cazuri, oamenii sunt bătuți și alungați. Sunați și amenințați. Istoria represiunii votanților stă scrisă pe corpurile cetățenilor.

Votul nu este în totalitate just; e un demers doar parțial decent. Însă e cel mai bun mod pe care l-am putut implementa pentru a încuraja participarea civică.

Prima responsabilitate aferentă votuluie conștientizarea faptului că trebuie protejat și îmbunătățit constant. Foarte multor oameni li se oferă dreptul de vot și nici nu le trece prin cap că le-ar putea fi luat. Acest fapt trebuie explicat copiilor – care au instinctul dreptății – atunci când învață pentru prima oară istorie și educație civică. Multe dintre manuale le cer profesorilor să prezinte dreptul de vot ca un punct în care s-a ajuns, împlinirea destinului societății civile, când, în realitate, votul

este pur și simplu un element care îi permite societății civile să funcționeze. Dacă infestezi votul, speranța se stinge.

Specialiștii din domeniul științelor sociale au descoperit că, în absența obligativității votului, unii dintre noi trebuie să fie întotdeauna persuadați să se prezinte la urne. Sunt bătrâni, săraci, depresivi, singuri, apatici sau pur și simplu neimplicați. Nu au cum să se deplaseze sau sunt prea ocupați, nu le permite sănătatea sau pur și simplu nu se simt reprezentați. Așadar, voluntarii trebuie să meargă din ușă în ușă și să le vorbească despre alegeri. Să lupte pentru democrația. Imaginați-vă cum ar fi să voteze 90% dintre cetățeni.

O astfel de implicare pare doar începutul unui șir lung de schimbări care ar putea proteja votul. Orice guvern care refuză să o ia în considerare ridică anumite semne de întrebare. De ce nu e votul obligatoriu? De ce ziua votului nu este o sărbătoare legală? De ce nu se poate vota online? Aproape fiecare studiu privind participarea la vot afirmă că astfel de măsuri ar duce la o creștere a prezenței.

Singurul răspuns la rezistența constantă față de aceste schimbări este să candidezi. Să candidezi tu însuți. Guvernele din anumite regiuni ale lumii știu că obstacolele financiare pe care le presupune o candidatură sunt adesea atât de mari, încât practic își permit să-și neglijeze electoratul. Într-adevăr, există un ciclu al asupririi votanților, ciclu accentuat de coruperea alegerilor prin politica banului. Anumite segmente ale populației sunt îndemnate să nu voteze, îngreunând astfel candidatura din cauza dificultății de a strânge fondurile necesare. Chiar și atunci când reușesc să le obțină, oponenții lor știu pe ce grupuri sociale să pună presiune și pe cine să taie de pe listele electorale. Goliciunea acestui mecanism de control poate vandaliza orice fel de speranță.

Dar alegerile electorale reprezintă o șansă de a reconstrui o politică a optimismului. Fiecare candidat reprezintă o șansă

de a înfrânge politica cinică a asupririi votanților. Prin urmare, dacă votul tău e ignorat, candidează. Unul dintre efectele extraordinare ale mișcării Me Too a fost o explozie uriașă a numărului de candidate. Dacă guvernului nu i se poate încredința sarcina de a proteja drepturile femeilor, cu atât mai puțin dreptul de a alege, atunci femeile trebuie să candideze. În 2018 aproape 500 de femei au candidat la alegerile primare pentru Congresul SUA, ceea ce a condus la formarea celui mai divers Congres din toate timpurile, unul care seamănă mult mai mult cu națiunea pe care o reprezintă. Într-o lume modelată de rețele sociale și campanii de finanțare participativă, candidații dispun de arme mai eficiente ca niciodată. Acum este posibil să candidezi pentru o funcție fără să accepți donații uriașe și fără a cumpăra spațiu publicitar după bunul plac.

Un cinic ar spune că până și cei care candidează cu cele mai nobile intenții vor fi, în final, corupți de politica puterii și a banului. Într-o lume în care cei mai mulți aleși fac compromisuri teribile, acest lucru poate fi adevărat. Iată, însă, de ce avem nevoie să revoluționăm modul în care abordăm viața civică și numărul persoanelor care ajung să se implice. Imaginați-vă cum ar fi ca, la alegerile următoare, candidații care câștigă să nu fie corupți, să fi fost ei înșiși cetățeni atât de revoltați încât au decis să candideze; imaginați-vă cum ar fi ca cei mai mulți dintre ei să refuze donațiile venite la pachet cu obligații, fiindcă ele ne-au adus în punctul în care ne aflăm acum, cu aleși care spun ceva și votează altceva în probleme legislative cheie. Ce-ar fi dacă ar fi aleși atât de mulți astfel de oameni încât ar deveni imposibil de cumpărat? Câte lucruri am putea face atunci?

Omniprezența banilor în politică, mai ales în SUA, face ca cea mai puternică afirmație pe care o poate prezenta un candidat să fie: „Eu n-o să iau acei bani". Votanții le pot semnala această dorință. Mai mult, presiunea publică poate să le-o impună. Votanții pot protesta pentru asta. Ați urmărit vreodată o

campanie în care un candidat constrâns de situație și-a schimbat poziția, anulând avantajul oponentului care și-o asumase de la început? Prin suficiente proteste, anunțuri de interes public și o utilizare strategică a rețelelor de socializare, votanții pot să avanseze ideea că a refuza bani murdari e obligatoriu.

Astfel de schimbări sunt necesare pentru a reda puterea votanților. Un votant e o ființă puternică; unul singur poate decide rezultatul alegerilor. Un singur votant poate declanșa schimbări sociale radicale. În decizii privind sistemul juridic, de pildă, un singur vot a dus la răsturnarea unora dintre cele mai grave și discriminatorii practici din multe dintre societățile noastre. Raportul de 5 la 4 e frecvent în cazul sentințelor. Acel vot a fost posibil datorită votului tău. Un candidat care vorbește doar despre el însuși transmite un avertisment clar, demonstrând că nu înțelege acest adevăr fundamental. Oamenii produc și conduc schimbarea întotdeauna. Funcționarul ales a făcut doar ceva ușor, decent și just. Oamenii aduc în politică o noțiune a nevoilor lor și a felului în care trăiesc. Nu ar trebui să fie atât de dificil. Dar societatea a demonstrat că menținerea acestei relații necesită vigilență constantă și chestionarea sistemului. Un vot este cea mai importantă cale de a întreba: Suntem auziți?

[illegible] Astfel de schimbări sunt necesare pentru [illegible] [illegible]

[illegible] întâmplare [illegible]

[WOMEN] FEMEI

Nu există nicio mișcare socială progresistă demnă de luat în seamă fără femei – fie că vorbim despre abolirea sclaviei, fie că vorbim despre lupta pentru sufragiul universal sau despre căutarea devastatoare și neîncetată a celor cărora li s-a pierdut urma din cauza regimurilor dictatoriale sau a țărilor narcomane ca Statele Unite. Femeile sunt axul în jurul cărora gravitează toate aceste mișcări. Iar asta în principal pentru că femeile au fost nevoite să funcționeze ca cetățeni de mâna a doua oriunde au trăit. Din momentul în care capătă conștiință politică, femeile trebuie să învețe cum și când să lupte. Ele remarcă discrepanța dintre ceea ce se crede și ceea ce se spune, dar și pe cea dintre ceea ce se spune și ceea ce se face. O femeie trebuie să fie atentă la aceste diferențe pentru că siguranța ei depinde de asta. Acasă, pe stradă și la serviciu. Până și o femeie bogată, cu pielea albă, slujită de toate pârghiile de putere pe care le posedă, își pierde privilegiul în momentul în care intră într-o încăpere plină de bărbați.

Astfel, femeilor le este instruită rezistența de la o vârstă foarte fragedă. Când sunt mici, li se spune că anumite lucruri sunt nedrepte și, chiar din copilărie, le sunt impregnate în pori. Fratele tău are voie să se joace afară; fratele tău are voie să se murdărească; fratele tău va moșteni pământul; dorințele sexuale ale fratelui tău se iartă; fratele tău are voie să se bată; fratele tău are voie să poarte pantaloni. Dacă noi, bărbații, avem impresia că fetele, în tăcere, nu îndosariază în mintea lor aceste nedreptăți, ne înșelăm. Multă vreme, bărbații s-au comportat de parcă femeile ar fi rezultatul comportamentelor pe care le permit aceste restricții: blândețe, bunătate, pasivitate. În realitate, femeile sunt modelate de felul în care se confruntă cu

furia pe care toate astea le-o inspiră. Sunt modelate de dualitatea pe care aceste situații o generează. A crede altceva e iluzoriu.

Printre greșelile comise de bărbații care dețin puterea s-a numărat și presupunerea că femeile sunt apatice. Că, în esență, puterea masculină ar putea să se extindă nelimitat, dacă femeile nu și-ar face auzite vocile, iar cele care ar face-o ar fi rareori auzite. Multe femei învață de timpuriu să își exprime îngrijorările selectiv. Așadar, poate că femeile nu și-au direcționat prea des rezistența către vârful puterii, dar au vorbit întotdeauna unele cu altele. Șoptind. Împărtășind povești. Această rețea invizibilă e foarte veche și vastă. Alegerea unui președinte evident abuzator – a unei persoane care se laudă cu puterea de a abuza – a activat rețeaua la cel mai înalt nivel în SUA, iar acum vedem ce se întâmplă când o plasă de susținere invizibilă nu mai vrea să fie invizibilă.

Iată unul dintre motivele pentru care societățile occidentale au părut atât de haotice în ultimii ani. Furia femeilor e acum la vedere. În multe domenii, nu mai este reprimată, reținută, subminată sau distilată într-un anumit tip de comportament. E în aer. E pe paginile ziarelor, e în filme și în cultură. E proactivă. În America, cea mai mare creștere a numărului de port-armă s-a înregistrat în rândul femeilor de culoare, în mare parte din cauza fricii față de violența supremației albilor. Încă de la începuturi, bărbații au avut puterea de a călca în picioare furia femeilor, de a o eticheta și a o ostraciza. De a o bagateliza. De a o numi isterie. Acum nu mai pot face acest lucru la fel de ușor, pentru că multe femei își exprimă furia din poziții de putere care nu pot fi ignorate.

Acest recul cultural a fost șocant și derutant. A fost eliberator. Este în plină desfășurare – și rezultatele abia încep să se vadă. Dezvăluirile abuzurilor sexuale sunt atât de mult răspândite încât majoritatea societăților sunt nevoite să conștientizeze faptul că violul este o epidemie. Că a fost unul dintre

principalele feluri prin care bărbații și-au exercitat puterea asupra femeilor. Bărbații care nu au fost abuzați sexual la rândul lor nici măcar nu-și pot imagina ce putere secretă se impune prin această amenințare. Însă faptul că se vorbește despre ea, că este vizibilă a început să reducă puterea coercitivă a culturii violului doar pentru câteva persoane privilegiate. În ciuda faptului că viața a devenit ceva mai sigură pentru femeile din anumite industrii, în altele încă nu este sigur nici măcar să deschidă gura. Imigrantele fără acte sau femeile sărace, femeile care nu au acces la media. Femeile care nu sunt persoane publice. Femeile care nu-și permit timpul de a mărșălui în piața publică. Femeile care sunt bătute în secret sau în arene publice, în care bătaia nu constituie încă o încălcare a normei.

Dacă conștientizarea nu își continuă expansiunea pentru a include toate femeile, va reitera nivelurile de putere care strivesc corpurile femeilor de pretutindeni: rasa, clasa, etnia. Hazardul locului în care se nasc. Munca de înfăptuire a acestei expansiuni nu ar trebui să îngreuneze doar umerii femeilor. Rețeaua folosită atât de mult timp de femei pentru a naviga lucrurile care nu puteau fi spuse public, a avut mereu tovarăși de călătorie. În cele mai bune momente ale sale, a inclus și protejat copii, oameni vulnerabili, dar și pe oricine altcineva a avut gâtul strivit de putere și nu a cedat. Din acest motiv au fost femeile esențiale pentru Ruta Subterană, pentru crearea rețelelor sociale și a democrației.

Posibilitățile acestui moment, dacă cei care îl parcurg își asumă dilema etică a incluziunii, sunt nelimitate. Multă vreme, bărbații și femeile au suferit împreună (deși nu în aceeași măsură) sub brațul puternic al bărbaților, iar acceptarea acestei solidarități e o dovadă de forță. Mulți bărbați crescuți în spiritul masculinității, prin metode care echivalau abuzurile de putere cu masculinitatea – a fiilor, a muncitorilor sau a cetățenilor –, se simt ușurați de schimbările recente. Le

aplaudă. Această intersectare între ușurare și posibilitate va deveni și mai greu de văzut dacă această mișcare începe să perceapă justiția în binoame: femeile le iau puterea bărbaților, femeile înlocuiesc ori uzurpă bărbații, bărbații rezistă acestor reexaminări. E limpede că unii bărbați văd această mișcare altfel. La fel și unele femei. De exemplu, o femeie nu ar trebui să fie cel mai supracalificat candidat din istoria alegerilor prezidențiale pentru a înfrunta un bărbat pur și simplu alfabetizat. Dar la fel ca în cazul inegalității financiare, dezechilibrul actual de putere sărăcește atât bărbații, cât și femeile. Există comunități uriașe în lume în care experiența comună a gestionării acestui dezechilibru de putere dintre bărbați și femei este profundă, complexă și se întinde pe generații întregi. Ea a modelat foarte mulți oameni; eliminarea sau reducerea dezechilibrului nu poate schimba atât de rapid forma în care am fost turnați.

Provocarea noastră, a tuturor societăților, este să descoperim căi prin care putem crea un spațiu social extins, în care complexitatea schimbării să poată fi absorbită, povestită și omagiată. Femeile și bărbații din mișcările anterioare, care cred în egalitatea de gen, trebuie să ia parte la discuție pentru a evita perpetuarea dezechilibrului. Dar la nivel cultural, nu trebuie să uităm eforturile din trecut. Acest lucru se poate realiza parțial prin recunoașterea târzie a ceea ce a fost dintotdeauna acolo. De exemplu, de ce nu există un număr egal de monumente închinate femeilor și un număr egal de chipuri de femei pe bancnote? În Marea Britanie, chiar Jane Austen e pe o bancnotă. Există vreun motiv pentru care Edith Wharton nu e pe una din America? Dar Zora Neale Hurston? Imaginați-vă ce efect ar avea asta asupra copiilor care ar crește cheltuind o Wharton, nu doar un Lincoln – și mai târziu o Morrison (fără să mai vorbim de o Tubman – respinsă, pentru moment, de actualul guvern american). Ce-ar fi dacă profesorii ar învăța să asculte ce au de zis băieții și fetele în egală măsură? Ce fel de

mediu de învățare s-ar crea atunci? Ce fel de întrebări s-ar ivi într-o clasă în care jumătatea colectivului nu ar mai fi redusă la tăcere? De ce forme de cunoaștere ne-am privat pe noi înșine? La nivel național, am mai recurge atât de ușor la crime ca metode de rezolvare a disputelor dacă femeile ar fi reprezentate în mod egal în corpurile legislative? Nu știm răspunsurile la aceste întrebări pentru că ele nu au fost testate niciodată. Ideea de a trata femeile cu același respect și aceeași demnitate nu ar trebui să fie doar scopul acestei revoluții, ci soluția pe care am avut-o mereu la îndemâna.

[X] ANONIM

Înainte ca numele lor să se aștearnă pe hârtie ca niște sfere de lavă, cei anonimi ne spun adesea ce trebuie să știm. Ne spun cine sunt escrocii și hoții din societățile noastre. Ne explică atunci când guvernele ne mint. Cine deversează deșeuri în pânza freatică. Cine crede că cetățenii nu sunt atenți. Unde sunt îngropate cadavrele. Cine a ascuns arma crimei. Într-un climat al atacurilor constante dezlănțuite asupra puterii presei și a forțelor de ordine, e util să ne amintim asta: sursele anonime, dar verificate, creează focurile înăbușite ale jurnalismului de investigație și ale anchetelor instituționale fără de care societățile noastre ar rămâne la mâna guvernelor, a corporațiilor și a celor puternici.

Sună absurd să trebuiască să afirmăm asta deschis, dar fără una sau mai multe persoane care să le supravegheze, luptând pentru adevăr, toate aceste instituții vor minți. Guvernele, corporațiile și cei puternici. Vor falsifica cifrele privind randamentul combustibililor sau studiile asupra letalității produselor lor. Ne vor spune că războiul merge bine. Vor bagateliza Codul fiscal, își vor îngropa inamicii sau vor colabora cu competitorii. Nu doar că puterea corupe: când atinge un nivel de dezechilibru ca cel de-acum, încurajează impunitatea. Încurajează furtul la vedere.

Aceasta este o fază foarte periculoasă a tiraniei. Practic, înseamnă că normele și decența nu mai contează, că nici măcar o acuzație corectă nu poate opri activitatea din drumul ei. Tot ce rămâne atunci – când s-a profitat deja de apatia publică – este legea. Vom fi martori la un număr înspăimântător de procese, acțiuni civile și manevre legale menite să oprească tâlhăria flagrantă care are loc acum în SUA. Multă vreme, Statele Unite s-au lăudat că sunt un etalon al democrației. Dar în prezent

experimentul democratic pare să se fi metamorfozat într-un alt gen de demers: o nouă formă de tiranie, o tiranie ușoară de bunăvoie aleasă.

Puterea tiranică nu apare întotdeauna sub forma unui bărbat puternic cu mustață. Uneori ia conturul unei intersectări de interese politice și corporatiste, care se suprapun într-un mod ce privează cetățenii de drepturile lor și de o guvernare justă. Pretextul folosit în aceste momente sunt alegerile – cei aflați la putere spun că s-au organizat alegeri și că oamenii au votat astfel. Poate că e adevărat, dar, dacă votează din ce în ce mai puțini oameni, alegerile în sine sunt compromise de tactici represive, oficialii aleși votează foarte des împotriva intereselor celor pe care îi reprezintă și democrația devine nefuncțională.

Această formă de democrație care rezidă doar în ritualuri a fost favorizată de lipsa finanțărilor în sistemul public de învățământ și de compromiterea informației. Dacă cetățenii nu au simțul contextului, simț dezvoltat prin educație și gândire, atunci propaganda și discursurile pline de o ură evidentă pot fi incredibil de puternice. E mult mai simplu să dai vina pe o persoană sau un tip de persoane pentru pierderea propriului loc de muncă ori a statului social decât să admiți un complex eșec sistemic. În lupta dintre stânga și dreapta, care are loc pretutindeni în lume, dreapta s-a bazat masiv pe ură și pe exploatarea acestei ignoranțe. Pe exploatarea naționalismului.

Pentru a hrăni aceste sentimente, guvernele vor minți constant. Prin definiție, guvernul este o entitate răspunzătoare în fața propriilor cetățeni. O definiție mai cinică și mai actuală spune că un guvern este un corp care își minte cetățenii. Ideea ar putea fi amuzantă dacă nu ar fi și adevărată în multe dintre statele noastre. În epoca Internetului, viteza la care circulă informația este atât de mare, încât până se dovedește că o informație este falsă guvernul trece la o nouă minciună. Viteza acestor înaintări prin salturi mici determină două greșeli ale

presei: prima, să considere că treaba ei este să dezvăluie minciuna, efect secundar al vieții în tiranie. A doua, să facă din minciuni povestea principală.

Minciunile nu sunt cu nimic mai speciale pentru un guvern tiranic decât respirația pentru o ființă umană. Minciunile sunt pur și simplu o cale de a crea spațiu pentru ceea ce fac. Provocarea la care sunt supuse presa și forțele de ordine cu rol investigativ nu are prea mult de-a face cu principala sursă a minciunii. Ea presupune descoperirea nucleului întâmplării care a avut loc. Sau care are loc. Ce acțiuni sunt îngropate și cine are de câștigat? Dacă un șef de stat a fost mituit, întrebarea nu este de ce, ci cum? Cine a plătit, cine a transferat banii, în ce cont bancar și sub ce pretext? Ce bancheri au participat la acțiune și în ce măsură au conștientizat ce făceau?

Pentru a găsi răspunsuri la aceste întrebări este nevoie de surse anonime. De o presă care se luptă. De cineva din interiorul unei operațiuni care e deranjat de fapte, dar nu își poate asuma riscul expunerii. În unele cazuri, sursele vor să evite lumina reflectoarelor din motive personale; în altele, știu că s-ar putea să sfârșească ucise, rănite sau cu viețile distruse. Puterea creează și implică propriile forme de amenințare. Cei care li se opun devin exemple amenințătoare. Majoritatea întreprinderilor criminale pedepsesc trădătorii în mod grotesc. Aceștia sunt decapitați, aruncați pe geam, spânzurați în public. Sunt umiliți. E nevoie să se întâmple asta de doar câteva ori pentru ca oamenii să înțeleagă mesajul: „Vă putem face viața un iad". Într-un stat în care încă primează legea și ordinea, disconfortul poate fi rezolvat prin metode mai blânde, dar tot insuportabile. Recent, președintele Statelor Unite a cerut să-i fie retrasă pensia unui funcționar public. Pe durata campaniei de hărțuire, funcționarul și familia sa au primit și amenințări cu moartea. Le-a fost atât de frică încât au angajat agenți de pază suplimentari.

Poți identifica tirania în funcție de cât de mult se străduiește să submineze orice grup care o supraveghează, presa, instituția forțelor de ordine. Tiranii amenință sau le interzic accesul reporterilor, îi împușcă accidental în zone de război, îi pun sub urmărire pe cei care dezvăluie informații și îi aruncă în închisoare atunci când refuză să-și dezvăluie sursele. Demască surse anonime din investigații; ba chiar demască spioni al căror mesaj nu le convine. Îi etichetează drept trădători când, de fapt, tocmai acțiunile tiranului formulează acea definiție.

Cu cât cei aflați la putere încearcă mai mult să se asigure că ceea ce fac este documentat, cu atât mai importante devin sursele anonime. Ele aduc puterile tiranice în imposibilitatea de a mai modela media doar pe baza propriilor discursuri. Atunci când sursele anonime ies în față, presa capătă puterea de a face mult mai mult decât să reacționeze la ceea ce zice un guvern sau o corporație: le poate chestiona activitatea.

Dar a găsi, a dezvolta, a asculta și, în final, a cerceta sursele anonime necesită bani. E nevoie și de foarte mult timp. Aici nu vorbim de știri cotidiene. Aici trebuie construită o relație, trebuie să se asculte ore și zile întregi. Asta poate să presupună apeluri la miezul nopții și dereglarea propriei vieți pentru a demonstra capacitate de reacție, pentru a răspunde la apel chiar în momentul în care sursa este în sfârșit pregătită să vorbească. Intersectarea dintre puterea politică și cea corporatistă, care a dat naștere Internetului gratuit, a fost devastatoare pentru agențiile de presă. Cumva, ziarele sunt nevoite să acopere evenimentele locale și mondiale la fel de bine și să prezinte adevărul în fața puterii fără nicio fărâmă din sursa de venit de altădată, publicitatea.

Nu funcționează. Încetul cu încetul, jurnalismul de investigație – latura cea mai scumpă, dar și cea mai importantă a știrilor – devine prea costisitoare pentru a mai exista. Cei aflați la putere deja sărbătoresc asta. Imaginați-vă ce-ar putea face fără

o presă vigilentă. Nici măcar nu va mai trebui să mintă, pentru că nimeni nu va ști exact ce să-i întrebe. Din această fază, majoritatea tiraniilor încep să lucreze în interior, epurând forțele de ordine de orice curiozitate investigativă. O presă copleșită nu știe unde să se uite mai întâi: la furtul bombastic care se petrece în public? La agresiunile flagrante împotriva cetățenilor? La punerea pe tușă a forțelor de ordine care ar putea trage la răspundere tirania? Acest potop e dezlănțuit voit asupra țării și există o singură persoană care îl poate opri: tu.

[illegible]

Cu cât cei aflați la putere încearcă mai mult să se asigure că ceea ce fac este încă secret, cu atât mai [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] imposibilitatea de a [illegible] doar pe baza propriilor [illegible]. Atunci când [illegible] în față, presa capătă puterea de a face mult mai mult decât să reacționeze la ceea ce face un guvern sau o corporație [illegible].

Dar a găsi, a descoperi, a scrie și, în final, a [illegible] toate [illegible] necesare [illegible]. Aici [illegible] trebuie [illegible] să [illegible] poate să presupu[illegible] pentru a [illegible] de [illegible], pentru a [illegible] chiar în momentul în care [illegible]. Interacțiunea dintre puterea politică și cea corporatis[illegible], care a [illegible] Internetului gratuit, a fost devastatoare pentru [illegible]. Cineva [illegible] trebuie să acope[illegible] evenimentele locale [illegible] și să [illegible] din [illegible] de venit [illegible] publicitatea.

[illegible] jurnalismul de investi[illegible] – [illegible] mai scumpă, dar și cea mai importantă [illegible] pentru a [illegible]. Ceilalți la [illegible] sărbătoresc [illegible]. Imaginați-vă ce ar putea fi [illegible]

[YOU] TU

Nu răsună nicio ambulanță pe drum. Niciun elicopter nu vine în ajutor. Niciun apel în noapte nu anunță: *E timpul*. Am tot privit cum tirania în plină ascensiune a pus stăpânire pe atâtea părți ale globului. Am rămas nepăsători în timp ce organizațiile care ne-au asigurat ziua de muncă de opt ore și dreptul de a nu consuma carne putrezită au fost distruse cu seninătate. În timp ce președinții și-au tras jetoanele de poker în propria grămadă, chiar sub ochii noștri. Am dat de pomană sistemul de sănătate și școlile. Am numărat aprecierile pe Facebook pentru lipsa de intimitate. Ei bine, acum e ora închiderii, iar nouă, poporului, nu ne-au rămas prea multe. În unele locuri putem vorbi, în altele, nu. În unele locuri putem vota, în altele, nu. În unele locuri corpurile noastre sunt ilegale, în altele, nu. Dar în mult prea multe locuri, toți ne chinuim să supraviețuim, în timp ce un volum criminal de bogăție și putere e deținut de foarte puțini.

În mult prea multe locuri ne simțim mult prea aproape de o anulare a modernității.

Tu ești singura cale de scăpare. Doar tu poți face ceva. S-ar putea ca ei să-și revină, dar cel mai probabil n-o vor face. Cine renunță la putere? De obicei, cel care este silit să o abandoneze. El s-ar putea să o facă pentru tine, dar nu te poți baza pe el; pe ea, poate. Femeile fac mult prea mult; ele știu asta – au învățat că unul dintre lucrurile cheie pe care trebuie să le știe este să spună *nu*. Așadar, în timp ce citești aceste rânduri, rețeaua de responsabilitate care crezi că te susține se destramă. Acum e rândul tău să țeși puțină decență printre firele ei. Nu trebuie să stai în fața Parlamentului și să citești o poezie, să stai de veghe la biroul unui politician, să strigi întrebări la o audiere publică sau să trimiți scrisori către șefii companiilor globale. Poți începe

cu un singur lucru, cu un act de optimism. O săptămână, o zi. Poate doar un gest mic. Poate deschizi ușa pentru altcineva.

În realitate, viața e o avalanșă de astfel de gesturi. În lumea reală, oamenii sunt mai buni decât în online. Așa că trăiește, dacă poți, ceva mai mult acolo. Contribuie cu primul gest la procesul prin care lumea reală devine un pic mai bună, un pic mai blândă, un mediu mai bogat, mai puțin toxic. E ca și cum ai bea în fiecare zi apă de la robinet în loc de apă îmbuteliată. Ce-ar fi dacă ar face mai mulți aceeași alegere? Am mai avea în oceane insule de gunoaie de dimensiunea unor mici țări? E o acumulare de gesturi îngrozitoare. O cultură de unică folosință: E problema ta, ocupă-te tu. Dar acesta nu este un mod drept de a trăi. A încuraja o lume a gunoiului echivalează cu a spune că unii dintre noi sunt gunoi. Cu toții știm ce fel de dezechilibre a provocat această avalanșă de gesturi. O lume în care 26 de oameni dețin mai mult decât jumătate din populația planetei.

Dar tu poți repara toate astea. Începe cu gesturi mici; așa apare speranța. E un chibrit în întuneric, nu un foc de tabără. Aprinde-l. Dă-i cuiva o monedă; ascultă un prieten mai mult decât ai vrea. Mergi un kilometru în plus pentru a trimite o ilustrată prin poștă, nu pe e-mail. Mergi cu bicicleta până la piață să cumperi de la un producător local. Citește ziarul și scrie-i editorului – pe o foaie de hârtie. Trimite-i o scrisoare de mulțumire profesoarei copilului tău. Încurajează oamenii să economisească timp și să își ia câteva ore libere de la muncă pentru a vota. Fă-ți timp să participi la mitinguri politice și marșuri pentru lucruri care îți dorești să se întâmple. Cunoaște oameni. Ascultă-i pe ceilalți. Vorbește-le despre lucrurile de care îți pasă.

Unul dintre lucrurile pe care oamenii de știință le știu acum este că nu e grozav să fii tu decât dacă te raportezi la ceilalți. Eu este, în realitate, unul dintre cele mai singuratice cuvinte: informatorii anonimi știu asta. Însă a fi un eu ne e prezentat și vândut ca cel mai bun lucru din lume. Și cât de bine e să fii

mai mult de unul, mai ales dacă alăturarea provine din generozitate! Să ți se facă cinste cu o cafea când nu mai ai niciun ban. Să ți ofere o umbrelă. Să ți se întindă o mână când urci în autobuz. Să simți aproape brațele cuiva care stă lângă tine într-un lăcaș de cult, la un concert, la o înmormântare. Să știi că nu ești singur.

Da, cu siguranță există cineva care a citit aceste rânduri gândind: „Urăsc oamenii". Bravo ție! Dar, înainte să te scoatem din discuție, ai încercat să vorbești cu o persoană dintr-un azil de bătrâni? Sau cu un copil care are nevoie de meditații? Cu persoana care stă singură în tribune la meciul de baseball? Chiar și cei mai mizantropi dintre noi știu că e mai plăcut să faci parte dintr-un grup decât să stai singur în fața televizorului. Aceasta este căldura palidă care ni se vinde și pe care o tot cumpărăm: ideea că ne putem distra și distrage de la conștientizarea terifiantă a faptului că timpul nostru e limitat și că lumea, așa cum e ea, nu poate și nu trebuie să fie tolerată.

Ar trebui să asculți acea parte din tine care strigă cuprinsă de luciditate. Care strigă în timp ce dormi. Care vede în ochii propriului copil pe altcineva. De fapt, lumea noastră depinde de această reacție. Așa se dezvoltă politica optimismului, nu prin mici exerciții politice după mici exerciții politice sau tweet-uri devastatoare după tweet-uri devastatoare. Ci act după act. Un singur act de rezistență sub forma iubirii. Iubind radical și liber. Iubind fără restricții. Iubind fără a ne pune întrebări despre cât de demn de iubire e celălalt. Iubind pentru că așa putem fi, pentru că e plăcut, pentru că e una dintre cele mai bune căi de a le transmite hoților și trișorilor: „Puteți lua multe, dar nu o să-mi luați demnitatea sau decența."

Imaginați-vă cum ar merge lumea dacă ne-am aduna toată furia risipită în online și am direcționa toată acea energie unul către celălalt, în mod pozitiv. Către propriile vieți, nu către monumentele vii ale puterii. Câte gesturi – mici sau nu – ar fi

atunci posibile? Un gest de bunătate e un lucru ciudat: în unele cazuri, face un moment să treacă mai ușor, poate. În altele, lasă o urmă care aproape te ghidează spre o normă a bunătății. Astfel, gesturile mici, chiar dacă nu ne aparțin, se acumulează. Ele creează căi pe care să pășim împreună sau cel puțin o hartă spirituală care afirmă: „Nu suntem singuri în viața aceasta și avem nevoie, trebuie să lucrăm împreună pentru a ne face viața mai ușoară unul celuilalt. E limpede că asta trebuie făcut."

Un tiran sau o lume orientată spre tiranie cere energie pentru a se susține. Trebuie să se trimită mesaje, opoziția trebuie intimidată, lovită, asediată sau chiar ucisă. Asta nu face parte din ordinea naturală, chiar dacă ești de părere că nu ne mai despart, ca specie, decât câteva mii de ani de o realitate zilnică mult mai violentă și plină de frică. Din punct de vedere istoric, acest lucru e adevărat, dar printre puterile civilizațiilor noastre se numără protecția, libertățile și siguranța sporită pe care sentimentul de comunitate ni le conferă. Dar și plăcerea. Cu cât mai mulți dintre noi conviețuiesc în acest noi, cu atât mai mult din lumea aceasta putem explora prin ceea ce mâncăm, ascultăm, purtăm, prin ritualurile pe care ni le asumăm sau pe care, cel puțin, le privim.

Poți afirma valoarea tuturor acestor lucruri de unul singur. Nu ai nevoie de un întreg batalion în spate; valoarea există deja. Noi toți suntem alături de tine, afirmând în tăcere că toate acestea sunt intolerabile. Exprimând asta gest cu gest. Protest cu protest. Vot cu vot. Decizie cu decizie, pe cât de mult posibil și uneori chiar mai mult. Nimeni altcineva nu te poate obliga să începi să te extinzi: puterea îți aparține. În realitate, e una dintre puținele care ți-au rămas. Dacă citești aceste rânduri, înseamnă că încă o ai. Folosește-o. Pune întrebări. Ține ușa deschisă pentru cineva din urma ta. Aprinde scânteia.

[ZYGOTE] ZIGOT

Venim pe lume umezi și ignoranți, ca niște creaturi marine cu ochii închiși. Corpul ne strălucește a sare și e pătat de sânge. Nu vorbim, nu vedem și suntem îngroziți. Ne luptăm pentru iubire. Suntem scoși din marea pântecului într-o lume a solidelor, a sunetelor și a altor oameni. Ne prindem strâns de o ființă – mama, dacă e acolo – și apoi începem lungul drum spre propria decreaturizare. Învățăm să ne folosim membrele, corzile vocale și limbile native, diferențiindu-ne de ceilalți. Descoperim cum să împărțim, să vorbim, să iubim și apoi înaintăm printr-o lume definită de națiuni, norme și lucruri care ni se cuvin în calitate de cetățeni. Învățăm cum să ne exprimăm când toate acestea nu sunt de ajuns, și aproape de fiecare dată chiar nu sunt. Rostim asta cu buzele și plătim cu trupul.

E remarcabil că toate astea sunt cuprinse în complexitatea unui zigot, acea celulă fertilizată, rodul a două ființe contopindu-se într-una singură. Fiecare abilitate a corpului meu care stă aici pe scaun și îți spune aceste cuvinte pornește de la acea celulă remarcabilă datorită căreia un obiect începe să se transforme în ființă umană. Ce bine ar fi dacă ne-am mai putea gândi la noi înșine ca la niște zigoți, corpuri care abundă în trilioane de posibilități, euri, sute de mii de hărți în care destinația și călătoria sunt incluse în același plan! Învățăm prea devreme că soarta și caracterul se împletesc, că unii oameni sunt pur și simplu diferiți. Că pe această planetă care se rostogolește în întuneric, unii au avut noroc la loteria vieții; în mod clar, atunci când ideea de a prinde viață e acceptată, orașe întregi de posibilități cuprinse în acel zigot care te reprezintă sunt lăsate în întuneric, de parcă instalația electrică ar fi fost sabotată într-un act nocturn de vandalism.

Unul dintre țelurile acestei cărți a fost să navigheze în jurul actelor retorice de sabotaj, să tragă maneta sistemului electric al limbajului și să aprindă lumina. Fie că îl numim spirit sau suflet, undeva în adâncul nostru există ceva mai mare decât propria ființă, iar felul în care acea abilitate devine o acțiune și parte din societate s-a datorat și se va datora mereu limbajului. Trăim respirând, existăm acționând și le facem pe ambele comunicând: inspirând și transformând inspirația într-un concept pe care ceilalți îl pot înțelege, pe care îl pot măsura. Pretutindeni în lume suntem martorii unui asalt frontal asupra acestui instrument. E nimic în văzul tuturor. Cuvinte golite de conținut, transformate în arme, în obiecte; etimologii decuplate, decontextualizate. Nu e un experiment lingvistic: e un act instinctiv de violență. Cuvintele sunt ceea ce ne leagă: credința comună că lumea e aici și poate fi descrisă, iar limbajele și gurile noastre ne permit asta. Ținta principală a tiranilor este să se strecoare în spațiul intermediar și să afirme că doar ei pot explica, defini, determina. Ei nu vor să rostim, să scriem și să vorbim unii cu ceilalți. Vor să ne uităm spre ei. Gândiți-vă la zonele spre care e îndreptată atenția media; cât din ea înclină în aceeași direcție?

Suntem mai buni de-atât, spune zigotul, pentru că în el se află un spectru infinit de posibilități. Există boli și distrugere, dar există și un extraordinar potențial al inteligenței, al generozității – inteligență în acțiune –, al optimismului – generozitate conceptualizată într-o potențială acțiune. Știm asta pentru că, atunci când un copil se naște în circumstanțele potrivite, sentimentul din acea încăpere, în brațele părinților biologici sau adoptivi care își țin bebelușul în brațe, e iubirea. Posibilitatea transformată în trup, iubirea transformată în viață, nostalgia preschimbată în speranță. În timp ce gonim printre zile, aerodinamica ne poate fura cele mai frumoase momente. E aproape la fel de greu să-ți duci în brațe speranța pe cât este să-ți duci

durerea. Experiența ne spune adesea să renunțăm la speranță. E dificil să împarți iubire într-o lume care se delectează teribil negându-le fără milă dreptul la iubire unor persoane considerate inferioare, dar și mediului pe care aceiași guvernanți îl tratează de parcă n-ar fi o resursă, ci o pradă.

Suntem mai buni de-atât, ne spune zigotul. Nu putem să acceptăm ca dreptatea să devină parte dintr-o capsulă a timpului pe care o dețin guvernele. Nici decența. Aceste concepte nu sunt simple idei; ele fac posibilă viața de zi cu zi. Dacă sunt eliminate din viața publică, înseamnă că suntem cu adevărat într-o stare gravă. Nu putem fi o societate dacă venerăm eul, eul atotputernic, așa cum o facem în prezent. Nu vom fi niciodată capabili să comunicăm dacă fiecare dintre vocile noastre e cea mai importantă, esențială, cea mai rănită, cea mai traumatizată, cea mai îndreptățită, cea mai articulată, cea mai puternică. Cea mai amuzantă. Nu v-ați gândit niciodată că, dacă ne comportăm așa, reproducem comportamentul și sentimentul de îndreptățire al unui lider atotputernic? Că, încercând să facem acest tip de presupuneri, ne permitem să tindem spre un sentiment de *déjà-vu* atunci când acea persoană ajunge pe o scenă publică? Că ne pregătim să ne identificăm cu acea persoană? Acesta este drumul spre fascism în secolul XXI.

Putem mai mult decât să stăm apatici în fața genocidului comis asupra mediului, apatici într-o perioadă a crimelor. Nu vom repara această degradare uzurpând puterea. Trebuie să ne revoluționăm societățile de la zigot și să revendicăm misterele și multiplicitățile din acea celulă fertilizată printr-un limbaj care face același lucru. Un limbaj care extinde în loc să diminueze. Trebuie să începem să articulăm cine suntem și ce vrem cu acest limbaj, construind monumente mai noi decât cele care încearcă să se clădească singure în fața noastră. Putem mai mult decât să supraveghem state. Putem mai mult decât să reacționăm; putem să luptăm pentru întrebări mai bune. Suntem mai

buni decât propria furie, propriul sabotaj, propria ignoranță, decât denigrarea propriilor profesori. Dacă vrem să trăim în societăți civile funcționale, dacă vrem să votăm, avem nevoie să extindem lucrurile pentru care votăm, avem nevoie să implicăm mai multe femei, avem nevoie de fiecare dintre noi și de tot limbajul de care dispunem, nu de acest instrument mutilat pe care îl vedem în spațiul public și pe care atâția dintre liderii noștri îl risipesc în fața noastră, supraveghindu-ne reacțiile.

Nu e suficient să râdem de ei. Putem mai mult decât să fim cinici. Nu e suficient nici să comentăm pe rețelele de socializare. Trebuie să muncim, în grupuri mici, fiecare dintre noi, la nivel local, ca să ne reconstruim conștiința valorilor de la zero. La ședințe ale primăriei, la evenimente literare, la serviciu, la școală, în cafenele, pe stradă, în conversații, la alegerile locale, în scrisori.

Deasupra noastră, în stratul de ozon al politicii naționale, în multe țări, liderii transformă limbajul și, prin extensie, toate posibilitățile zigotului în fier vechi. Și nici măcar nu au intenția să folosească acest șrapnel. Cu cât e mai degradat, cu atât au mai puțină nevoie să trăiască și să opereze în funcție de valorile umane. Inegalitățile lumii noastre nu sunt sustenabile și nici umane. Vom schimba asta, în fiecare zi, în fiecare clipă, singuri și împreună. Putem începe prin a spune că așa nu e de-ajuns, că nu ne vom conforma. Cu toții avem nevoie ca limbajul să fie cât mai specific posibil. Să aibă cel puțin puterea a 26 de cuvinte. Să începem cu acestea.

POSTFAȚĂ

DE VALERIA LUISELLI

lumi decât propria furie: propriul sabotaj, propria [illegible], decât denigrarea propriilor profesori. Dacă [illegible] în societăți civile funcționale, dacă vrem să vedem [illegible] să extindem beneficiile pentru toți, [illegible] chip mai [illegible] femei, acest [illegible] de fiecare dintre noi și de tot limbajul de care dispunem, nu de acest instrument amuțit pe care îl vedem în spațiul public și pe care mâna [illegible] noastră îl ridică în fața noastră, supraveghindu-ne reacțiile.

Nu e suficient să [illegible] zi. Putem mai mult decât să fim cinici. Nu e suficient nici să comentăm pe rețelele de socializare. Trebuie să [illegible], în grupuri mici, fiecare dintre noi, la nivel local, ca să ne recucerim conștiința valorilor de la zero. La ședințe ale primăriei, la evenimente literare, în [illegible], la școală, la colegiu, pe stradă, în conversații, la alegerile locale, în acțiuni.

Democrația noastră, în [illegible] de [illegible] a politicii naționale, în modul său, [illegible] transformă limbajul și, prin extensie, toate posibilitățile [illegible] în [illegible]. Și [illegible] nu au [illegible] și folosească acest [illegible]. Cu cât e mai [illegible], cu atât [illegible] să trăiască și să opereze în funcție de valorile [illegible]. Inegalitățile lumii noastre nu sunt sustenabile și nici umane. Vom schimba asta, în fiecare zi, în fiecare clipă, singuri și împreună. Putem începe prin a [illegible] să [illegible] și nu ne vom conforma. Cu toții avem nevoie de limbaj [illegible] să fie cât mai specific posibil. Să aibă cea mai mare [illegible] de cuvinte. Să începem cu acestea.

A gândi e un proces profund personal, interior, uneori solitar, dar, totodată, una dintre cele mai profund colective activități. Colectivă, pentru că se înfăptuiește prin cuvinte, iar cuvintele nu-i aparțin doar celui care le folosește, ci unei întregi comunități lingvistice. Sau poate că nu aparțin comunității – nimeni nu poate deține limbajul –, dar sunt conexiunile care ne apropie unii de ceilalți: ne oferă miturile fondatoare, ne oferă povești, produc filosofie, prietenie, critică, politică, umor, sunt moașele revoluțiilor sociale și ale schimbării.

Dar, deși ne unesc, cuvintele pot deveni în egală măsură arme îndreptate împotriva noastră, în special împotriva membrilor mai vulnerabili ai societății. În mâinile celor puternici – fie că vorbim de elita politică sau economică ori de supremația rasială sau militară –, cuvintele pot deveni o armă deosebit de puternică și nemiloasă. Dacă obiectivul celor de la putere este de a-și consolida poziția de putere, deci de a proteja *statu-quo*-ul sau de a transforma sistemul într-unul tiranic, limbajul de zi cu zi va fi folosit pentru a perpetua dezechilibre. Elitele rasiale, de exemplu, vor proteja *statu-quo*-ul numindu-i pe toți cei diferiți de ele minoritate – un termen aparent inofensiv, cu conotații de pază pur numerice, dar care anexează un întreg spectru de implicații și asocieri ce reflectă și mențin dezechilibrul de putere și capitalul politic. Cuvântul *ilegal*, care, folosit drept referință la un segment al populației fără pașapoarte sau vize, devine o armă ideologică îndreptată împotriva unui grup deja privat de drepturi. Transformă indivizii în infractori și justifică violența politică și instituțională direcționată asupra lor: detenția, încarcerarea, refuzul de a le acorda asistență medicală, refuzul de a le acorda un proces corect. Cuvântul ilegal este în continuare folosit tranzacțional, cu toate că dezumanizează, cu toate că exercită o violență psihologică brutală asupra minții individului; cu toate că noțiunea din spatele său este complet lipsită de sens: ce este un om *ilegal*?

Nu putem presupune pur și simplu că putem folosi toate cuvinte așa cum avem chef: egoist, iresponsabil, ca pe o resursă inepuizabilă. Folosirea irațională a cuvintelor, în special a celor care cuprind sensuri complexe și conotații diverse, poate servi la înfăptuirea și perpetuarea violenței. Este deci responsabilitatea noastră, ca membri ai comunității lingvistice, să ne asumăm misiunea de a (re)evalua felurile de violență exercitate de cuvintele și felul în care violența poate trece neobservată. E responsabilitatea noastră să păstrăm cuvintele ferite de posibilitatea de a fi transformate în instrumente ale violenței. Singurul mod prin care putem face asta este să ne gândim, constant, cu un simț colectiv, la cuvintele care circulă printre noi. Și chiar este crucial ca toată lumea să rămână implicată activ în procesul continuu de revizuire și reînnoire a limbajului pe care îl folosim, pentru că aceasta este singura cale de a ne asigura că termenii nu vor fi prădați de cei aflați la putere, singura cale prin care mințile noastre nu vor fi dominate de ei, fie că puterea e în mâinile unui lider politic tiranic, a partidelor politice deținute de lobbyiști sau a companiilor care ne supraveghează pe Internet.

Filosoafa spaniolă Maria Zambrano, exilată în perioada dictaturii lui Francisco Franco, a dedicat multe dintre operele sale analizei a ceea ce se întâmplă cu gândirea și cuvintele în timpul regimurilor totalitare. Ea scrie despre pierderea sentimentului de comunitate în atmosfera sufocantă a acelor regimuri: „În astfel de condiții, când vrem să ne raportăm la alți bărbați și alte femei care se află într-o situație asemănătoare, e pur și simplu imposibil să trăiești cu ceilalți și, în consecință, să trăiești." La fel ca Hannah Arendt, Primo Levi și mulți alți gânditori care au fost nevoiți să fugă din calea persecuțiilor, Zambrano a scris și despre rolul vital pe care gândirea îl joacă în repararea răului provocat de totalitarism atât asupra interiorității individului, cât și asupra capacității sale de a se raporta la ceilalți, de a trăi

împreună cu ceilalți. „Una dintre funcțiile esențiale ale gândirii", scrie ea, „este aceea de a face atmosfera respirabilă, de a elibera omenirea de asfixierea cauzată de lipsa spațiului interior atunci când conștiința e invadată de umbre și nesiguranță; când umbrele altora și umbra proprie au transformat spațiul nostru interior, spațiul principal în care ne deplasăm și respirăm, într-unul excesiv de opac." Triada gândire - interioritate - comunitate este revendicarea a tot ceea ce totalitarismul caută să ia de la oameni. Indivizii care trăiesc într-un regim totalitar se simt departe unii de ceilalți: neîncrezători, derutați, izolați. Puterea reușește acest lucru controlând discursul – făcând conceptele opace, insuflând frică și nesiguranță, invadându-ne cu zgomot. Supraviețuirea depinde de capacitatea noastră de a gândi clar și liber. Și, desigur, colectiv.

John Freeman caută și facilitează gândirea colectivă de ani buni, în mod activ, atât ca scriitor, cât și ca editor. Toate proiectele lui par să ne invite să participăm într-o conversație polifonică, pe mai multe voci, cu alte minți. *Dicționarul refacerii* nu e cu nimic diferit. E o carte care te face să gândești și apoi să regândești. Te invită să te implici, să o respingi, să contribui la ea. În același timp, te invită să înțelegi gândirea ca proces colectiv și îți amintește că, atunci când se întoarce pentru a se privi pe sine însuși și cuvintele care l-au făcut posibil, gândul se încarcă cu energia fantastică a colectivității. Sau, poate, cu speranță, pe care Freeman o definește drept „mai puțin o emoție și mai mult un câmp magnetic". El scrie: „Așază câteva corpuri unele lângă altele și o să apară speranța."

Dicționarul refacerii, după cum afirmă chiar autorul său, constituie un efort de a compune un „lexicon al implicării". Nu e un dicționar în sensul strict al cuvântului. Nu este o carte de definiții, în ciuda preocupării sale pentru înțeles și semnificație. Mai presus de toate, este o carte care funcționează în același mod în care construim constelații. O mână de prezențe

luminoase în întuneric și spațiul de nepătruns al minților noastre sunt puse în legătură. Din această legătură se naște o formă, o siluetă care conține și în același timp sugerează semnificații. Odată analizate relațional, concepte care par îndepărtate capătă noi semnificații. Să ne gândim, de exemplu, la cuvântul *justiție*, la cuvântul *furie* și la cuvântul *femei*. Ce forme iau naștere prin combinarea acestor cuvinte? Ce întrebări generează ele? Sau să ne gândim la cuvintele *inteligență artificială*, *poliție*, *rasă* și *mediu*: e foarte posibil să apară o constelație distopică. Dacă adăugăm cuvinte precum *speranță* și *întrebare*, poate că va apărea altceva.

Dicționarul refacerii e firmamentul gânditorului, plin de posibile constelații. E un instantaneu al unei minți într-un moment anume al istoriei, privind către interior pentru a descoperi sensuri ce ar putea revărsa lumină asupra întunericului din exterior. Își asumă sarcina imperativă de a descoperi claritatea în interior pentru a ajunge la implicarea colectivă, cu speranța că atmosfera din jurul nostru va redeveni respirabilă. Își asumă sarcina imperativă de a gândi. Și ne invită și pe noi să facem același lucru.

Palermo, 2019

MULȚUMIRI

Această carte a început ca o încercare de a mă simți mai puțin singur într-o perioadă care pare concepută pentru a ne izola. Câțiva prieteni au fost esențiali pentru realizarea ei. În primul rând, Aleksandar Hemon și Rebecca Solnit mi-au spus să o scriu. Le sunt profund recunoscător amândurora pentru provocare. De asemenea, le rămân îndatorat lui Sarah Burnes și Elenei Marcu pentru că au citit-o pe măsură ce am scris-o, probabil cel mai frumos (și mai nebunesc) lucru pe care îl poate face cineva pentru un scriitor. Sean McDonald a transformat-o cu chibzuință și răbdare într-o carte, Rodrigo Coral și Richard Oriolo au făcut-o să arate ca o carte, iar James Gurbutt și Ida Hamidovic mi-au dat încredere încă de la început, exact când am avut cea mai mare nevoie. De asemenea, îi mulțumesc lui Kerri Arsenault pentru că a trecut cartea prin filtrul inteligenței sale. Le mulțumesc Rebeccăi Gardner pentru că a ajutat-o să-și găsească prieteni, Valeriei Luiselli pentru că și-a aplecat mintea asupra ideilor din ea, Stellei Soffía Jóhannesdóttir, Aminattei Forna și lui Deborah Landau pentru că mi-au oferit spațiul necesar pentru a-mi da seama dacă are sens și în fața unei audiențe. Danny Vazquez și Stephen Weil, vă mulțumesc pentru că m-ați ajutat să ajung la linia de finiș. Fragmente din acest text au fost publicate în *Corriere della Serra*, *Illustrada in Foelho de São Paolo*, *Korean Literature Today* și *Orion*. Îi sunt deosebit de recunoscător lui Sumanth Prabhaker pentru editarea capitolului despre mediu. Nu în ultimul rând, Nicole Aragi a ascultat fragmente rostite cu voce tare în dimineți pe care sunt sigur că ar fi preferat să le înceapă cu Mal Waldron. Pentru asta și multe altele, îți mulțumesc.

Autor premiat și binecunoscut critic de carte, **John Freeman** a fost președintele National Book Critics Circle și, până în 2013, coordonatorul antologiilor Granta. Recenziile sale literare și interviurile cu unii dintre cei mai cunoscuți autori din lume au apărut în mai mult de 200 de publicații din întreaga lume, printre care *The New York Times*, *San Francisco Chronicle*, *The Wall Street Journal*, *The Guardian*, *La Repubblica* și *La Vanguardia*. Este autorul volumelor *The Tyranny of Email* (2009), *Cum să citești un romancier* (Vellant, 2015), *Hărți* (Black Button Books, 2017), *The Park* (2020), și editorul volumelor *Tales of Two Cities* (2014), *Tales of Two Americas* (2017) și *Tales of Two Planets* (în curs de apariție la Black Button Books). În prezent, John Freeman este editorul antologiei Freeman's, aflată deja la al șaselea număr. Locuiește la New York și predă la The New School.

De la A la Z, John Freeman a strâns cuvintele care păreau esențiale și puternice și a construit un caz pentru reconsolidarea puterii și legitimității lor, fiecare dintre ele bazându-se pe precedentul. Ne îndeamnă să nu ne retragem în spatele cărților, ci să activăm cu empatie în sfera publică pentru a redefini noțiunea de cetățean literar. Cu o postfață de Valeria Luiselli, *Dicționarul refacerii* este un *cri de coeur* necesar și răsunător în slujba limbajului, a sensului și a capacității noastre de a ne imagina, descrie și construi o lume mai bună.